

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2015

PETRA SCHÜLEROVÁ

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra speciální pedagogiky

Možnosti práce s dětmi s opožděným grafomotorickým vývojem

Bakalářská práce

Autor: Petra Schülerová

Studijní program: B7506 Speciální pedagogika

Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních

Vedoucí práce: Mgr. Radka Skorunková, Ph. D.

HRADEC KRÁLOVÉ

2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové 20. 8. 2015

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Radce Skorunkové, Ph. D. za odborné vedení bakalářské práce a poskytnutí cenných rad a podnětů.

Zadání bakalářské práce

Autor: Petra Schülerová

Studijní program: B7506 Speciální pedagogika

Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních

Název závěrečné práce: Možnosti práce s dětmi s opožděným grafomotorickým vývojem

Název závěrečné práce AJ: Possibilities of work with children with retarded grapho-motoric development

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Teoretická část práce se zaměřuje na celkový motorický vývoj dítěte. Podrobněji rozpracovává grafomotorický vývoj dítěte. Popisuje příčiny opožděného grafomotorického vývoje a jejich vliv na další vývoj dítěte. Praktická část se zaměřuje na děti předškolního věku (5-6 let). Především na děti s odloženou školní docházkou. Práce využívá kazuistiky, pozorování a testování dětí. Zařazuje postupy a popisy práce s dětmi, pracovní listy a cvičení pro rozvoj grafomotorických schopností.

Garantující pracoviště: Katedra speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Radka Skorunková, Ph.D.

Konzultant:

Oponent: doc. PhDr. Tibor Vojtko, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 5. 3. 2013

Datum odevzdání závěrečné práce:

ANOTACE

Teoretická část práce se zaměřuje na celkový motorický vývoj dítěte. Podrobněji rozpracovává grafomotorický vývoj dítěte. Popisuje příčiny opožděného grafomotorického vývoje a jejich vliv na další vývoj dítěte. Praktická část se zaměřuje na děti předškolního věku (5-6 let). Především na děti s odloženou školní docházkou. Práce využívá kazuistiky, pozorování a testování dětí. Zařazuje postupy a popisy práce s dětmi, pracovní listy a cvičení pro rozvoj grafomotorických schopností.

Klíčová slova: grafomotorika, opožděný grafomotorický vývoj, předškolní věk

ANNOTATION

Theoretical part of thesis is aimed at the overall motoric development of a child. It deals with grapho-motoric development of a child in detail. It describes causes of retarded grapho-motoric development and their influence on further development of a child. Practical part is aimed at children of pre-school age (5 - 6 years), particularly at children with postponed school attendance. The thesis uses causistics, observation and testing of children. It employs procedures and description of work with children, working sheets and exercises for development of grapho-motoric skills.

Keywords: graphomotoric, retarded grapho-motoric development, preschool children

Obsah

ÚVOD.....	9
1. TEORETICKÁ ČÁST BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	11
1.1 Období předškolního věku	11
1.1.1 Školní zralost	12
1.2 Motorika.....	14
1.2.1 Hrubá a jemná motorika	14
1.2.2 Psychomotorika.....	15
1.2.3 Motorický vývoj dítěte předškolního věku.....	16
1.3 Grafomotorika.....	18
1.3.1 Grafomotorický vývoj dítěte – vývoj kresby.....	19
1.3.2 Možné příčiny opožděného grafomotorického vývoje dítěte.....	20
1.3.3 Projevy nevyzrálosti jemné motoriky a grafomotoriky	20
1.4 Rozvoj grafomotoriky	22
1.4.1 Grafomotorické cvičení	22
1.4.2 Podpůrné techniky	24
1.4.3 Podpora rozvoje grafomotorických dovedností.....	24
1.5 Hygienické návyky při kreslení a psaní.....	28
2. PRAKTICKÁ ČÁST.....	30
2.1 Cíle praktické části bakalářské práce.....	30
2.2 Hypotézy praktické části bakalářské práce	30
2.3 Metodologie praktické části bakalářské práce.....	31
2.3.1 Metoda přímé práce s dětmi.....	31
2.3.2 Metoda analýzy dat.....	31
2.3.3 Metoda pozorování	32
2.4 Charakteristika výzkumného šetření a výzkumného vzorku	34
2.4.1 Charakteristika místa výzkumného šetření	34
2.4.2 Charakteristika výzkumného vzorku	35
2.5 Charakteristika časového průběhu realizace výzkumného šetření.....	37
2.6 Rozvoj grafomotorických dovedností u dětí předškolního věku v praxi	38
2.6.1 Práce s grafomotorickými lekcemi	39
2.6.2 Testování dětí.....	71
2.7 Zhodnocení naplnění cílů a hypotéz praktické části bakalářské práce	73
ZÁVĚR	75
Seznam literatury a dalších pramenů.....	77
Seznam příloh.....	79

ÚVOD

Přestože dnešní svět ovládají hlavně počítače, je stále, dle mého názoru spíš naštěstí, nutností ovládat schopnost grafického znázornění a vyjádření se. Dokázat se např. vyjádřit obrázky nebo se naučit psát a zvládat takto komunikovat s ostatními lidmi. Vyjádření svých myšlenek ručně psanou formou nebo vlastním obrázkem je dle mého názoru krásné a nenahraditelné.

Říká se, že dnešní děti nemusí nikdo učit ovládat mobil či počítač a ony vědí, jak s těmito věcmi zacházet. Už od toho nejtěplejšího věku jsou obkloповány technikou. Myslím si, že to není na škodu, ani se tomu vyhnout nedá, ovšem je důležité, aby tyto činnosti byly spíše doplňkem a byly dostatečně kompenzovány např. plnohodnotnou hrou s klasickými hračkami, kresbou, spontánním pohybem. Dostatkem možností zapojit se do každodenních činností. Dítěti, které se naučí a oblíbí si, více než s počítačem, pracovat a hrát si s pastelkami nehrozí problémy v oblasti grafomotoriky jako dítěti, které bude mít na prvním místě spíše počítač. Ovšem posuzovat schopnosti v grafomotorice pouze z tohoto pohledu se nedá a není to jediná příčina vzniku možných obtíží v oblasti grafomotoriky, ale dle mého názoru je to jeden z velkých nešvarů dnešní doby. Dalším příčinám problémů v grafomotorice je věnována kapitola v teoretické části bakalářské práce.

S objevováním světa dítěti nejvíce pomůže rodina a podnětné rodinné prostředí. Rodina má pro dítěte klíčový význam ve všech oblastech vývoje i v oblasti grafomotoriky. Důležitou roli ve správném přístupu k dítěti má spolupráce rodiny s předškolním zařízením. Tato spolupráce je nutná především u dětí, které mají v některých oblastech vývoje potíže. To platí i u grafomotorických schopností a dovedností. Tato bakalářská práce se zaměřuje na rozvoj grafomotorických dovedností v předškolním zařízení, avšak neopomíjí rodinné prostředí, které by mělo být vždy na prvním místě.

Období předškolního věku je charakterizováno velkým a poměrně rychlým rozvojem jemné i hrubé motoriky. Proto příprava v oblasti grafomotoriky velmi často ovlivňuje budoucí školní úspěchy dítěte. Včasným odhalením nesprávně osvojených návyků v této oblasti již v předškolním období se můžeme u dítěte vyvarovat dlouhodobé a náročné reedukaci ve školním období.

Správně rozvinuté grafomotorické schopnosti jsou předpokladem pro zdárné osvojení psaní. Proto je grafomotorika posuzována i při zápisu do školy. Nedostatečně

rozvinuté grafomotorické dovednosti a s tím spojené i motorické schopnosti mohou být důvodem pro odklad školní docházky.

Cílem celé bakalářské práce je ověřit význam cvičení pro rozvoj grafomotoriky v předškolním věku. Teoretická část je popisována dle literatury. Přibližuje předškolní období a poukazuje na důležitost předškolního vzdělávání, kdy je přirozeně rozvíjena hrubá a jemná motorika a s tím propojené grafomotorické dovednosti. Správně rozvíjené grafomotorické schopnosti, jsou součástí celku všech schopností a dovedností dítěte. Všemi oblastmi rozvoje dítěte se prolínají. V praktické části je cíl ověřován výzkumem. V deseti lekcích grafomotoriky je ukázka způsobu, jak pracovat s dětmi předškolního věku při rozvíjení a upevňování grafomotorických schopností a dovedností. Přičemž cíleně a systematicky je vhodné pracovat především s dětmi s opožděným grafomotorickým vývojem.

1. TEORETICKÁ ČÁST BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

1.1 Období předškolního věku

Vágnerová (2000) uvádí, že toto období trvá od 3 přibližně do 6 let. Konec této fáze je určen nejen fyzickým věkem, ale i sociálně, nástupem do školy. Charakteristickým znakem předškolního věku je postupné uvolňování vázanosti na rodinu a rozvoj aktivity, která už není tak samoúčelná. Jak dále uvádí, k uvolnění této závislosti přispívá osvojení běžných norem chování, znalost obsahu rolí a přijatelná úroveň komunikace.

Dítě se v tomto období vyvíjí a zdokonaluje obdivuhodným tempem po všech stránkách osobnosti. Vývoj je u každého jedince individuální, přesto jsou určité principy vývoje, kterými se vývoj dítěte řídí.

„Úroveň racionálně-kognitivních procesů závisí nejen na zrání centrální nervové soustavy a narůstající zásobě zkušeností, ale i na kvalitách imaginativně-emočních funkcí osobnosti. Počítky jsou v předškolním věku zpravidla již dostatečně rozvinuty, jsou schopny dostatečně diferencovat základní kvality podnětů senzomotorického pole. Vnímání je globální, neanalytické, vjemy ovládá egocentričnost a vazba na osobní prožitky. Pozornost je v předškolním období krátkodobá. K posilování stability pozornosti a zvyšování její záměrnosti pomáhají např. konstruktivní hry. Paměť bezděčná a mechanická pomocí níž si děti osvojují konkrétní a názorné jevy. Opakováním úkonů vznikají návyky. Při hrách s pravidly se objevuje úmyslné zapamatování. Myšlení převládá názorné, v období mezi 4. -7. rokem jej označil Piaget jako předoperační stádium.“ (Čačka,2000, s. 68 – 74)

Výrazně se mění tělesná stavba a rozvíjí se nervová soustava. Nadále pokračuje osifikace kostí. Dítě se celkově zdokonaluje v pohybových schopnostech a dělá pokroky v jemné motorice. Langmeier (1998) uvádí, že bychom motorický vývoj mohli označit jako stálé zdokonalování, zlepšenou pohybovou koordinaci, větší hbitost a eleganci pohybů. Podrobněji je motorický vývoj dítěte popsán v kapitole 2.

Matějček výstižně uvádí: *„...Povzneslo se o patro výš ve vývoji lidstva – užívá nástroje a osvojuje si návyky, jenž v dané společnosti platí za žádoucí...“* (Matějček, 1996, s. 50) Předškolní dítě diferencuje mužskou a ženskou roli. Přijímá kulturní nároky své nejbližší společnosti. Velmi oblíbené jsou u něho pohádky a jeho hra je plná fantazie. Dle

Matějčka (2005) je dítě nyní velice sugestibilní, snadno si osvojuje pracovní, hygienické a společenské návyky prostředí, v němž vyrůstá. V tomto věku mu nedělá problém přijímat zvláštnosti a nápadnosti druhých dětí.

1.1.1 Školní zralost

Školní zralost je dosažení určitého stupně vývoje po fyzické, mentální a emocionálně-sociální stránce v takové míře, že je dítě schopno adaptovat se na prostředí školy. Po 6 roce nastává v životě dítěte velká změna. Pro většinu dětí je vstup do školy velkou zátěží. Zda je dítě na tuto zátěž dostatečně připraveno, zjišťujeme v daných oblastech:

- „*tělesný (somatický) vývoj a zdravotní stav*“
- „*úroveň vyspělosti poznávacích (kognitivních) funkcí*“
- „*úroveň průceschopnosti (pracovní předpoklady, návyky)*“
- „*úroveň zralosti osobnosti (emocionálně-sociální)*“ (Bednářová,

Šmardová, 2010, s. 2)

S termínem školní zralost je v poslední době spojován pojem školní připravenost. Bednářová a Šmardová v knize Školní zralost uvádí, že se jedná o kompetence, které dítě získává a rozvíjí učením a sociální zkušeností.

V této oblasti se hodnotí hlavně: jaké má dítě sebevědomí, jak dovede jednat s určitým cílem, zda se umí ovládat, jak pracuje s ostatními, zda má schopnost komunikovat a spolupracovat.

Úroveň grafomotorických schopností je posuzována v oblasti poznávacích (kognitivních) funkcí. Sledujeme obsahové provedení kresby (zda je kresba přiměřená věku, jaký je obsah kresby, její bohatost, různorodost), formální provedení kresby (plynulost, jistota, přesnost při vedení čáry, jakým tlakem dítě kreslí, pozorujeme pracovní návyky- držení těla a psacího náčiní, postavení a uvolnění ruky) ne vždy spolu obsahová a formální stránka korespondují. V této oblasti sledujeme také vizuomotoriku (koordinaci oka a ruky) a lateralitu. (Bednářová, Šmardová, 2010)

Nevyzrálost v oblasti jemné motoriky a grafomotoriky může být důvod k návrhu pro odklad školní docházky. Nedostatky v této oblasti mohou předznamenávat potíže při

nácviku psaní. Problémy v této oblasti se většinou neprojevují samostatně, ale jsou spojeny s obtížemi v jiných oblastech, především špatnou koordinací těla a artikulačních orgánů.

1.2 Motorika

Je souhrn všech pohybových předpokladů, které spolu s konstitučními (stavba těla) a psychickými činiteli umožňují vykonávat různé pohybové úkony a činnosti. (Szabová, 1999)

„Celková pohybová schopnost organismu. Skládá se z pohybů, které nelze ovládat vůli (reflexních), pohybů volných i pohybů vyjadřujících emoční stavy (expresivních). Zahrnuje též činnosti označované jako grafomotorika a psychomotorika.“ (Průcha, 2009, s. 159)

1.2.1 Hrubá a jemná motorika

„ Hrubá motorika je tvořena pohyby celého těla, včetně lokomoce a pohybů velkých svalových skupin. Jemná motorika je chápána jako motorika ruky a pohyby malých svalových skupin“ (Přinosilová in Pipeková, 2010, s. 73)

Aby se hrubá motorika úspěšně rozvíjela, je důležité zařazovat dostatek vhodně motivovaných aktivit. Patří mezi ně např. chůze, běh, skákání a přeskakování, chytání a házení míče. Velmi významná je rovnováha, kterou lze rozvíjet např. chůzí po laně, stojem na jedné noze, lezením po lavičce. Má – li dítě velké obtíže v hrubé motorice, výrazně se jeho obratnost odlišuje od vrstevníků, je vhodné mu dát dostatek prostoru ke spontánnímu pohybu venku, hrát s ostatními dětmi. Dále je vhodné zařadit cvičení v tělocvičně, např. rytmická cvičení nebo cvičení s rodiči. Při přetrvávajících obtížích je vhodná konzultace s odborníkem (lékařem, rehabilitačním pracovníkem), který může doporučit zahájení odpovídajícího cvičení nebo rehabilitačního tělocviku.

Dobře rozvinutá hrubá motorika s koordinací smyslových orgánů umožňuje správný vývoj jemné motoriky. Jemnou motoriku pomáhají rozvíjet běžné každodenní a sebeobslužné činnosti, manipulační hry, tvořivé a rukodělné činnosti. Děti mohou velmi dobře posloužit k rozvoji jemné motoriky chvíle, při kterých pomáhá dospělým. Čím častěji je dítě zapojováno do běžného chodu domácnosti, tím více podnětů k rozvoji získává. Každá činnost, kterou vykonává, by měla mít smysl a nějaký užitek. (Bednářová, Šmardová, 2011)

Jemná motorika zahrnuje:

- grafomotoriku (pohybová aktivita při grafických činnostech)
- logomotoriku (pohybová aktivita mluvních orgánů při artikulované řeči)
- mimiku (pohybová aktivita obličeje)
- oromotoriku (pohyby dutiny ústní)
- vizuomotoriku (pohybové aktivity se zpětnou zrakovou vazbou).

(Opatřilová in Vítková, 2004)

Zjišťování úrovně hrubé a jemné motoriky je jednou z hlavních oblastí speciálně pedagogické diagnostiky. Jednou částí diagnostiky motoriky je lateralita - projev dominance jedné z mozkových hemisfér, kde je upřednostňován jeden z párových orgánů (ruka, noha, ucho, oko). Vyšetření laterality je velmi důležité před vstupem do školy. Lateralita může být od vyhraněného praváctví přes menší preferenci pravé končetiny k vyhraněnému leváctví. Dle Přinosilové (in Pipeková, 2010) se vyhraňuje obvykle mezi třetím a čtvrtým rokem, někdy i později. Než jde dítě do školy, mělo by být zřejmé, kterou ruku upřednostňuje. Věk kolem čtyř let uvádí také Opatřilová (in Vítková). Bednářová a Šmardová uvádějí vyšší věk. „*V pěti až sedmi letech se lateralita horních končetin začíná zřetelně projevovat a vyhraňovat, plně se ustaluje v deseti až jedenácti letech.*“ (Šmardová, Bednářová, 2011, s. 40)

V některých případech se setkáváme s nevyhraněností laterality, tzv. ambidextrií. U těchto případů je veden nácvik do pravé ruky. Dle Přinosilové (in Pipeková, 2010) je lateralita centrální záležitostí a měla by být respektována jako osobnostní charakteristika dotyčného jedince.

1.2.2 Psychomotorika

Je úzké spojení psyché (duševních procesů) a motoriky (tělesných procesů). Psychomotorika poukazuje na tělesné spojení a souvislost psychického a motorického vnímání. Motorický rozvoj akceleruje celkový rozvoj osobnosti – nejen rozvoj tělesný. Význam pohybu pro učební procesy je především u předškolních dětí velmi důležitý. Rozvoj dětské osobnosti se uskutečňuje především skrz pohybové procesy a procesy vnímání. (Hermová, 1994)

V psychomotorice nejde pouze o prožitek radosti z pohybu, ale také o poznání sama sebe, nalezení kladného vztahu k sobě samému, schopnost navazovat kontakt s okolím a lidmi, kteří v něm žijí. (<http://www.psychomot.cz/>)

Szábová (1999) rozděluje psychomotoriku do několika dílčích oblastí:

- Neuromotorika (zahrnuje jemnou a hrubou motoriku, koordinaci pohybů, tělesné schéma, rovnováhu a orientaci v prostoru)
- Senzomotorika (je součinnost vnímání a pohybu, motorická akce nebo reakce na podněty zachycené smyslovými orgány)
- Sociomotorika (jsou motorické, pohybové projevy, odrážející přítomnost člověka v sociálních skupinách, institucích, i společnosti jako celku. Je to také odpověď jednotlivce na podněty ze sociální sféry)

1.2.3 Motorický vývoj dítěte předškolního věku

Pro pohybový vývoj neexistují strnulé normy. Doba, v níž se dítě v předškolním věku naučí novou motorickou dovednost, je několik měsíců. (Hermová, 1994)

Každý jedinec se vyvíjí individuálním tempem, proto je důležité brát tabulky s přehledy vývoje orientačně a pouze informačně. Ovšem ty nás mohou upozornit na nedostatky ve vývoji a tím můžeme předejít pozdějším problémům. Velké odchylky ve vývoji motoriky mohou být příčinou problémů v oblasti grafomotorických dovedností.

Stručný přehled uvádí autoři Allen, Marotz (2002). Tříleté dítě už např. umí chodit po schodech bez větší pomoci a střídá nohy, krátce udrží rovnováhu na jedné noze, samo se nakrmí bez větší pomoci, skáče na místě, zvládá jízdu na tříkolce, chytá velký míč, obrací listy v knize, postaví věž z více kostek, může se u něho začít projevovat dominantní ruka, poradí si s velkými knoflíky a zipy, umyje a utře si ruce, většinou ovládá močový měchýř. Čtyřleté dítě zvládá chůzi v jedné přímce, poskakuje na jedné noze, leze po žebříku, přeskočí překážku cca 15cm vysokou, velmi dobře ovládá běh, zlepšuje se v hodů míčem, lépe míří, postaví věž z více jak 10 kostek, tvaruje objekty z plastelíny, tužku drží ve 3 prstech, zvládne zatlouct hřebík, navlékat korálky na šňůru. Od pátého roku dítě zvládá chůzi pozpátku, může se naučit kotrmelec, dotkne se rukou prstů na noze bez

pokrčení v kolenou, přejde kladinu, učí se jezdit na kole, rovnováhu na jedné noze udrží déle, z malých kostek staví trojrozměrné útvary podle obrázku nebo modelu, podle vzoru překreslí útvary a písmena, stříhá nůžkami podle linie, je zřejmé, která ruka je dominantní.

Pokud má dítě v pohyblivosti výraznější potíže, je vhodná konzultace s odborníkem, který navrhne zařazení odpovídajících cvičení. (Bednářová, 2005)

1.3 Grafomotorika

„Grafomotorika je soubor psychomotorických činností, které jedinec vykonává při psaní. Psaní není jen záležitostí psacích pohybů ruky (u postižených též nohy a úst), ale je řízeno psychikou. Grafomotorika tedy může být nápomocna při diagnostice psychických stavů (únav, strachu), procesů a vlastností, při diagnostice poruch a nemocí jedince“ (Průcha, 2009, s. 85)

Grafomotoriku u dětí předškolního věku rozvíjíme především za účelem rozvoje budoucího psaní, které je náročnou psychomotorickou činností. Dítě zvládne nároky výuky psaní mnohem snadněji, když u něho budou v předškolním období rozvíjeny psychické funkce:

- Smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové, vnímání těla)
- Diferenční schopnosti (rozlišovací schopnosti týkající se např. zraku, sluchu, hmatu, fonemického sluchu)
 - Prostorová orientace a představivost (pravolevá orientace, chápání směrů nahoře- dole, vpředu- vzadu), orientace časová
- Paměť (zraková, sluchová,...)
- Rytmičké cítění
- Analýza – syntéza zrakových a sluchových činností (Doležalová, 2010)

Rozvoj grafomotoriky závisí na psychomotorických funkcích (vliv má mentální vyspělost dítěte, zrakové a prostorové vnímání, lateralita, paměť, významnou úlohu má úroveň jemné a hrubé motoriky). (Bednářová, Šmardová, 2010)

1.3.1 Grafomotorický vývoj dítěte – vývoj kresby

Na základě analýzy poznatků několika autorů je sestaven přehled grafomotorického vývoje dítěte předškolního věku. Pro úplnou představu je zařazen i vývoj před třetím rokem života.

„Kresba je jednou ze symbolických funkcí, v níž se projeví tendence zobrazit realitu tak, jak ji dítě chápe“ (Piaget, 1970 in Vágnerová, 2000, s. 109)

Není tomu tak ale od samého počátku. První etapou jsou bezobsažné čmáranice, které zvládnou již děti od jednoho roku (toto období přetrvává zhruba do 2 let). Poté přicházejí obsažné čáranice, kdy si dítě uvědomuje, že jeho čáráním něco vzniká. Poté se v čáranici začnou objevovat nahodilé znaky, bez úmyslu dítěte, tímto obdobím přechází ke znakové kresbě.

Mezi 3-4 rokem se objevuje příčný úchop s nataženým ukazováčkem. Dítě maluje zakulacené tvary, nepravidelný ovál, zvládne přidávat vodorovnou a svislou čáru. Kreslí čáry klikaté i izolované. Jsou zde i náznaky trojúhelníku a čtverce. Zpočátku mají zaoblený tvar. Zlepšují se tvarové variace. Začínají pravidelné, kontinuální pohyby při kresbě. První zobrazovanou formou v kresbě je lidská postava v podobě tzv. hlavonožce. Toto období se může objevovat i dříve. U některých dětí naopak přetrvává i po 4 roce.

V období mezi 4-5 rokem dítě maluje s určitým záměrem, když se mu nezdaří namalovat, co chce, obrázek přejmenuje. Zvládne překreslit některé tvary a písmena. Zvládne nakreslit kříž a spojit dva body čarou. V kresbě postavy většinou znázorňuje hlavu, trup, končetiny, často ještě jednou čarou tzv. trupohlavonožce (lineární znázornění). Jsou možné nepřetržité, nazpět směřující pohyby.

V 5-6 letech kreslí postavu s trupem a končetinami (dvojdímenzionální kresba), postavě přidává stále více detailů, kolem šestého roku jich má postava asi osm. *„Kresba lidské postavy se postupně začíná „větvit“ na kresbu podle pohlaví.“* (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 33). Části těla jsou lépe připojené a na správném místě. Kresba je bohatá na detaily i obsah. Kreslí dům, strom, slunce. Umí obkreslit a samostatně namalovat velkou postavu. Většinou kreslí se správným držením tužky.

V 7 letech dochází ke zpřesnění proporcí, propracovanosti detailů na oblečení, vlasech. (Opatřilová in Vítková, 2004), (Bednářová, Šmardová, 2011), (Looseová, Piekertová, Dienerová, 2001), (Allen, Marotz, 2002)

1.3.2 Možné příčiny opožděného grafomotorického vývoje dítěte

Zda bude rozvoj grafomotoriky optimální či nikoliv rozhoduje řada faktorů.

Kirbyová (2000) uvádí, že mezi možné příčiny rozdílů ve vývoji motoriky můžeme zařadit prostředí, ve kterém dítě žije (některé děti nemají dostatek podnětu, které by je rozvíjely), postavení v rodině (na prvorozené dítě jsou často kladeny větší nároky, druhorozené dítě mívá možnost rozvíjet se vlastním tempem), pohlaví (chlapci jsou ve vývoji často pomalejší), genetika, jazyk, společenské podmínky (co okolí očekává, že dítě v daném období zvládne), kultura (rozdíly v péči a výchově o dítě).

Doležalová (2010) u vlivů na rozvoj grafomotorických schopností uvádí dvě hlediska:

- Exogenní (vnější podmínky) jsou závislé na úrovni rodinného prostředí. Prostor rodiny s jejími členy, jejich vzdělání, materiální podmínky. Hodnotová orientace. Zda rodiče podněcují rozvoj dítěte. Dále uvádí, že velký vliv má prostředí MŠ a kolektiv vrstevníků ve třídě.

- Endogenní (vnitřní podmínky) závisí na dosažené úrovni a souhře všech prvků mozkové činnosti při grafomotorické činnosti, dále stav předpokladů pro psychickou a fyzickou činnost dítěte, jeho aktuální stav.

1.3.3 Projevy nevyzrálosti jemné motoriky a grafomotoriky

U dětí předškolního věku, které mají problémy v oblasti jemné motoriky a grafomotoriky můžeme pozorovat tyto projevy:

- „ nevyhledává činnosti vyžadující obratnost a koordinaci jemných pohybů – nevyhledává stavebnice, mozaiky, rukodělné činnosti, popř. je v těchto činnostech méně obratné“
- „ může být méně obratné při každodenních činnostech, sebeobsluže“
- „ nevyhledává kreslení, malování, případně je úplně odmítá“
- „ linie kresby jsou často kostrbaté, vytlačené, čára bývá nerovnoměrně, neplynule“

- „ obsah kresby je oproti vrstevníkům chudší“
 - „ kresba odpovídá dítěti mladšího věku jak po stránce formální, tak i obsahové, kresba je hůře koordinovaná, oproti vrstevníkům chudší, jednodušší“
- (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 13)

Úroveň motorických schopností a dovedností prostupuje celým vývojem dítěte. Bednářová, Šmardová (2011) uvádí, že pohybová neobratnost či opoždění mnohdy ovlivňují vývoj dalších funkcí. Oslabení motoriky může ovlivňovat školní dovednosti, schopnosti a výkony. Motorika má také vliv na zdravotní stav. Oslabení a špatné návyky z útlého věku mohou mít vliv na zdravotní stav po celý život.

1.4 Rozvoj grafomotoriky

1.4.1 Grafomotorické cvičení

Grafomotorické aktivity jsou činnosti, při nichž děti kreslí a píšou. Je jich mnoho druhů a lze je dělit dle mnoha kritérií. Rozdělení dle cíle a obsahu – grafomotorická uvolňovací cvičení (jednoduchá či složená), cvičení zaměřující se na nácvik daného grafického jevu (prvek písmene, slabiky), ovládnutí grafické dovednosti (jednotažky, dokreslení obrázku, napodobení vzoru), zvládnutí práce s novým grafickým náčiním. Další členění může být vytvořeno na poznatku, zda se jedná o spontánní činnost dítěte či navozenou činnost za účelem nácviku. (Doležalová, 2010)

Jucovičová (2008) uvádí, že cílem cvičení na rozvoj jemné motoriky je uvolnit nežádoucí svalové napětí, zpevnit potřebné svalstvo ruky, upevnit pohybové dovednosti a souhrn jednotlivých pohybů, a tuto činnost propojit s ostatními smysly.

Opatřilová (in Vítková, 2004) rozděluje průběh grafomotorických cvičení do tří fází:

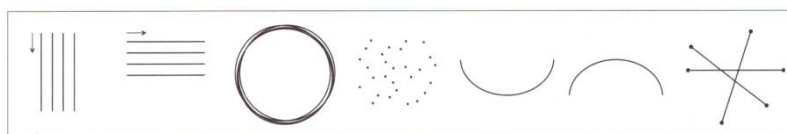
- Rozvíjení nervosvalové koordinace paže a ruky a její uvolnění – cílem této fáze cvičení je uvolnění křečovitého držení psacího náčiní, které se vyskytuje u mnoha dětí. Jedná se především o situace, kdy se dítě snaží o optickou shodu. Jde o poruchu koordinace (jsou zapojovány i svaly, které by měly být uvolněné). Nervosvalovou koordinaci rozvíjíme cviky s nepřetržitým rytmickým pohybem všemi směry. Prvotně vychází pohyb z ramenního kloubu. Cvičení motivujeme, rytmizujeme říkadly znázorňující pohyb, nikoliv tvar. V této fázi jde o vytvoření návyku zapojovat svaly, které jsou nutné pro pohyb v daném směru a uvolnění ostatních svalů. Tvary postupně zmenšujeme tak, že pohyb přejde z ramenního kloubu do zápěstí, dlaně a prstů.
- Rozvíjení koordinace zraku a ruky při grafické činnosti – tuto fázi zařazujeme tehdy, když je 1. fáze na dobré úrovni. Zde jsou pohyby cílené, dítě zvládne sledovat ruku a cíl (řadí sem cviky vodorovné linie, svislé linie, šikmé linie oběma směry a lomenou čáru).
- Diferenciace a upevňování – když je dítě schopno rozlišovat i složitější tvary, zařadíme tuto fázi. Dítě se učí zaznamenávat další tvary (vlnovka, ležatá a stojatá osmička, horní a dolní kličky, malé ovály, oblouk horní i spodní).

Při práci je vhodné zařazovat prvky, které má dítě osvojené, upevnit je a zautomatizovat. Poté můžeme začít s osvojováním složitějších prvků. Tento postup dítěti usnadňuje zvládnání následných prvků, které si díky dostatečnému času a osvojení prvků základních, většinou upevní mnohem rychleji a jednodušeji. Také se rozvíjí jeho chuť kreslit.

Grafické prvky zařazujeme s určitou posloupností. I když je každé dítě jedinečné a vyvíjí se s určitými odchylkami nelze předpokládat, že bude zvládat např. prvky, které tvoří elementy písma a nebude mít osvojeny základní prvky, jako je např. kružnice či vlnovka. (Bednářová, Šmardová, 2011)

Obr. č. 1 - tabulka souhrnu grafických prvků, který je rozdělen do čtyř skupin podle obtížnosti. Toto rozdělení je z knihy Rozvoj grafomotoriky 2011 od Bednářové, Šmardové. Není to striktní dělení a je možné, že jiní autoři se budou lišit.

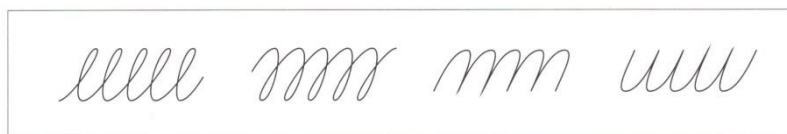
Obr. č. 1

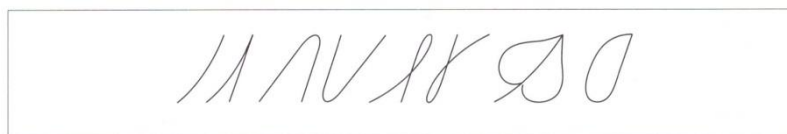
Základní prvky první skupiny

Základní prvky druhé skupiny

Základní prvky třetí skupiny

Základní prvky čtvrté skupiny

Přehled grafomotorických prvků.

1.4.2 Podpůrné techniky

Při navozování obtížnějších prvků je vhodné používat podpůrné techniky. Bednářová, Šmardová (2011) mezi ně řadí slovní oporu a instrukci, kde vysvětlíme, jak má čáru vést, namotivujeme říkankou. Dále řadí zřetelovou oporu, při níž naznačíme body, linii. A také opora hmatová, kde si dítě osahá vymodelovaný tvar. V počátku volíme více podpůrných technik najednou. Vhodné je, aby si dítě před kreslením mohlo tvar osahat, zároveň ho vidí, což mu umožní vnímat jeho části. Seznámíme dítě s opěrnými body, vyznačenými liniemi, které ho budou v kresbě navádět. Ve všech fázích je důležitý slovní doprovod, vysvětlení nejasností. Je vhodné zařazovat rytmické říkanky, písničky.

Při volbě nových prvků je důležité dbát na to, že každý jednotlivý prvek má různý stupeň obtížnosti a podle toho bychom s ním měli pracovat. Obtížnost prvku se zvyšuje zmenšením velikosti, větší hustotou čar, snižováním podpůrných technik až úplným vynecháním, střídáním velikosti daného tvaru, střídání více tvarů, postupný požadavek na přesné provedení tvaru. (Bednářová, Šmardová, 2011)

1.4.3 Podpora rozvoje grafomotorických dovedností

„Podpora je postupné rozvíjení způsobilosti ke zvládnutí zprvu malých úkolů s omezenou odpovědností a samostatností až po stupňování obtížnosti úkolů s velkou samostatností.“ (Looseová, Piekertová, Dienerová, 2001, s. 31)

Grafomotoriku u dítěte předškolního věku budeme úspěšně rozvíjet při dodržování podmínek:

- přiměřenost aktivity – obsah, téma, provedení, délka
- postupné zvyšování náročnosti při činnosti
- vzbuzení zájmu – hra, nová činnost, jiný grafický prostředek
- podporování v tvořivosti a experimentování s materiály
- povzbuzení a pozitivní hodnocení
- zařazování grafomotorických činností do komplexnějších situací, neboť přirozeně vyplývají ze situace a dítě se necítí drilováno
- kladné psychosociální klima a podnětné prostředí (Doležalová, 2010)

U dětí do čtyř let není potřebné ani vhodné záměrně zařazovat grafomotorická cvičení. K záměrnému vedení v rozvoji grafomotoriky přistupujeme tehdy, když dítě po čtvrtém roce nevyhledává psací náčiní. Pravidelně nabízíme činnosti, které budou rozvíjet hrubou a jemnou motoriku. Dále je dobré vhodnou motivací nabízet jednoduché pracovní listy se základními prvky. Okolo pátého roku již zařazujeme pravidelně a systematicky cvičení pro rozvoj grafomotoriky. Předškolák, u kterého je grafomotorický vývoj v pořádku sám iniciativně vyhledává záměrně vedené činnosti a kreslení. U dětí, které se těmto činnostem vyhýbají, je často příčinou opožděný grafomotorický vývoj. Bez pomoci učitele a rodičů se budou tyto problémy spíše prohlubovat. Zde je důležité začít s nejjednoduššími prvky, pracovat pravidelně, ale krátce.

Pohyby při kreslení a psaní vycházejí z pohybů velkých kloubů. Proto se při rozvoji grafomotoriky u dětí, které mají problémy s koordinací pohybů, nejdříve zaměříme na rozvoj hrubé motoriky. Mezi tyto činnosti patří např. překážkové dráhy, honičky, tanečky,... Výraznější problémy s pohyblivostí dítěte je vhodné konzultovat s odborníkem a podle něho zařadit odpovídající cvičení. Činnosti, které podporují obratnost jemné motoriky, rozvíjení jemnou koordinaci ruky a kresbu. Mezi tyto činnosti patří např. práce s různorodými stavebnicemi, navlékání korálků, těstovin, motání klubíček vlny, mačkání papíru, stříhání, obtiskování tiskátek, i běžných předmětů, listování v knize, prošívání látky nebo papíru jehlou s tupým hrotem, sebeobslužné činnosti,... Grafomotoriku rozvíjíme především dostatkem příležitostí, je vhodné, aby děti měly přístup ke kreslicím potřebám, papírům. Velký význam má povzbuzování a oceňování i malých úspěchů. (Bednářová, Šmardová, 2011)

Souhrnně popisuje pokyny pro praktické provádění cvičení při podpoře rozvoje grafomotoriky Looseová (2001). Dle ní je důležité:

- orientace na úspěch – prvně zařazujeme cvičení, které dítě zvládne, a končíme vždy s úspěchem, což motivuje k dalším cvičením
- orientace na dítě – prvořadé je dítě a jeho možnosti, ne cvičení a výsledek
- aktivní práce – cvičení je chápáno jako cesta a radost ze hry, naším zájmem není výsledek
- ohled na čas – důležité je individuální přizpůsobení dítěti, cvičení zařazujeme jen tehdy, když je dostatek času, časový přes působí nepříznivě

- soustavná práce – cvičení je pravidelné, několikrát týdně, některé prvky zařazujeme denně
 - ohled na každodenní život – dítě se učí prožitkem, je efektivní, když se učební látka týká jeho každodenního života
 - zavedení opakování – opakováním si dítě zautomatizuje, to co se naučilo
 - množství variací – učení intenzivnější, když dítě může díky variacím dávat činnostem nové významy, rozšiřuje se díky tomu jeho spektrum jednání
 - rozmanitost materiálu – díky stimulaci více oblastí vnímání zesilují podněty
 - vhodné podmínky pro cvičení – je důležité přizpůsobit prostředí, zajistit dostatek klidu, vyřadit rušivé elementy (hluk, mnoho hraček v okolí,...)
 - pozorování dítěte při práci – při dané činnosti pozorujeme, jak se dítě projevuje, když vidíme, že upadá motivace, zařadíme změnu, když změna nevede k úspěchu, je lepší cvičení přerušit
 - orientace na zájmy dítěte – neměli bychom se řídit neměnným plánem, ale přizpůsobit ho představám a zájmům dítěte, využít toho, že např. rádo pracuje s určitým materiálem
 - dbejte na výchozí emocionální situaci – dítě i dospělý musí být v dobrém rozpoložení, při kterém budou schopni provádět cvičení
 - sociální aspekty – je vhodné zapojovat i ostatní děti, děti jsou více motivovány, činnost je pro ně zábavnější
 - práce v prostoru – důležitý je dostatek místa pro práci
 - funkční práce – pro každé cvičení je dobré vytvořit správný základ
 - organizovaná práce – důležitá je příprava před cvičením
 - rozmanitost – přizpůsobování cvičení situaci, po aktivní části by měla následovat klidnější část
 - přizpůsobte se dítěti – pokyny musíme přizpůsobit chápání dítěte, důležité jsou představy dítěte o zadaném úkolu, ne naše – např. dítě má jinou představu, jak bude vypadat věž
 - zapojení fantazie – povzbuzování fantazie a samostatnosti u dítěte je důležité, omezíme ho pouze, když se příliš odchýlí od tématu
 - povzbuzování – pomáháme náklonností, uznáním, potvrzením

- aktivní spolupráce – zúčastňujeme se hry s dítětem
- nechte dítě pracovat aktivně – pomáháme mu jen, když dá najevo, že o pomoc stojí
 - práce bez časového omezení – časový tlak má negativní účinky, každé dítě pracuje jiným tempem
 - vyhněte se opravování – při cvičení nekritizujeme a nepoužíváme negativní hodnocení, pouze usměrníme, když se dítě odchýlí od tématu
 - důslednost – láskyplně, ale důsledně dáváme dítěti hranice, díky kterým mu při práci pomáháme

Doporučené pokyny pro práci na pracovních listech, které dítěti usnadní činnost:

- připevníme listy na stůl
- účinnost stupňujeme pracovními pomůckami – začínáme silnými tužkami, hranaté tužky jsou lepší než kulaté
- jako cvičný prvek zařazujeme různé psací náčiní
- dětem, které jsou křečovité, napjaté dáme pro práci měkké tužky
- každý pracovní list podepíšeme a opatříme datem, pro následné kontroly a porovnávání změn
 - nikdy neopravujeme cvičení během provádění, ale zhodnotíme práci s dítětem po činnosti
 - nikdy v práci dítěte negumujeme nebo neškrtáme, dítěti dáme možnost opravy – jinou barvou pastelky, novým pracovním listem
 - je dobré vyzkoušet cvičení sám, abychom posoudili předpoklady a požadavky
 - trpělivost – pokroku se nedosahuje rychle
 - oceňujeme i sebemenší úspěch, dítě potřebuje motivaci a kladné povzbuzení (Looseová, Piekertová, Dienerová, 2001)

1.5 Hygienické návyky při kreslení a psaní

Je důležité, aby si dítě při kreslení a psaní fixovalo správné pracovní návyky. Především úchop psacího náčiní a správnou polohu těla při těchto činnostech. Poloha vsedě je důležitá dle Doležalové (2010) především při psaní písmen. Polohy při grafomotorických činnostech mohou být různé, jak dále autorka uvádí, především uvolňovací cviky mohou být mimo lavici. Při nácviku nových grafomotorických prvků využíváme velké plochy, u kterých je vhodné využívat polohy vstoje, v dřepu, vkleče či v tureckém sedu na podlaze. Mají ovšem svá omezení. Při nesprávné poloze může dítě špatně dýchat nebo příliš zatěžovat předloktí. Proto je i zde nutné dbát na správný postoj, posed dítěte.

Při poloze vsedě bychom měly dbát na to, aby byl nábytek přizpůsobený dítěti. Chodidla by mělo mít dítě celou plochou opřené o zem nebo podložku. Stabilitu těla zajistí váha těla, která je rozložena po celé sedací ploše židle, nikoliv nespočívá na předloktí. Kolena a lokty jsou do pravého úhlu. Tělo je mírně nakloněno dopředu, ale neopírá se hrudníkem o desku stolu. Hlava je v prodloužené ose těla, mírně nakloněna dopředu. Od papíru by měly být oči vzdáleny 20-30cm. Dále je potřebný dostatečný prostor na desce stolu, aby pohyb ruky nebyl limitován stísněným prostorem. (Bednářová, Šmardová, 2011)

V poslední době se můžeme setkat s názorem, že vést dítě ke správnému úchopu psacího náčiní je přežitek. Např. Jucovičová k tomuto tématu uvádí: „*Setkali jsme se však například také s názorem, že vedení dítěte ke správnému úchopu psacího náčiní je přežitek, omezování jeho svobody, zásah do jeho přirozeného vývoje, nebo že je na to dost času po nástupu do ZŠ.*“ (Jucovičová, 2008, s. 100)

Na tento trend upozorňují i autorky Bednářová, Šmardová. Poukazují na rozpor mezi odbornou a laickou veřejností. Odborná veřejnost propaguje špetkový, tzv. správný úchop. Laická veřejnost namítá, že na držení tužky nezáleží. Podle autorek je špetkový úchop velmi důležitý. Dochází při něm k nejvyšší koordinaci jemných svalových skupin prstů a ruky, jedná se o nejsnazší držení, které vede ke zpřesnění pohybů, díky němu lze uvolňovat ruku a prsty během psaní. Je to také generacemi ověřený způsob úchopu. Vadné držení psacího náčiní může způsobit vyšší unavitelnost ruky, bolestivé pocity, které mohou snižovat motivaci ke psaní a kreslení.

Na správný úchop psacího náčiní dbáme od počátků, kdy dítě začne kreslit, výjimkou je pouze dlaňový úchop u batolat, kdy se jedná o fyziologické držení. Tento

způsob vymizí s přibývajícím zkušenostmi a zvyšující se koordinací jemných pohybů. Dlaňový úchop přechází na prstový.

Špetkový úchop by měl být navozen kolem třetího roku. K navození může dojít dříve nebo později, je to ovlivněno především zájmem dítěte o tuto činnost. Pomoc s navozením úchopu je zapotřebí u dítěte, které rádo kreslí a vyhledává činnosti s tužkami a úchop po třetím roce není správný. (Bednářová, Šmardová, 2011) Looseová (2001) doporučuje nenapravovat úchop při dané činnosti, ale vytvořit speciální činnost v jinou dobu.

Na tom, že špetkový úchop je správný se shodují všichni autoři, analyzovaní k tomuto tématu (Jucovičová, 2008), (Bednářová, Šmardová, 2011), (Doležalová, 2010). Všechny tyto autorky také popisují podobný postup při nácviu špetkového úchopu. Jednoduše vystihují popis špetkového úchopu Bednářová, Šmardová: *„Tužka leží na posledním článku prostředníku, seshora ji přidržuje bříško palce a ukazováku.“* (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 50). Dbáme na to, aby byla ruka uvolněná. Ve vzdálenosti umístění prstů od hrotu tužky se autorky mírně liší. Doležalová (2010) uvádí vzdálenost 2-3 cm. Bednářová, Šmardová (2011) uvádí vzdálenost 3-4cm. Všechny tři autorky se shodují na tom, že vhodnou pomůckou je tzv. „trojhranný program“ – trojhranné pastelky, tužky nebo nástavce. Tento program je vhodný především pro děti, které mají větší problém s navozením úchopu.

Bednářová, Šmardová (2011) také upozorňují na vhodný výběr kreslicích a psacích potřeb. Správná tvrdost, tloušťka a tvar mají také velký vliv na kvalitu činnosti.

Velkou podstatu při psaní či kreslení má správné uvolnění ruky, které poznamenává grafický výkon dítěte. Do cviků na uvolnění ruky je vhodné zařazovat především krouživé pohyby. Při provádění cviku dbáme na to, aby pohyb vycházel z dané části ruky, kterou procvičujeme (paže, loket, rameno). Při cvičení můžeme použít různé předměty, např. obruč, šátek, dřevěnou tyč, provaz. Cvičení doprovázíme říkankami, ty dítě motivují a pomáhají plynulému pohybu. (<http://www.grafomotorika-ostrava.cz/grafomotorika/>)

2. PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Cíle praktické části bakalářské práce

Hlavním cílem praktické části bakalářské práce je ověřit, zda se za 10 grafomotorických lekcí dostaví pokrok u dětí s opožděným grafomotorickým vývojem.

Hlavní cíl praktické části bakalářské práce bude naplňován prostřednictvím dílčích cílů:

C1: Sestavit grafomotorické lekce obsahující hry, činnosti a pracovní listy podporujících rozvoj grafomotoriky u dětí předškolního věku.

C2: Provést komparaci v oblasti grafomotoriky a kresby před zahájením pedagogické intervence u vybraných dětí s opožděným grafomotorickým vývojem a po ukončení pedagogické intervence.

C3: Zjistit, zda uváděné hry a cvičení měly vliv na rozvoj či nápravu u dětí s opožděným grafomotorickým vývojem.

2.2 Hypotézy praktické části bakalářské práce

H1: Grafomotorické lekce vytvořené pro tuto bakalářskou práci podporují rozvoj grafomotorických činností u dětí předškolního věku.

H2: Pedagogická intervence u dětí s opožděným grafomotorickým vývojem vede k dosažení rozvoje v oblasti grafomotoriky a kresby.

2.3 Metodologie praktické části bakalářské práce

Z metodologického hlediska bude využito metody přímé práce s vybranými dětmi, analýzy výsledků činnosti, pozorování.

2.3.1 Metoda přímé práce s dětmi

V Mateřské škole pracuji již několik let. Děti, se kterými jsem pracovala znám od jejich nástupu do mateřské školy. Během výzkumu jsem činnosti a výsledky dětí konfrontovala s učitelkami, které také s vybranými dětmi pracují a mají možnost je pozorovat každý den. Lekce byly zařazovány jednou týdně při skupinové práci po dobu 10 týdnů. Zbývající dny dostávaly děti pracovní listy na procvičení daného grafomotorického cviku od učitelek na třídě.

2.3.2 Metoda analýzy dat

Rozlišovány jsou dva základní způsoby, jak přistoupit k analýze.

„První z nich je způsob realistický, kdy se výpovědi respondentů či záznamy jejich aktivit považují za popis určité vnější skutečnosti nebo vnitřní zkušenosti. Druhým z nich je přístup narativní, kdy se výzkumník vzdává snahy získat „pravdivý“ popis reality a namísto toho analyzuje rozhovor jako společenskou interakci, v níž respondent vyjednává svoji verzi skutečnosti a vlastní identity.“ (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 208)

Analýza výsledků prací, společně s analýzou osobních listů dětí byla provedena před začátkem šetření. Na základě těchto analýz a pozorování dětí byla vybrána skupina dětí k výzkumu. Šetření bylo prováděno po dobu 10 týdnů, kdy byly prováděny činnosti z připravených lekcí. Metoda analýzy dat byla zaměřena na činnost dětí při grafomotorických lekcích, kde bylo možné pozorovat pokroky v rozvoji grafomotorických dovedností.

2.3.3 Metoda pozorování

Pro výzkum praktické části bakalářské práce byla zvolena metoda kvalitativního pozorování. V literatuře o metodologii kvalitativního výzkumu je popsáno mnoho druhů pozorování. Švaříček, Šed'ová (2007) uvádějí základní rozdělení:

- Zúčastněné a nezúčastněné pozorování – při zúčastněném pozorování sledujeme studované jevy přímo v prostředí. Toto pozorování můžeme dále dělit na skryté (kdy jedinci neví, že jsou pozorováni) a otevřené (jedinci o pozorování ví a většinou dávají k pozorování souhlas). Při nezúčastněném pozorování pozorujeme probíhající interakce tak, že nás pozorovaní jedinci nevidí. Jsme např. za polopropustným sklem nebo pozorujeme a zkoumáme způsob zpravodajství či dětské animované pohádky.
- Přímé a nepřímé pozorování – při přímém pozorování se badatel přímo účastní v reálném čase. Při nepřímém pozorování sleduje pouze záznamy proběhlé činnosti.
- Strukturované a nestrukturované pozorování – při strukturovaném pozorování hledá badatel odpovědi na předem připravené jevy. Při nestrukturovaném pozorování získává zhuštěný popis jednání, který není předem určený.

Pro výzkum praktické části bakalářské práce byla zvolena metoda zúčastněného pozorování, kterou Švaříček a Šed'ová definují takto: „*Zúčastněné pozorování můžeme definovat jako dlouhodobé, systematické a reflexivní sledování probíhajících aktivit přímo ve zkoumaném terénu s cílem objevit a reprezentovat sociální život a proces.*“ (Švaříček, Šed'ová, 2007, str. 143). Zúčastněný pozorovatel je jak účastníkem interakcí, tak badatelem.

Tato metoda byla aplikována ve vybrané mateřské škole u dětí s problémy v oblasti grafomotoriky. Většina z nich má odloženou školní docházku. Metoda byla aplikována po dobu 10 týdnů.

Při pozorování byly pořizovány písemné záznamy a fotografie. Dále byly shromažďovány pracovní listy z jednotlivých lekcí. Pozorování probíhalo při skupinové i

individuální práci vybraných dětí. Pozorování bylo prováděno tak, aby si děti neuvědomovaly, že jsou pozorovány a na všechny činnosti byl naplánován dostatek času.

V písemných záznamech pozorování je uvedeno, které děti z vybrané skupiny se zúčastnily daných lekcí, jak byly samostatné, soustředěné při práci. Zda je zaujala daná lekce motivací, jak reagovaly na hry, zda pochopily úkoly a pokyny. Zaznamenáno bylo, zda byla lekce náročná/ přiměřená/ lehká. Pozornost byla v záznamech věnována jemné motorice, správnému držení psacího náčiní.

2.4 Charakteristika výzkumného šetření a výzkumného vzorku

2.4.1 Charakteristika místa výzkumného šetření

Empirické šetření bylo prováděno v mateřské škole Srdíčko v Trutnově. Tato MŠ spadá do komplexu 11 mateřských škol v Trutnově. Školka je umístěna v okrajové části města v krásné patrové budově, která má již přes sto let a od počátku sloužila vždy dětem. Mateřská škola má k dispozici 2 školní zahrady. Přímo u budovy je malá zahrada, která má mnoho moderních hracích prvků, dráhu a pískoviště. A je uzpůsobena spíše menším dětem. Velká zahrada je pár minut chůze od MŠ. Tato zahrada je nově zrekonstruována v ekologickém duchu a v sounáležitosti s podkrkonošskou přírodou.

V dvoupatrové budově je umístěno 5 tříd, které jsou prostorné, světlé a vkusně zařízené. Děti jsou rozděleny do tříd dle věku, což umožňuje vybavit třídy dle individuálních potřeb dané věkové skupiny.

Každá třída má své sociální zařízení a ložnici. Společně pak využívají prostornou tělocvičnu v přízemí a 2 jídelny v suterénu budovy.

Jak již bylo uvedeno, třídy jsou rozděleny podle věku, což ale neznamená, že by se děti nepotkávaly s ostatními věkovými skupinami. Spíše naopak. Děti se mají možnost potkávat při pobytu venku a při spojování tříd v brzkých ranních hodinách a odpoledne. Což umožňuje malým dětem učit se od velkých kamarádů a naopak velkým dětem to pomáhá v učení se toleranci a ohleduplnosti k dětem mladším.

Pro veřejnost a rodiče jsme „otevřenou mateřskou školou.“ V praxi to znamená, že rodiče mohou navštívit mateřskou školu již před nástupem dítěte, pobýt v kolektivu vrstevníků, zúčastnit se akcí školy. Děti přivyknou prostředí, seznámí se nenásilnou formou s režimem a zaměstnanci mateřské školy. Následná adaptace je pro děti i rodiče snazší. Délka adaptačního období je individuální, rozhodnutí je na rodičích. Tento způsob se nám velmi osvědčil, děti i rodiče jsou klidnější, spokojenější.

Mateřská škola vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Pracuje podle školního vzdělávacího plánu s názvem „Krkonošovo království“. Plán je zaměřen na vytváření citlivého vztahu k přírodě, k blízkému okolí. K přátelskému vztahu k ostatním dětem. Přibližuje dětem tradice a zvyky našeho kraje.

Jak již je v dnešní době běžné i naše mateřská škola má mnoho nadstandartních aktivit. Děti se mohou účastnit plaveckého kurzu – již od 3 let. Předškoláky potom čeká lyžařská a bruslařská školička. Všechny třídy pravidelně navštěvují kulturní akce pro děti konané ve městě nebo přímo v MŠ.

Děti mají také možnost v MŠ navštěvovat několik kroužků – angličtinu (kterou dochází vyučovat lektorka angličtiny), sboreček, sportůček, šikulky a fotbal – tyto kroužky vedou učitelky pro přihlášené děti v odpoledních hodinách. Kroužků se mohou zúčastnit děti všech věkových kategorií, ale jsou přednostně doporučovány dětem z předškolních tříd.

MŠ spolupracuje s Pedagogicko- psychologickou poradnou a klinickým logopedem.

Od září 2015 čekají MŠ velké změny v charakteru tříd. Dvě běžné třídy se přemění na logopedickou třídu a třídu s rozšířenou výukou angličtiny.

2.4.2 Charakteristika výzkumného vzorku

K výzkumné práci v praktické části bylo vybráno 5 dětí, které mají nižší úroveň grafomotorických dovedností. Ve skupině dětí, ze kterých jsem vybírala děti do výzkumu, nebylo žádné dítě, které by mělo výrazně velké opoždění v této oblasti, ale obtíže u nich jsou. Také jsem do výzkumu zařadila jednu dívku, která v oblasti grafomotoriky problémy nemá. Práce této dívky je přiložena pro lepší představu a možnost porovnání s pracemi ostatních dětí, které byly do výzkumu zařazeny. Děti byly z předškolní třídy. Některé již mají odloženou školní docházku a v září 2015 půjdou do 1. třídy. Některé získaly odklad v letošním roce a do školy půjdou v září 2016. Některé půjdou do školy bez odkladu školní docházky.

- Alžběta 6 let a 8 měsíců. Pochází z úplné, fungující rodiny. Školní docházku nastoupí normálně. Ve všech oblastech vývoje je na dobré či nadprůměrné úrovni. Grafomotorické schopnosti a dovednosti dobře rozvinuty. Do výzkumu byla vybrána pro možnost porovnání a lepší představu o práci dětí předškolního věku. Je pravák. Činnosti spojené s kresbou ji baví a vyhledává je.
- Vašek 6 let a 11 měsíců. Pochází z úplné, funkční rodiny. Odklad školní docházky na 2015/2016 z důvodu celkové nezralosti a opoždění v

grafomotorickém vývoji. Úchop je pravoruký, má křečovitě držení tužky, s přílišným tlakem na podložku. Tužku odklání od ramene. Zájem o kresbu do nedávna nejevil téměř vůbec, nyní zájem projevuje, ale problémy v grafomotorické oblasti přetrvávají.

- Filip 6 let a 10 měsíců. Odklad školní docházky na 2015/2016 z důvodu lehčí nezralosti v oblasti početních představ, prostorového vnímání, fonologické i fonemické manipulace. Grafomotorické dovednosti jsou dobré. Filip je pravák. Má křečovitý úchop s přílišným tlakem na podložku především při nápodobě optických tvarů. O kresbu jeví zájem.

- Michal 6 a půl roku. Školní docházku nastoupí normálně. V grafomotorice má mírné obtíže. Více tlačí na podložku, úchop je křečovitý. Tahy tužkou nejsou moc plynulé. Michal je pravák. Kresbu příliš nevyhledává.

- Lukáš 6 let. Odklad školní docházky na 2016/2017 z důvodu celkové nezralosti. Pochází z neúplné rodiny, rodinné prostředí není příliš podnětné. Úchop je pravoruký, křečovitý, silný tlak na podložku. Grafomotorický vývoj je opožděný. Kresbu nevyhledává, u činnosti spojené s kresbou či grafomotorikou nevydrží dlouho.

- Nela – 6 let a 6 měsíců. Školní docházku nastoupí normálně. Ve vývoji nemá obtíže. V grafomotorice je na dobré úrovni. Do výzkumu byla zařazena pro špatný úchop psacího náčiní (foto viz. Příloha č. 6) Tento úchop má dle učitelky dlouho, dokáže tužku správným úchopem vzít, ale během kresby úchop předělá zpět to své podoby. Ruku má jinak uvolněnou, tlak na podložku přiměřený. Je pravák. Činnosti spojené s kresbou vyhledává.

2.5 Charakteristika časového průběhu realizace výzkumného šetření

Výzkumné šetření

Výzkumné šetření bylo započato v měsíci únoru 2015. Kdy bylo vybráno 10 dětí, které byly pozorovány při kresbě postavy). Pozorování bylo zaměřeno na úchop psacího náčiní, přítlak, plynulost tahů a uvolněnost ruky. Z těchto 10 dětí bylo i po následné konzultaci s třídní učitelkou a analýzou jejich starších prací z oblasti kresby a grafomotoriky vybráno 5 dětí pro samotný výzkum. Výzkum poté probíhal od konce dubna 2015 do začátku června 2015. Kdy proběhla s dětmi každé pondělí grafomotorická lekce.

Grafomotorické lekce

Grafomotorické lekce byly vytvořeny v měsíci lednu a únoru 2015. Lekce obsahují stručnou metodiku procvičovaného grafomotorického cviku. Hry, činnosti a pracovní listy pro rozvoj daného cviku a celkových grafomotorických schopností. Jde o výběr a seřazení běžně dostupných činností, her a pracovních listů, které podporují rozvoj dítěte předškolního věku v oblasti psychomotoriky, hrubé a jemné motoriky a grafomotoriky.

2.6 Rozvoj grafomotorických dovedností u dětí předškolního věku v praxi

Testování dětí

Před zahájením práce se souborem grafomotorických lekcí jsem s dětmi vypracovala jednoduchý test položek sledovaných v oblasti grafomotoriky a kresby od autorek Bednářové, Šmardové z knihy Školní zralost.

Tento test byl zopakován i na konci celého bloku lekcí. Účelem testování bylo posouzení individuálních pokroků dětí.

V testu je obsažena kresba postavy a domu. Pracovní list s grafomotorickými prvky (zuby, horní smyčka) a pracovní list s „jednotažkou“. V testu jsou posuzovány návyky při kreslení, spontánnost kresby, vizuomotorika a laterality. Test (viz. Příloha č. 2)

Grafomotorické lekce

Dílním cílem praktické části bakalářské práce bylo vytvoření grafomotorických lekcí pro děti s opožděným grafomotorickým vývojem. Vytvořené lekce jsou ukázkou způsobu práce s dětmi s problémy v oblasti grafomotoriky. Tyto lekce mohou učitelky využívat jak u dětí s problémy v této oblasti, tak i pro děti bez obtíží jako podporu rozvoje grafomotoriky. Lekce obsahují náměty pro práci s dětmi. Některé náměty jsou použity z běžně dostupné literatury či internetových zdrojů pro práci s dětmi předškolního věku. Další náměty mám ze svých osobních zdrojů, které jsem získala po dobu své praxe v mateřské škole.

Jednotlivé lekce jsou sestaveny pro časové rozmezí cca 20-40 minut na jednu lekci. Jak již bylo uvedeno výše, jedná se o celk 10 lekcí, které mohou být zařazeny jednou týdně po dobu 10 týdnů. Lekce jsou sestaveny ze základních grafických prvků a navazují na sebe od nejjednodušších prvků po ty složitější. Tato varianta využití lekcí byla použita pro výzkum.

Učitelky však mohou náměty z lekcí využít i v delších časových úsecích nebo lekce rozložit do více dnů či měsíců.

Každá lekce má několik částí:

- úvod lekce, kde je popsán daný grafomotorický cvik i s metodikou, jak při nácviku postupovat.
- seznam pomůcek, které se v dané lekci budou používat.
- Přivítání, pozdrav v kruhu – v této části je zařazena krátká básnička s pohybem. Tato část je opakována na začátku každé lekce – jde o malý rituál, při kterém se děti zklidní a uvolní.
- Co nás dnes čeká – v této části jsou motivací děti seznámeni s tím, co se bude v dané lekci dít. Cílem této části je namotivovat děti k činnosti při dané lekci.
- Rozcvičení a uvolňovací cviky – Na začátek je zařazena většinou pohybová hra, která má za cíl děti dostatečně rozhýbat a procvičit hrubou motoriku. Dále jsou zařazeny různé druhy motivovaných cviků pro dosažení optimálního rozvoje v grafomotorické oblasti, cviky se zaměřují především na jemnou motoriku a klouby ruky. Cílem je dostatečně připravit ruku pro práci s psacím náčiním.
- Grafomotorické cviky – zde je zařazen již daný cvik. Vždy je uvedeno několik variant nácviku a procvičení od velkých a jednoduchých způsobů po menší a náročnější způsoby provedení daného cviku. Cílem této části je seznámit děti s daným cvikem. Napravit případné chyby, které by děti při provádění mohly dělat.
- Pracovní listy pro procvičení daného cviku – zde jsou zařazeny pracovní listy, které již děti vypracovávají po zbytek týdne individuálně. Cílem je zautomatizovat si daný cvik.

2.6.1 Práce s grafomotorickými lekcemi

V této kapitole již budou popsány jednotlivé lekce, jejich příprava, průběh i zhodnocení. Výzkum byl prováděn v běžném provozu MŠ. Probíhal každé pondělí v době odpoledního odpočinku. U popisu lekce je vždy uvedeno, které děti se dané lekce zúčastnily. Co se v dané lekci s dětmi vypracovalo, co ne i důvod, proč se nějaké části

nedělaly. Všechny lekce probíhaly přibližně stejnou dobu v rozmezí mezi 20 – 40 min. Díky různorodosti námětů většinou děti neměly problém se soustředit po celou dobu lekce.

V hodnocení je popsána práce jednotlivých dětí. Při práci byly hodnoceny tyto položky:

- Samostatnost
- Soustředěnost, aktivita
- Správnost úchopu psacího náčiní, uvolněnost ruky, přítlak na podložku
- Jak si dítě poradilo s pracovními listy na procvičení
- Celková úspěšnost/ neúspěšnost při nácviu daného grafomotorického cviku

První lekce „Cirkus“

- Grafomotorický cvik - čmárání (uvolněné plynulé pohyby po papíře různými směry, ruka není podepřena), zobání (dotyky prstem, hrotem tužky na papír)

- Pomůcky: tužky, křídly, prstové barvy, velké archy papíru, tabule, obrázek šaška s velkou mašlí, pracovní listy

- Přivítání, pozdrav v kruhu:

„Šli lidičky na kopeček – chůze dvěma prsty po paži až na rameno

Zazvonit tam na zvoneček – ruce spojit nad hlavou, dlaně o sebe

Bim, bam, bim, bam - hlavou úklony jako zvon

Zdravím Vás – poklonu ostatním, „pukrle rukou“

Dneska máme (středu) zas“ – uvedeme daný den

- Co nás dnes čeká:

Dnes společně zavítáme do cirkusu, ve kterém je veselý šašek a spousta cvičených zvířátek. Znáte některá zvířátka z cirkusu? A kdo z vás někdy v cirkuse byl?

- Rozcvičení, uvolňovací cviky:

- motivujeme tím, že jsou z nás „šašci“, kteří se po sobě opičí, šaškují, mají vystoupení v cirkuse

ŠAŠEK

Když se tahá za šňůru,

skáče šašek nahoru.

Rozhazuje rukama,

vyhazuje nohama,

jezdí jako na koni,

a pak se vám pokloní.

- „šašek“ – volný postoj, protřepání, uvolnění celého těla

- uvolnění zápěstí, loket, paže – krouživé pohyby – šašek má vystoupení s obručemi

- kreslení ležatých osmiček ve vzduchu – každý správný šašek má velkou mašli na krku

- ukazováčkem poklepáváme po těle, ruce vystřídáme – *šašek se rozhodl, že si své oblečení ozdobí tečkami*

- Mávání dlaněmi různými směry- *když šašek skončí vystoupení, zamává publiku na všechny strany*

- děti běhají po prostoru různými směry, při běhu mohou napodobovat různá zvířátka -*v cirkuse se splašila všechna zvířátka a začala pobíhat po šapitó –*

- Grafomotorické cviky

- cvik čmárání - volný plynulý pohyb všemi směry

- cvik zkoušíme prstem ve vzduchu

- cvik na tabuli, velký arch papíru – *napodobujeme běh zvířátek v šapitó křídou nebo voskovou pastelkou – společná práce dětí*

- cvik zobání (tečkování) – ruka opřená o papír, dotýkáme se hroty tužky, prstem

- cvičení prstovými barvami „*zdobíme šaškovi velkou mašli*“ – společná práce dětí

- Pracovní listy na procvičení:

- pracovní list „Opice“ – „*opičky neposedně pobíhají po kleci a těší se na vystoupení, protože za odměnu dostanou trs banánů*“ – volné čarání po papíře

- pracovní list „Holub“ - „*v cirkuse mají i cvičeného holuba ten má moc rád zrní. Když mu nějaké nasypete, určitě vám předvede nějaké vystoupení*“ – tečkování hrotem tužky po papíře

- pracovní list „Blechy“ – „*šašek má i bleší vystoupení, ovšem to většinou skončí tak, že všechny blechy mu vyskáčou z krabičky, nařupejte blechy okolo krabičky*“

- pracovní list „Lidé prchají z cirkusu“- „*Když šaškovi blechy vyskákaly z krabičky, lidé v publiku se lekli a z cirkusu začali všichni utíkat*“

Průběh lekce, zhodnocení:

- První lekce se zúčastnili Vašek, Michal, Nela, Alžběta. Tato lekce byla spíše seznamovací. Díky jednoduchým grafomotorickým cvikům, které byly zvoleny, to průběh lekce nijak nenarušovalo. Děti lekce bavila, o činnosti měly zájem. Celkově jim grafomotorické cviky nedělaly potíže. Slabší výsledky měl pouze Vašek. Všechny připravené činnosti se stihly provést. Vynechán byl pouze úkol, kdy děti měly zdobit šaškovi mašli prstovými barvami. Ten se již z časových důvodů nestihl. Přisuzuji to právě tomu, že jsme se seznamovali s tím, co vlastně nás v lekcích bude čekat. Také se mi děti blíže samy představily. Děti však o tuto činnost nepřišly úplně, šaška i s mašlí dostaly na třídu, kde si ho mohly dotvořit samy s paní učitelkou.

- Dodatečně byl zařazen cvik na správný úchop psacího náčiní. Cvik nazvaný „Postýlka“ – děti cvik zvládly. Tento cvik byl poté zařazován ve všech lekcích pro upevnění návyku správného úchopu. Děti cvik znaly, provádí ho i se svou paní učitelkou na třídě. V příloze č. 6 jsou fotografie úchopu dětí. První foto je úchop, který dítě má. Druhý úchop je po provedení cviku.

- Vašek – nebyl příliš aktivní, do činností potřeboval pobízet, ale to je spíše jeho ostýchavou povahou. Při samotné práci byl samostatný. Úchop zvládl dobře. Při práci na velký formát papíru byl nejistý, tahy nebyly příliš plynulé. Pomohla jsem mu, aby vedl ruku při čmárání po celé ploše papíru, a aby tahy uvolnil, což se v daný okamžik podařilo. Tečkování mu nedělalo problém. V pracovních listech na procvičení čárání je vidět, že uvolněnost a plynulost tahu není stále ideální. Místy je i viditelný větší přitlak. Celkově byl v této lekci Vašek úspěšný částečně – cvik tečkování byl bez potíží, v čmárání chybí stále uvolněnost.

- Michal – byl samostatný, aktivní, činnosti ho bavili. Úchop zvládl dobře, ale měl křečovitě držení, což se projevilo hlavně v čmárání, kde tahy nebyly plynulé, přitlak na podložku byl velký, což bylo vidět hlavně v pracovních listech. Celkově byl úspěšný také částečně – tečkování mu nedělalo potíže, problémy měl s čmáráním.

- Nela – samostatná, aktivní, měla zájem o činnosti. Sama se snažila a upravovala během práce s tužkou úchop. V pracovních listech mě zaujalo, že jako jediná u pracovního listu „čmárání“, kolem šaška kreslila kružnice. Celkově si v této lekci vedla dobře.

- Alžběta – samostatná, aktivní, všem úkolům rozuměla. Na tazích tužkou je vidět plynulost čar, uvolněnost ruky. Úchop má také bez potíží. Ve skupině je zařazena pro porovnání s ostatními pracemi.

Druhá lekce „Motám, motám klubíčko“

- klubíčka, kroužení (volné zápěstí, ruka není podepřena, nepřerušovaná linie tahu)

- Pomůcky: hrnec, vařečka, velký arch papíru s předkresleným mělkým košíkem, tabule, klubíčko vlny pro každé dítě, voskové pastely, tlusté fixy, křídly, štětec, sklenici s vodou, arch papíru A3 pro každé dítě

- Přivítání, pozdrav v kruhu - básnička s pohybem viz. 1. lekce
- Co nás dnes čeká

Byla jedna babička a ta měla doma malé koťátko, které jí pořád lezlo do košíčku s klubky vlny. Když bylo unavené, tak tam rádo spalo. A když bylo vzhůru, tak neposedně tahalo klubka z košíku a hrálo si s nimi.

„To naše koťátko, hravé je jak děťátko. Tahá nám z košíčku, klubíčko po klubíčku.“

- Rozcvičení, uvolňovací cviky

- honička – *„I malá koťátka si ráda hrají na honěnou, zahrajte si také“*

(honička pomůže procvičit oči, pro správný vývoj koordinace oka a ruky)

- mačkání prstů do dlaně, spojené ruce – držím – povolím, ruce opřené o sebe konečky prstů – postupné poklepávání prstů o sebe *„kdybychom chtěly s babičkou zkusit plést, tak si nejdřív potřebujeme procvičit prsty, dlaně a zápěstí“*

- uvolnění zápěstí – loket- paže – krouživé pohyby – *namotáváme malá, větší a největší klubka vlny*

- Grafomotorické cviky

- cvik kroužení

- míchání vařečkou v hrnci – *„koťátko usnulo v košíčku, babička ho nechtěla budít, tak šla vařit polévku, pomůžete míchat v hrnci?“*

- cvik kroužení provedeme ve vzduchu, poté na tabuli (křídou, mokrým štětcem)

- cvik klubíčka

- hra s klubky vlny – *„Babička potřebuje namotat rozkutálená klubíčka“* - děti mohou soutěžit mezi sebou

- koš plný klubiček – společná práce dětí – předkreslený koš na velkém archu papíru – děti do něho kreslí větší klubička tlustým fixem (klubička se mohou vzájemně překrývat)

- procvičení obou cviků – samostatná práce dětí – na arch A3 – nejdříve kroužení (*pelíšek koťátka*) poté klubička, kreslíme do „pelíšku“ – (*koťátko si natahalo klubička do pelíšku*) pracujeme voskovým pastelem

- Pracovní listy na procvičení:

- pracovní list „Koťátko na louce“ - *„dnes je venku krásný jarní den, a proto babička pustila koťátko ven, aby mohlo objevovat svět. Koťátko venku objevilo kytičky a kolem každé vesele běhalo“* Napodob kolem každé kytičky, jak koťátko běhá. Kroužíme kolem kytičky.

-pracovní list „Obchod s klubičky“ – *„Babičce došla vlna. Vydala se do obchodu nakoupit nová klubička“* Do prázdných polic dokresli klubička vlny. Výběr barev nechala babička na tobě.

- pracovní list „ Koťátko v košíku“ – *„dokresli kolem koťátka klubička, která vykutálelo z košíku“*

-pracovní list „Koťátko honí myšku“ – *„koťátko se učí chytat myšky, zatím si s nimi jen hraje a honí je kolem stromu“* dokresli, jak kotě honí myšku

Průběh lekce, zhodnocení:

- Druhé lekce se zúčastnili Michal, Alžběta, Filip, Vašek, Lukáš. Dětem se při lekci dařilo, s chutí se zapojovaly do všech připravených činností. Jediný, kdo potřeboval do činností více zapojovat, byl Lukáš. Pro všechny děti byl poměrně náročný cvik na procvičení prstů, spojení prstů obou rukou problém nedělalo, ale následné poklepávání bylo náročné. Děti velmi zaujalo cvičení, při kterém míchaly vařečkou v hrnci. U procvičování na tabuli měly na výběr křídou nebo mokry štětec. Všichni zvolili mokry štětec. Jeho úchop jsem musela pomoci opravit Michalovi a Vaškovi. Společná práce dětí – „Koš plný klubíček“ se dětem povedl. Nejvíce se do této činnosti zapojila Nela a Alžběta. Do lekce jsem již z časových důvodů nezařadila poslední cvičení, při kterém si děti měly daný cvik procvičit samostatně. Ostatní cviky a cvičení jsme stihli vypracovat. V této lekci bylo hlavním cílem procvičit a uvolnit ruku a nacvičit grafomotorický cvik kroužení a klubíčko – což se zdařilo.

- Michal – byl samostatný, aktivní. Úchop měl stále křečovitý, což je opět vidět na pracovním listu, kde je i viditelný větší přítlak na podložku.

- Alžběta – bez problémů. Samostatná, aktivní, pro děti je vzorem. Při lekci u některých činností ukazovala, co mají dělat.

- Filip – při lekci byl samostatný, soustředil se. Při procvičování má ruku celkem uvolněnou, ale má stále problémy s úchopem. Větší přítlak a křečovitý úchop se projevují v kresbě, tah tužkou je kostrbatý. Tah tužkou není plynulý. Při rozcvičování Michal zásadní potíže neměl, činnosti zvládal dobře. Problémy měl spíše při provádění samotných grafomotorických cviků.

- Vašek – v této lekci se snažil, byl samostatný, aktivnější než minule. Úchop měl bez problémů. Na vypracovaných grafomotorických listech je viditelné, že mu tento grafomotorický cvik nedělá velké potíže.

- Lukáš- nebyl aktivní, do činnosti jsem ho musela pobízet. Byl nesamostatný, stále potřeboval vysvětlovat, co má dělat. Nácvik úchopu tužky se mu také příliš nedařil. Ruku neměl uvolněnou. Celkově moc úspěšný nebyl. Z pracovních listů jsem od Lukáše získala pouze jeden. Je viditelné, že tah tužkou není plynulý. Cvik klubíčko mu moc nepovedl.

Třetí lekce „Princeznička na bále“

- KRUŽNICE (krouživý pohyb po obvodě, zkusíme na obě strany, postupně vedeme směr zleva doprava – jako u většiny písmen)

- Pomůcky: modelína – pro každé dítě kousek, špejle (několik pro všechny), voskovky, velké archy papíru (pro každé dítě nebo dvojice, dle velikosti), velký arch s předkreslenou kružnicí (pro každé dítě), arch A4 s předkreslenou kružnicí (pro každé dítě)

- Přivítání, pozdrav v kruhu – básnička s pohybem viz. 1. Lekce
- Co nás dnes čeká

Dnes spolu zavítáme na zámek. Kdo ví, kdo všechno na zámku žije a pracuje? (král, královna, princové a princezny, šašek, dvorní dámy, služebné, kuchaři, trubači,...)

- Rozcvičení, uvolňovací cvik

- hra – „*Všchno živé na zámku, je zakleté do spánku*“ (Pravidla hry – děti chodí volně po prostoru a říkají „Všchno živé na zámku je zakleté do spánku“ jakmile to dořeknou, nastává „štronzo“ a děti musí zůstat přesně v tom pohybu, který měly započatý. Paní učitelka určí nějakou postavu ze zámku (např. rytíř na koni) a děti v dalším kole říkají básničku a předvádějí dle svého rytíře na koni. Hra se může opakovat několikrát, pokaždé se vymyslí jiná postava. Cílem hry je uvolnit se, umět předvést danou postavu, procvičit hrubou motoriku, rytmus.

-modelování kuličky – každé dítě kousek modelíny a na básničku „*Princeznička na bále, poztrácela korále*“ v dlani modelujeme kuličku. Rytmus básničky je svižnější, do rytmu koulení kuličky. Koulíme kuličku na obě strany. Na konec básničky vykulíme kuličku před sebe na stůl. Kuličky můžeme napíchat na několik špejlí (korále)

- když už sedíme u stolu, tak si procvičíme hbitost prstů – „Zahrajeme si na pianisty a zahrajeme si na piano“ – střídavě, poklepáváme na stůl prsty, hrajeme obouruč.

- Grafomotorické cviky

- na procvičení opět využijeme básničku „*Princeznička na bále*“ – z minulé lekce si zopakujeme volný krouživý pohyb – říkáme básničku a volným pohybem kroužíme střídavě na jednu stranu a na druhou. Využijeme voskovku a velký arch papíru

- obtahování předkreslené kružnice – velký arch papíru – nejdřív prstem poté voskovkou, snažíme se co nejpřesněji obtahovat, směr vedeme zleva doprava („Každý král si nechával razit své mince, obtáhněte tvar mince“) po ukončení lekce si mohou děti do středu mince nakreslit hlavu krále nebo princezny a minci si dokončit

- arch papíru A4 – vlevo předkreslená kružnice (mince) nejdřív děti několikrát obtáhnou, poté zkusí vedle nakreslit kružnici samy

- Pracovní listy na procvičení:

-1. „Žáby u jezírka“ – V zámecké zahradě je jezírko, ve kterém žije spousta živočichů i žáby. Ty když skočí do vody, tak se na hladině začnou tvořit kruhy. Dokresli kruhy na hladině

-2. „Strašidelní ještěři“ – V zámeckém lese, v hluboké jeskyni žijí 3 strašidelní ještěři. Zlí ale nejsou, jsou to ochránci zdejšího zámku a všech lidí, kteří v něm žijí. Dokresli jim tělo.

-3. „Vino v zámecké zahradě“ - „V zámecké zahradě je vinná réva. Dokresli na ní hrozny.“

-4. „Korále“ – „Navlékni princezně poztrácené korále – nejdříve obtáhni předkreslené korálky, poté doplň zbytek šňůrky.“

Průběh lekce, zhodnocení:

Třetí lekce se zúčastnili Vašek, Nela, Alžběta, Michal, Filip. Děti v této lekci velmi zaujala hra na zahřátí, rozhýbání se – „Všechno živé na zámku,...“. Práce s modelínou je také velmi bavila, nedělala nikomu problémy. Vymodelovat kuličku zvládly všechny děti. Děti také zvládly vypracovat všechny pracovní listy na procvičení, což bylo pro hodnocení pozitivní. Po porovnání všech vypracovaných listů je viditelné, že poměrně náročný byl pro všechny děti poslední pracovní list na procvičení kružnice „korále“.

- Vašek- při nácviku byl opět snaživý, poměrně samostatný. Úchop byl mírně křečovitý. Velký přítlak na podložku Ze všech dětí, které vypracovávaly pracovní listy k této lekci, měl Vašek nejhorší výsledky. Kružnice se mu většinou nedařila dokončit nebo místo ní kreslil spíše klubíčka. Vašek nebyl moc úspěšný.

- Nela- samostatná, aktivní. Zaměřily jsme se hlavně na nápravu nesprávného úchopu, který má již hodně zafixovaný a při práci jí nedělá nijak velké problémy, což je vidět na vypracovaných listech, které jsou na dobré úrovni. Celkově si kromě úchopu, který je stále potřeba napravit si Nela vedla dobře.

- Alžběta- opět bez problémů ve všech oblastech hodnocení.

- Michal- V této lekci byl samostatný, aktivní. Pracovní listy z této lekce má povedené. Tento cvik mu nedělá problémy. Celkově byl v lekci úspěšný.

- Filip – Samostatný, aktivní. Úchop je stále křečovitý s větším přítlakem na podložku, což je stále znatelné v pracovních listech. Ale celkový dojem z vypracovaných listů je dobrý. Tento cvik byl pro Filipa poměrně nenáročný.

Čtvrtá lekce „Na zahradě“

- Spodní oblouk (je pro děti jednodušší než horní oblouk, oblouk vedeme nejdříve ve vyznačené linii, čáru několikrát opakujeme. Pro usnadnění oblouku můžeme později nakreslit překážku, které se dítě při tahu vyhýbá. Kreslíme zleva doprava.)

- Pomůcky: křídly, tabule, pěnové kytky, bubínek, pracovní listy, pastelky

- Přivítání v kruhu, pozdrav – básnička s pohybem viz. 1. lekce

- Co nás dnes čeká

Co všechno se na zahradě, když je venku na jaře hezky, může dělat? Maminka může set a sázet rostlinky na záhony. Tatínek se rozhodl, že zasadí nové stromy do ovocného sadu. Babička s dědečkem sedí před domem a popíjejí kávu a děti pobíhají po zahradě a hrají na babu.

- Rozcvičení, uvolňovací cviky

- „Včelky a kytičky“ – po prostoru jsou rozmístěny kytičky, děti létají, jako včelky mezi květy. Na daný signál si musí každý najít svou kytičku. Poté obměníme pravidla – určujeme barvu květu. Žádné dítě nesmí zůstat bez kytičky – děti si musí pomoci a vzít kamaráda, který nenašel květ k sobě.

- „Ptačí zpěv“ – napodobujeme klapání zobáčků různě velkých ptáčků. Čáp – napnuté paže před sebou, tleskání dlaněmi o sebe. Kos – klapeme všemi prsty proti palci. Vrabec – klapeme jednotlivě prsty o palec, prsty střídáme. Do rytmu říkanek.

„Klapy klap, klapy klap, takhle klape velký čáp.“

„V zahradě na hrušce sedává kos, má černý kabátek a žlutý nos.“

„Típ, típ, típ, vrabec vrabce štíp.“

- Grafomotorické cviky

- „Hodiny“ – „Dědeček dopil kávu a vzpomněl si, že potřebuje natáhnout hodiny, které mají velké kyvadlo. Napodob rukou pohyb kyvadla.“ Pohyb zkusíme nejdřív ve vzduchu. Poté křídou na tabuli. Pohyb vychází z ramene.

- „Na koloběžce“ – „Děti mají u domu své oblíbené místo, kde jezdí na koloběžce sem a tam. Zajezdi si s nimi.“ Každé dítě má svou A4 s předkreslenou dráhou, ve které zkouší stejný cvik jako u hodin.

- „Mísy s ovocem“ – „*Babička bude péct ovocný koláč. Na lavičce si připravuje ovoce. Obtáhni mísy, ať se jí ovoce nerozkutálí. Až budeš mít hotovo, tak do prázdné mísy můžeš nakreslit své oblíbené ovoce.*“

- Pracovní listy po zbytek týdne:

1. „Šnůra na prádlo“ – „Maminka má na zahradě natažené šnůry na prádlo. Prádlo tam teď není, ale posedali na ně ptáčci. Obtáhni šňůru pod všemi ptáčky.“

2. „V sadě“ – „Tatínek potřebuje vykopat díry pro stromky, pomůžeš mu? Nejdřív obtáhni několikrát hotovou díru. Potom dokresli díry ostatním stromkům.“

3. „Na záhoně“ – „Maminka jde sázet záhon s květinami, potřebuje vyhloubit jamky“

4. „Kuličky“ – „Pepíček našel na půdě pytlík hliněných kuliček, rozhodl se, že si je zkusí zahrát. Potřebuje k tomu však vyhloubit jamky. Ty už určitě víš, jak na to. A jamky uděláš.“

Průběh lekce, zhodnocení:

- Čtvrté lekce se zúčastnili Alžběta, Michal, Nela a Vašek. Děti velmi bavila a příjemně připravila část na rozcvičení a uvolnění. Všechny se do činností bez pobízení zapojovaly. Na tomto grafomotorickém cviku si děti mohly dobře nacvičit plynulé vedení čáry. Při nácviku tohoto cviku si dobře vedl např. Vašek. Problémy měl Michal, který měl čáru kostrbatou, tahy trhané. Všechny cviky z lekce byly vypracovány.

- Alžběta – opět bez problémů, samostatná, ruku má uvolněnou, tahy plynulé.

- Michal- byl samostatný, aktivní, ale jak již bylo uváděno výše, při nácviku spodního oblouku měl problémy s plynulostí čáry, což se projevilo ve všech vypracovaných listech. Křečovitý úchop a větší tlak na podložku mu neumožňovaly plynulé pohyby. I přes pomoc se mu v této lekci moc nedařilo. Při nácviku cviku jsme společně několikrát uvolňovali ruku, ale cvik se mu tentokrát nedařilo příliš dobře napodobit.

- Nela – samostatná, aktivní. Při nácviku úchopu mírné zlepšení. Plynulost vedení čáry u spodního oblouku je dobrá. Tento cvik jí nedělá problém.

- Vašek- při této lekci si vedl dobře, byl aktivní a poměrně samostatný. Cvik mu šel provádět dobře především při nacvičování na velkém formátu. Tak byla i viditelná uvolněnost ruky. Při procvičování na menším formátu měl mírné potíže, tahy byly trhanější a křečovitější.

Pátá lekce „Na skok za zvířátka“

- Horní oblouk (stejná metodika jako u spodního oblouku)

- Pomůcky: archy papíru A3 (pro každé dítě), pruhy papíru pro každé dítě 1 pruh, voskovky, temperové barvy v kelímku (malba prstem)

- Přivítání, pozdrav v kruhu – básnička s pohybem viz. 1. lekce
- Co nás dnes čeká

Pro člověka je přirozená chůze. Každý člověk má jiný způsob chůze, někdo chodí rychle, jiný pomalu. Někdo má krátký krok, jiný zase dlouhý. I zvířátka se pohybují různým způsobem. Některá se plazí, jiná létají, některá umí běhat, jiná jen lezou pomalu. Ale spousta zvířátek umí skákat. Znáte některá zvířátka, která umí skákat?

- Rozcvičení, uvolňovací cviky

- Hra na zvířátka – Děti chodí volně po prostoru a na daný signál (cinknutí) začnou skákat, jako nějaké zvířátko, skok by měl odpovídat velikosti daného zvířátka. Aby ostatní poznali, o jaké zvířátko se jedná, mohou děti napodobit zvuk daného zvířátka. Výběr zvířátek je na dětech. Opětovný signál uvádí děti zpět do chůze. Hra pokračuje. Děti si vymyslí jiné zvířátko.

- Zajíček

Zajíčku, zajíčku, natáhni uši,

Zavři svou hubičku- teď ti to sluší.

Zahýbej ušima, ukaž nám zuby.

Náš malý zajíček pěkně to umí.

(Vztyčí se ukazovák a prostředník, koneček palce se spojí s konečky malíku a prsteníku. Ukazovák a prsteník („uši“) se mírně pohybují, pak se zdvíhá koneček prsteníku opakovaně od spojených prstů palce a malíku – „zuby“.)

- Uvolnění, protřepání rukou. Uvolnění ramene, loktu, zápěstí – celou paži napodobujeme skok, krouživé pohyby jednotlivých částí paže.

- Grafomotorické cviky

-Velký skok – každé dítě velký arch papíru, voskovku. Do rytmu říkanky – „*Žába skáče po blátě, koupíme ji na gatě. Na jaký, na jaký, na zelený strakatý.*“ Neopřenou rukou, volným pohybem zkusíme velký vrchní oblouk zleva doprava, tam a zpět.

- Malé skoky – každé dítě pruh papíru, kelímek s barvou. Zkusíme menší horní oblouky. Malujeme prstem. Nezáleží nám na síle stopy barvy, ale na tahu prstem. „*Vrabec skáče hop, hop, hop.*“

- Pracovní listy na procvičování:

-„Velký klokan“ – „*V ZOO žije rodinka klokanů. Táta klokan skáče dlouhými skoky. Napodob jeho skákání.*“

-„Klokánci“ – „*Mláděta se snaží skákat, jako táta klokan. Jejich skoky nejsou ještě tak dlouhé. Napodob i jejich skákání.*“

-„Žába“ – „*Určitě víš, jak krásně umí skákat žába. Při skoku dělá krásné obloučky, umíš taky takové?*“

-„Závod zvířátek ve skoku“ – „*Na startovní čáru se postavila různá zvířátka. Určitě víš, jak se jmenují. Napodobit jejich skoky pro tebe nebude žádný problém.*“

Průběh lekce, zhodnocení:

- Páté lekce se zúčastnili Alžběta, Vašek, Nela, Filip, Michal. Děti již umí pěkně pozdrav na přivítání. Při procvičování úchopu také všichni vědí, jak mají tužku správně chytit. Při práci s ní však někteří stále zafixovaný úchop nemají. Děti rozcvičení a cviky na procvičení zvládaly celkem dobře. Mírné obtíže jim dělalo cvičení s básničkou „Zajíček“. Nejvíce potřeboval pomoci Vašek a Filip, potřebovali nastavit prsty do správné polohy. Celkově byla lekce pro děti zábavná.

- Alžběta- opět bez obtíží. Mírné problémy měla s koordinací ruky při cviku „Zajíc“. Ale po seznámení se s danými pohyby jí cvičení šlo dobře.

- Vašek- v této lekci potřeboval více pomáhat, ale měl chuť pracovat. Při této lekci byly jeho výkony nejslabší. Náročná pro něho byla práce prstem a barvou – z výsledku práce není poznat, že se jedná o horní oblouk. Nácvik tužkou byl také špatný. Úchop tužky již ovládá dobře. Vypracované pracovní listy na procvičení jsou špatné. Celkově v této lekci byl neúspěšný.

- Nela- samostatná, aktivní. Úchop tužky je již viditelně lepší. Práce s prstovou barvou se jí však moc nezdařila. Nácvik oblouků na velký formát je o něco lepší. I pracovní listy jsou průměrné, ke konci jí však většinou oblouk ujíždí a je nepřesný. Celkově si Nela vedla průměrně.

-Filip- byl samostatný, aktivní. Nácvik horního oblouku i vypracování pracovních listů se mu zdařilo. Jediné co mu lze v této lekci vytknout je stále tužší ruka při práci s tužkou. Celkově si vedl úspěšně.

-Michal- samostatný, ale do práce potřeboval trochu pobízet. Úchop má dobrý, ale stále křečovitý, na vypracovaných listech je viditelný velký přítlak. Tahy tužkou nejsou moc plynulé. Mírné nedostatky jsou i viditelné v práci s prstovou barvou – kde z kraje řádku má obloučky pěkné ke konci jsou však rozmazané. Celkový dojem z jeho práce je dobrý.

Šestá lekce „V Zoo“

- Svislé čáry (vedeny od shora dolů i opačným směrem)

- Pomůcky: archy s obrázkem zvířete 3x, tlustý fix pro každé dítě, pastelky, pracovní listy

- Přivítání, pozdrav v kruhu – básnička s pohybem viz. 1. lekce

- Co nás dnes čeká

Dnes si uděláme výlet do ZOO. Koho tam můžeme vidět? Jaká zvířátka tam hlavně jsou? Ta, která žijí volně v naší přírodě? Nebo spíš exotická?

- Rozcvičení, uvolňovací cviky

- hra: Hlava, ramena, kolena, palce

- hra na opice: „*Opice si ráda hrají s různými předměty, my si na ně zahrajeme, ale hru si ztížíme tím, že budeme mít zavřené oči.*“ děti stojí v kruhu a podávají si dokola předmět (kostku, míč, panenku – věci vystřídáme) účelem hry je poradit si s předáním a uchopem různých předmětů, aniž bychom je viděli.

- uvolňovací cviky: ze stoje do dřepu, natažené paže – napodobujeme, jak padá voda z vodopádu v deštném pralese. Máváme pažemi jako křídly ptáka. Napodobujeme slona. Opici. Rybu.

- Grafomotorické cviky

- *svislou čáru* - vedeme od shora dolů – procvičujeme prstem ve stoje před sebou. Poté společná práce ve skupinkách – Velký arch papíru pro každou skupinu – s předkresleným zvířetem. Děti mají za úkol přes zvíře namalovat mříže – pracují tlustým fixem.

- „Papoušek“ - arch papíru pro každé dítě s obrázkem papouška. Děti dokreslí klec pro papouška.

- Pracovní listy na procvičování:

- „Zvířátka“ - Propoj čarou zvířátka v horní části obrázku se zvířátky v dolní části. Čáru mezi zvířátky zopakuj několikrát.

- „Žirafy“ - Žirafa má dlouhý krk, dokresli každé žirafě krk.

- „Klec se lvem“ - Aby lev neutekl, je potřeba mu dokreslit mříže v kleci.

- „Ohrada“ - Je potřeba opravit ohradu kolem výběhu. Až budeš mít ohradu hotovou, můžeš do ní nakreslit nějaké zvířátko.

Průběh lekce, zhodnocení:

- Šesté lekce se zúčastnili Alžběta, Filip, Vašek. Lekci zvládly všechny děti bez větších obtíží. Připravené činnosti je bavily, měly chuť si povídat o zvířatech ze zoo. Velmi je zaujala hra „Na opice“.

- Alžběta- práce zdařilá, samostatná, aktivní

- Filip- samostatný, aktivní. Při činnostech si vedl dobře. Pracovní listy jsou pěkné. Úchop dobrý, přítlak na podložku je již také lepší. Celkově byl úspěšný.

- Michal- Na lekci nebyl přítomen. Vypracoval pouze pracovní listy na procvičení. Na nich je však vidět, že nepochopil cvik. Napodoboval stále předznačenou přerušovanou čáru, která je pouze nápomocná při zahájení cviku.

- Vašek- byl samostatný, celkem aktivní. Úchop je dobrý. Výsledky práce jsou však stále spíše podprůměrné. Zdařilo se mu správně propojovat vyznačené body, ale přetahoval přes vyznačené „okraje obrázků“.

Sedmá lekce „V Zoo II.“

- Vodorovné čáry (vedeme zleva doprava, čára je plynulá, nepřerušovaná)

- Pomůcky: obruče, drobnější kostky, hračky nebo obrázky zvířat, fix a pruh papíru pro každé dítě (pruhy alespoň z papíru vel A3)

- Přivítání, pozdrav v kruhu – básnička s pohybem viz. 1. lekce

- Co nás dnes čeká

„Dnes budeme pokračovat návštěvou v ZOO. Podíváme se opět za zvířátky, která tam žijí i za ošetřovateli, kteří se o ně starají.

- Rozcvičení, uvolňovací cviky

- Hra: „Krmení zvířat“ štafetový závod – děti ve skupince (2-3 děti). Každá skupina má stejný počet drobnějších kostiček (alespoň 10 kusů) v obruči („kbelík s krméním“) na druhé straně herny jsou obruče s obrázkem nebo hračkou zvířete ze ZOO. Děti závodí, která skupina dřív odnese krmení svému zvířátku. Střídají se a krmení nosí po jedné „kostičce“

- Podávaná – děti stojí v kruhu a podávají si plyšové zvířátko. Dítě, které začíná podávat, jako první podá hračku kamarádovi po pravé straně. Zkoušíme tempo podávání zrychlovat. Trénujeme tím směr zleva doprava, který potřebujeme u psaní vodorovné čáry.

- Uvolnění – předvádíme různá zvířátka, každé dítě předvede jedno zvíře ze ZOO – ostatní napodobí. Dbáme na to, aby pohyby těla byly co nejvíc uvolněné.

- Grafomotorické cviky

- Návčik vodorovné čáry, tahu zleva doprava. V kleku na zemi kreslíme prstem před sebou, tah vedeme po podlaze zleva doprava, paži u toho úplně natahujeme. Vedeme dlouhou čáru. „*Ukážeme ošetřovatelům, jak jsme krmili zvířátko.*“

- Návčik na papíře. Každé dítě pruh papíru. Opakovaně zkoušíme vést vodorovnou čáru. „*V pavilonu hadů dnes mají měření. Každého hada musí natáhnout a narovnat, aby ho mohli změřit.*“

• Pracovní listy na procvičování:

- „Krmení zvířátek“ – pan ošetřovatel rozváží krmení pro zvířátka traktorem. Spoj vždy traktor se zvířátkem a zvířátko pojmenuj.

- „Domácí zvířátka“ – mnoho dětí v dnešní době nemá možnost vidět skutečná domácí zvířátka, proto se v naší ZOO rozhodli vybudovat malý statek, ve kterém si budou moct děti tato zvířátka prohlédnout. Spoj vždy dospělé zvíře s mládětem. A pojmenuj je.

- „Opičí průlezky“ – opice mají rády různé prolézačky, houpačky, lana a žebříky. U žebříku chybí tyčky. Dodělej je, ať po nich mohou opice lézt.

- „Bidýlka pro papoušky“ – Papoušci se ve svém pavilonu mohou pohybovat volně. Různě poletují, a když si chtějí odpočinout, tak si mohou sednout třeba na bidýlko. Ptáků je ale moc a je potřeba bidýlka dodělat.

Průběh lekce, zhodnocení:

- Sedmé lekce se zúčastnili Alžběta, Vašek, Michal, po dlouhé době byl přítomen i Lukáš. Činnosti v této lekci děti velmi zaujaly. Děti se bavily, některé hry by chtěly hrát i vícekrát, čas nám to však neumožnil. Pracovní listy zvládly vypracovat poměrně dobře všechny děti.

- Alžběta- bez problémů, úspěšná

- Vašek- samostatný, v této lekci aktivní. Z pracovních listů je viditelné, že přítlak na podložku je dobrý, ale plynulost vedení čáry není zcela optimální. V porovnání s jeho ostatními pracemi si v této lekci vedl dobře.

- Michal- samostatný, aktivní. Úchop je dobrý, ale stále křečovitě držení a velký přítlak na podložku. Což je vidět na vypracovaných pracovních listech. Grafomotorický cvik vodorovné čáry mu nedělá problémy.

- Lukáš- nebyl příliš samostatný, vše potřeboval vícekrát vysvětlit, ale činnosti ho bavily. Pracovní listy vypracoval poměrně dobře. Poslední však pouze rozpracoval a nedokončil. Dle konzultace s učitelkou to je u Lukáše poměrně časté, že u činnosti nevydrží a nedokončí ji.

Osmá lekce „Letní počasí“

-Šikmá čára (všemi směry, začínáme spojováním šikmo umístěných obrázků)

Pomůcky: špejle pro každé dítě, voskovky, A3 pro každé dítě, pracovní listy

- Přivítání, pozdrav v kruhu – básnička s pohybem viz 1. lekce
- Co nás dnes čeká

Letní počasí je velmi rozmanité. Jaké počasí v létě může být? Může svítit slunce, pršet, foukat vítr, mohou se z horka dělat bouřky. Když je pěkné počasí, radujeme se a rádi něco podnikáme venku. Když prší, tak moc veselí nebýváme, ale i déšť je v létě potřeba, víte proč? Zalévá nám zahrádky, lesy, louky,... Bez deště by příroda neměla dostatek vláhy. Vlastně i ten letní déšť nám může dělat radost.

- Rozcvičení, uvolňovací cviky

- Hra „Sluníčko ztratilo čepičku, měla barvu barvičku,...“ – obměna hry „Čáp ztratil čepičku“

- Hra se špejlemi – *Bereme paprsky sluníčku*. U stolečku, každé dítě dostane špejli, tu si naláme na 5 dílů. Narovná si je před sebe. Snaží se je postupně sebrat. Začíná palci a končí malíky. Špejli musí sbírat oběma palci najednou. Když drží špejli palci. Pokračuje dalšími prsty. Pokouší se sebrat co nejvíc špejlí a přitom ostatní neupustit.

- Uvolnění – paprsky se nám podařilo sluníčku vzít a začalo pršet.

„Kap, kap, kap, kapy, kapy, kap. (Ve stoje před sebou obracíme dlaně)

Prší, prší, kam půjdeme, v dešti zůstat nemůžeme, (napodobení deště + chůze na místě)

schováme se pod okap, (sed do dřepu, rukama stříšku nad hlavou)

tam to kape taky tak.“ (pěstmi bušíme do podlahy)

• Grafomotorické cviky

- Šikmou čáru zkusíme ve vzduchu
- „*Padej, padej deštičku, zazpíváme písničku:*
Prší, prší, jen se leje, voda padá na koleje.“

Každé dítě arch papíru A3 – uvolněnou rukou děláme dlouhé šikmé čáry. První část básničky zleva doprava – shora dolů. Druhá část zprava doleva – shora dolů.

- „*Letní bouře*“ – blesk létal po obloze všemi směry. Propoj body na kružnici libovolným způsobem.

• Pracovní listy na procvičení:

- „*Letní skluzavka*“ – Venku je krásné počasí, děti se rozhodly, že budou jezdit na skluzavkách, ale skluzavky nejsou úplně hotové. Pomůžeš jim, a skluzavky dokončíš? Skluzavku musíš vyzkoušet, jestli jezdí dobře. Proto každou čáru obtáhni víckrát.

-- „*Deštivý mrak*“ – Na obloze se objevil velký černý mrak, ze kterého začalo hodně pršet. Dokresli, jak venku prší.

- „*Letní louka*“ – Na louce jsou dva motýli, kteří létají z květu na květ. Znázorni let motýlů, ti vylétají vždy z prostřední velké květiny na okolní malé.

- „*Slunce*“ – Dokresli sluníčkům paprsky. Čáru ved' vždy od hlavy sluníčka ven.

Průběh lekce zhodnocení:

- Osmé lekce se zúčastnili Nela, Filip, Vašek, Michal. Pro děti byla zajímavá, ale velmi náročná hra se špejlemi. Nela s Filipem zvládli nabrat alespoň 2 špejle, Vaškovi a Michalovi se podařilo vždy pouze jednu a to jen některými prsty. Od náročné činnosti se odreagovali hrou s básničkou, která je bavila a povzbudila k další činnosti. Poměrně náročný byl i cvik „Letní bouře“ – hustota bodů v kruhu děti mírně mátl a znesnadňovala propojování.

- Nela- samostatná, aktivní. Úchop má již dobrý. Nácvik i procvičování šikmé čáry všema směry jí nedělalo potíže.

- Filip- v této lekci byl samostatný, ale nechtělo se mu moc pracovat, do činností potřeboval pobízet. Úchop je dobrý, s mírným přitlakem, plynulost čar je však dobrá.

-Vašek- potřeboval při některých činnostech pomáhat – především při práci se špejlemi, také při hře s básničkou se ztrácel v rytmu a potřeboval vedení. Úchop má dobrý, na podložku netlačí. Čáry však nejsou příliš rovné a přesné. Výsledky jeho práce jsou stále spíš podprůměrné.

- Michal- samostatný, aktivní. Pomoc potřeboval pouze při práci se špejlemi. Úchop tužky je dobrý, z vypracovaných listů je znatelné, že již tolik netlačí na podložku. Při nácviku vedl čáry dobře, dělal je správně dlouhé. Ovšem na pracovních listech na procvičení, které děti dělají samostatně je vidět, že opět nepochopil zadání úkolu. Všechny předložené listy vypracoval opět přerušovanou čarou. Celkově si vedl průměrně.

Devátá lekce „Špičatá“

- Lomená čára (spojené šikmé čáry, kreslené jedním tahem zleva doprava)
- Pomůcky: křídly, pruh papíru pro každé dítě, pastelky, šátek, malý míček do dlaně

- Přivítání, pozdrav v kruhu – básnička s pohybe viz. 1. lekce
- Co nás dnes čeká

Všude kolem nás jsou různé věci a předměty. Některé jsou kulaté, jiné hranaté. A některé jsou špičaté- jako jsou třeba střechy domů, zuby na pile, špičky plotů, některé hory mohou být špičaté (třeba Sněžka), ... Určitě by každý z vás dokázal pojmenovat nějakou špičatou věc.

- Rozcvičení, uvolňovací cviky

- na rozhýbání si děti mohou zvolit samy nějakou hru, kterou jsme hráli v minulých lekcích

- cvičení „špetky“ – děti stojí v kruhu a podávají si špetkovým úchopem šátek

- cvičení dlaní – místo šátku podáváme v kruhu malý míček – podáváme ho do dlaně

- uvolnění, protřepání celého těla „šašek“ – „*šašek nosí hodně špičatých věcí – čepici, boty může mít do špičky,...*“ znázorníme prstem špičatou čepici a boty a pak celého šaška protřepeme

- Grafomotorické cviky

- cvik zkusíme prstem ve vzduchu

- cvik zkusíme na tabuli. Spojujeme vyznačené body

- každé dítě pruh papíru – zkusíme zuby – není důležité, aby byly stejně velké

- Pracovní listy po zbytek týdne:

-Pastelky na pískovišti

- Krokodýlí zuby

-Na návštěvě v Egyptě

- Pilky

- popis pracovních listů viz. pracovní listy v příloze

Průběh lekce, zhodnocení:

- Deváté lekce se zúčastnili pouze Filip a Nela. Jeden z procvičovacích pracovních listů jsem získala i od Lukáše – je vidět, že cvik „zubů“ zvládá, ovšem nedaří se mu udržet stejnou velikost. Dva pracovní listy od Alžběty, ta měla práce hezké. Jelikož byly na lekci pouze dvě děti, tak jsem místo hry na rozhýbání zařadila krátkou rozcvičku. Při této lekci bylo znát, že je málo dětí, odráželo se to na nevelké aktivitě obou.

- Filip – samostatný, ale do činnosti jsem ho musela pobízet. Úchop dobrý. Z pracovních listů je vidět, že tento cvik zvládá velmi dobře.

- Nela – samostatná, ale do činnosti potřebovala také více pobízet. Úchop je již správný. Tento cvik zvládá poměrně dobře.

Desátá lekce „Vlnkatá“

- Vlnovka (vedeme jedním tahem zleva doprava, jednodušší je s nácvikem začít, když se mohou vlnovky překrývat, poté přistoupíme k nácviku, kdy se vlnovky nepřekrývají.)

- Pomůcky: malé autíčko, 5 kostek pro každé dítě, obrázky lodiček, arch papíru A3 pro každé dítě, lepidlo, pastelky, 3x předkreslená vlnovka na velkém archu papíru – žížala Julie pro společnou práci dětí

- Přivítání, pozdrav v kruhu – básnička s pohybem viz. 1. lekce

- Co nás dnes čeká

- minule jsme si povídali o tom, že je kolem nás spousta věcí špičatých. Dnes si pro změnu pohrajeme s vlnkami. Kde všude mohou být? Na moři i na rybníku, ve vlasech, vlnit se mohou střechy i cesty. Vlní se žížala v hlíně

- Rozcvičení, uvolňovací cviky

- „Najdi svoji loďku“ – každé dítě dostane obrázek loďky – jeho úkolem je co nejdřív v prostoru herny najít druhou totožnou loďku. Loďky si děti schovají pro další práci. Hrou si procvičují oči a prostorovou orientaci

- Dráha – uvolňovací cvik- každé dítě si několikrát projede předtištěnou dráhu - prstem

- Mlýny na pobřeží – uvolnění celé paže – velké mlýny, loktů - menší, zápěstí – nejmenší mlýnky

- Grafomotorické cviky

- každé dítě si vezme malé autíčko a 5 kostek, které si rozestaví do řady před sebe s dostatečně velkými mezerami, aby jimi autíčko projelo. Touto dráhou projíždí plynulým pohybem.

- na velkém archu předkreslená vlnovka 3x děti několikrát obtáhnou – společná práce dětí, ostatní děti, které neobtahují, si nalepí lodičky na papír A3

- dokreslení vlnovek pod lodičkami

• Pracovní listy na procvičení:

- Moře
- Běh mezi kameny
- Hory
- Malé vlnky
- popis pracovních listů viz. pracovní listy v příloze

Průběh lekce, zhodnocení:

- Desáté lekce se zúčastnili Lukáš, Vašek, Michal, Filip. Lekce chlapce bavila, hlavně činnosti s autíčky a kostkami. Dobře zvládali i dráhy na uvolnění ruky. Celkově s cvikem vlnovky měli všichni problémy, kromě Filipa, ten cvik zvládl dobře.

- Lukáš- aktivní, ale nesamostatný. Problém pro něho bylo postavit řadu z kostek s dostatečně velkými rozestupy. Úchop tužky mu dělá stále potíže je nejistý, ruku nemá uvolněnou. Pracovní listy jsou podprůměrné. Vlnovku zvládl obtáhnout předkreslenou, ale vlastní nápodoba se mu příliš nedařila. Vlnky mu ujížděly z kopce. Celkově byl v této lekci spíše neúspěšný.

- Vašek- byl aktivní, ale také potřeboval více pomáhat. Úchop má již v pořádku. V provádění cviku vlnovky nebyl úspěšný. Výsledky odpovídají spíše mladším dětem. Tahy byly kostrbaté, nebyly plynulé. Celkově byl neúspěšný.

-Michal- samostatný, aktivní. Úchop dobrý, avšak se stále velkým přitlakem na podložku – což se projevuje hlavně v pracovních listech na procvičování – kde není upozorňován. Celkově byl úspěšný.

-Filip- samostatný, aktivní. Úchop dobrý s mírným přitlakem. S pracovními listy si poradil dobře. Celkově si vedl dobře.

- Ukázky vypracovaných testů ke všem lekcím jsou v příloze č. 4.

- Ukázky fotografií z průběhu některých lekcí jsou zařazeny v příloze č. 6.

2.6.2 Testování dětí

Jak je uvedeno výše, k otestování dovedností dětí, které se zúčastnily výzkumného šetření, byl použit test od Bednářové, Šmardové z knihy Školní zralost. Použita byla část, kde jsou sledovány položky z oblasti grafomotorických dovedností.

Test jsem s jednotlivými dětmi vypracovala před i po ukončení celku grafomotorických lekcí. Vzor testu i vyplněné testy jednotlivých dětí jsou v příloze č. 1.

Zhodnocení výsledků jednotlivých dětí:

- Alžběta – test s ní byl vypracován jen před zahájením grafomotorických lekcí. Na konci nebyla přítomna. Její výsledky však nemají na celkové hodnocení vliv, jelikož se jedná o dívku, která nemá problémy v grafomotorice a byla zařazena pouze pro porovnání a představu s ostatními pracemi. Ve všech položkách sledovaných v testu má dobré výsledky.

- Vašek – Oblast spontánní kresby: Před grafomotorickými lekcemi nejevil příliš velký zájem o kresbu, ale dle učitelky se za poslední rok jeho zájem velmi zlepšil. Pokrok se projevil i v průběhu lekcí. V kresbě domu neměl velké potíže – obrázek odpovídá jeho schopnostem. Mírný pokrok tam je. Velké nedostatky a kresba na nižší úrovni se projevuje v kresbě postavy (viz příloha č. 2). Bohužel jsem nezískala od Vaška obrázek postavy i po lekcích. Tím tuto oblast nemohu zhodnotit. Grafomotorické prvky: Zuby – v této oblasti došlo k pokroku – původně kreslil spíše vlnky poté má již zuby špičaté, daří se mu i stejná velikost. Horní smyčka je na konci také propracovanější, i zde došlo k pokroku. Návyky při kreslení: I zde došlo k mírnému pokroku, ruka již není tolik křečovitá, přítlak se také zlepšil. Stále však odklání tužku od ramene. Vizuomotorika: cvik „jednotažky“ byl na dobré úrovni i před samotnými lekcemi, po lekcích má tento cvik ještě lepší. Celkově došlo u Vaška k pokroku. Z celé skupiny měl však nejslabší výsledky. U Vaška můžeme pozorovat, že v různých oblastech grafomotoriky a kresby má různé dobré výsledky – některé odpovídají jeho věku, jiné jsou na mnohem nižší úrovni.

- Michal – Oblast spontánní kresby: Zájem o kresbu nebyl příliš velký, po průběhu lekcí došlo k mírnému zlepšení. Kresba domu i postavy odpovídala věku. Po lekcích došlo k zlepšení, kreslí více detailů, kresba je výraznější. Grafomotorické prvky: Zuby – u tohoto cviku měl výsledky lepší před lekcemi,

myslím, že je to nesoustředěností při práci. Horní smyčka mu dělala velké potíže, k mírnému pokroku však po lekcích došlo. Výsledek je však stále na úrovni mladšího dítěte. Návyky při kreslení: je viditelný velký přitlak na podložku, křečovitost, což se projevuje hlavně na roztřeseném tahu tužkou. K mírnému pokroku v této oblasti došlo u přitlaku na podložku. Vizuomotorika: u cviku „jednotažky“ došlo k velkému zlepšení. Původně měl tahy hodně roztřesené. Na obrázku po lekcích má již tahy mnohem plynulejší. Celkově byl pokrok průměrný.

•Nela – Oblast spontánní kresby: o kresbu má dívka zájem stále stejný, zajímá se, kreslí ráda. Kresba je na dobré úrovni. Odpovídá věku. Grafomotorické prvky: Zuby před lekcemi - špička se jí dařila, zuby však nebyly stejně velké, po lekcích došlo k velkému pokroku. Horní smyčku před lekcemi spletla, udělala dolní, zdařilou. Po lekcích má výsledek dobrý. Návyky při kreslení: problémy má v oblasti správného úchopu psacího náčiní. Když je na úchop upozorněna má ho již správný, avšak není – li úchop hlídán, mívá ještě špatný. Vizuomotorika: cvik „jednotažky“ byl na dobré úrovni před i po lekcích. Celkově došlo k pokroku, jelikož se zlepšil úchop psacího náčiní, což byl i důvod zařazení do výzkumu.

•Lukáš – Oblast spontánní kresby: o činnosti spojené s kresbou nejevil zájem, a ani po lekcích k velkému pokroku nedošlo. Kresba domu i postavy však odpovídá věku, když se do této činnosti vhodně namotivuje, má dobré výsledky. Grafomotorické prvky: v této oblasti má průměrné výsledky, po lekcích došlo k mírnému zlepšení. Návyky při kreslení: V této oblasti jsem žádné pokroky nezaznamenala, přisuzuji to především jeho nízké docházce so mateřské školy, i malé účasti na lekcích. Vizuomotorika: v této činnosti je pokrok. Má plynulejší tahy. Celkově je pokrok vzhledem k nízké docházce dobrý.

•Filip – Oblast spontánní kresby: o činnosti spojené s kresbou má zájem. Kresba domu i postavy na dobré úrovni. Práce má propracované. Grafomotorické prvky: zde došlo k pokroku, především v plynulosti tahů. Návyky při kreslení: problémy měl především s velkým přitlakem na podložku, což bylo viditelné hlavně v plynulosti tahů. Během lekcí se dostavil pokrok. Vizuomotorika: na tomto cviku je dobře znatelný pokrok v plynulosti tahů. Celkově došlo k pokroku

2.7 Zhodnocení naplnění cílů a hypotéz praktické části bakalářské práce

Hlavním cílem praktické části bakalářské práce bylo ověřit, zda se za 10 grafomotorických lekcí dostaví pokrok u dětí s opožděným grafomotorickým vývojem.

Hlavní cíl praktické části bakalářské práce byl naplňován prostřednictvím dílčích cílů:

C1: Sestavit grafomotorické lekce obsahující hry, činnosti a pracovní listy podporujících rozvoj grafomotoriky u dětí předškolního věku.

K sestavení grafomotorických lekcí bylo využito námětů z internetu i publikací volně dostupných pro práci s dětmi v předškolním věku. Dále jsem hodně využívala náměty z vlastních zdrojů, které mám sesbírané po dobu své praxe v mateřské škole. Tyto lekce se dají využít jak u dětí s opožděným grafomotorickým vývojem (většinou u dětí předškolního věku), tak i u dětí mladších jako prevence a podpora rozvoje grafomotorických schopností a dovedností. Při práci s lekcemi je velmi důležité brát zřetel na individuální schopnosti jednotlivých dětí i dané skupiny, se kterou je pracováno.

C1: je možno považovat za splněný.

C2: Provést komparaci v oblasti grafomotoriky a kresby před zahájením pedagogické intervence u vybraných dětí s opožděným grafomotorickým vývojem a po ukončení pedagogické intervence.

U všech dětí, které tvořily výzkumný vzorek, došlo díky aplikaci grafomotorických lekcí k pokroku. Jen u Nely pokrok nebyl příliš velký, jelikož potíže v oblasti grafomotoriky neměla výrazné. V jejím případě šlo spíše o nápravu špatného úchopu. Viz. přílohy 2,4 a 5.

C2: je možno považovat za splněný.

C3: Zjistit, zda uváděné hry a cvičení měly vliv na rozvoj či nápravu u dětí s opožděným grafomotorickým vývojem.

Hry, cvičení a činnosti uváděné v lekcích měly vliv na rozvoj i nápravu u dětí s opožděným grafomotorickým vývojem. Úspěšnost těchto činností je popsána v průběhu

lekci. Pro každé dítě byla významná více či méně dle individuálních schopností. Velký význam mělo i to, kolikrát se dítě daných lekcí zúčastnilo a kolik pracovních listů na procvičený daného grafomotorického cviku stihlo vypracovat.

C3: je možno považovat za splněný.

Hypotézy praktické části bakalářské práce

H1: Grafomotorické lekce vytvořené pro tuto bakalářskou práci podporují rozvoj grafomotorických činností u dětí předškolního věku.

Jednotlivé lekce zařazené do výzkumu byly pro rozvoj grafomotorických schopností dětí přínosné. Některé části lekcí byly pro děti jednodušší a činnosti v nich známé. Což bylo pro děti také přínosné, jelikož si danými činnostmi daný cvik více procvičily a upevnily. Činnosti, které pro ně byly náročnější, je rozvíjeli v jejich dosavadních schopnostech a dovednostech v oblasti grafomotoriky.

Tuto hypotézu můžeme považovat za ověřenou.

H2: Pedagogická intervence u dětí s opožděným grafomotorickým vývojem vede k dosažení rozvoje v oblasti grafomotoriky a kresby.

Pedagogická intervence má u dětí s opožděným grafomotorickým vývojem význam. Díky ní vede u těchto dětí k pokrokům. Pokroky jsou individuální, hodně se odvíjí od účasti dětí na lekcích. Také nelze opomenout to, že jsou děti rozvíjeny v této oblasti i při každodenních činnostech v mateřské škole, což je velmi podstatné.

Tuto hypotézu můžeme považovat za ověřenou

ZÁVĚR

Bakalářská práce pojednává o možnostech práce s dětmi s opožděným grafomotorickým vývojem. Cílem celé práce bylo ověřit význam cvičení pro rozvoj grafomotoriky u dětí s opožděným grafomotorickým vývojem. Což se po vypracování teoretické části i výzkumu v části praktické ověřilo a potvrdilo. Mým plánem bylo pracovat s dětmi s opožděným grafomotorickým vývojem. Děti, se kterými jsem pracovala, problémy v grafomotorice měly, avšak u některých nebyly tak výrazné, což se odráželo i na práci s nimi. Mnoho činností jim nedělalo problémy a byly pro ně jednodušejší zvládnutelné. I tak se mi podařilo splnit hlavní cíl praktické části, kde jsem chtěla ověřit, že i během kratší doby (10 týdnů) a intenzivnější práce s dětmi se dá dojít k pokroku v oblasti grafomotoriky.

V dnešní době je již dobře znám význam rozvoje dětí v předškolním věku ve všech oblastech vývoje. I oblast grafomotoriky je bohatě zastoupena. Je kladen důraz na rozvoj a nápravu především před vstupem do školy, jelikož případná reedukace až ve školním věku je mnohem náročnější a složitější, než když se problémy podchytí a odstraňují již v počátku jejich vzniku. Trh nabízí mnoho publikací s postupy, pracovními listy, činnostmi, hrami pro adekvátní rozvoj dítěte předškolního věku v grafomotorické oblasti. Mnoho námětů pro učitele i rodiče je možné získat i na internetu. Také je v dnešní době na trhu nepřeberné množství různým pomůcek, které dětem práci v grafomotorice znesnadňují. Jsou to např. pastelky a tužky tzv. trojhranného systému, tužky uzpůsobené levákům,...

Je mnoho možností, jak tuto oblast u dětí vhodně podporovat. Můj výběr, tvorba deseti lekcí, je pouhou kapkou v moři nepřeberným možností. Myslím si, že je to dobrý způsob, jak s dětmi pracovat. Výsledky ať už mnou sestavených lekcí, či z jiných způsobů práce, jsou závislé na přístupu učitele, rodičů i samotného dítěte k dané problematice. Výsledky se vždy odvíjí od individuálních možností dítěte. Dále je vždy důležitá souhra těchto činností s ostatními činnostmi prováděnými během dne v mateřské škole. Na shodě, spolupráci a stejném přístupu mezi učiteli, kteří s dítětem pracují a rozvíjejí ho. Na tom, zda učitelka a rodiče podporují přípravu dítěte. Zda dbají např., aby dítě procvičovalo dané cviky na připravených pracovních listech. Zda ho dobře motivují, jelikož dítě předškolního věku nemá dostatečně silnou vůli k tomu, aby chtělo samo něco zlepšovat. Je velmi

důležité dítě pozitivně hodnotit, v žádném případě by se nemělo stát, že ho budeme za neúspěchy kárat. Jeho neúspěchy v práci bychom s ním měli probrat, vysvětlit mu, ukázat, jak danou činnost může provést lépe, dát mu možnost činnost opravit. Dítě by mělo vyrůstat v láskyplném, podnětném a radostném prostředí. Myslím si, že když bude toto dodržováno, tak se každému dítěti bude dle jeho možností a schopností dařit ve všech oblastech, nejen v té grafomotorické...

Seznam literatury a dalších pramenů

1. ALLEN, K. Eillen. MAROTZ, Lyn R. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. Portál, Praha, 2002. ISBN 80-7178-614-4
2. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. *Mezi námi pastelkami 1. díl*. Computer Press, Brno, 2011. ISBN 978-80-251-0809-3
3. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. *Co si tužky povídaly – grafomotorická cvičení a rozvoj kresby pro děti od 4-6 let. 2. díl*. Computer press, Brno, 2005. ISBN 80-251-0895-3
4. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. – *Školní zralost*. Computer press, a. s. Brno, 2010. ISBN 978-80-251-2569-4
5. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Computer Press, a.s. Brno, 2011. ISBN 978-80-251-1829-0
6. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Rozvoj grafomotoriky*. Computer Press, a.s., Brno, 2011. ISBN 978-80-251-0977-9
7. ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dítěte a dospělých s faktory optimalizace*. Vydání první, Brno, 2000. ISBN 80-7239-060-0
8. DOLEŽALOVÁ, Jana. – *Rozvoj grafomotoriky v projektech*. Portál, Praha, 2010. ISBN 978-80-7367-693-3
9. HERMOVÁ, Sabine. *Psychomotorické hry*. Portál, Praha, 1994. ISBN 80-7178-018-9
10. JUCOVIČOVÁ Drahomíra. ŽÁČKOVÁ Hana. *Reedukace specifických poruch učení*. Portál, Praha, 2008. ISBN 978-80-7367-474-8
11. KIRBYOVÁ Amanda. *Nešikovné dítě - Dyspraxie a další poruchy motoriky*. Portál, Praha, 2000. ISBN 80-7178-424-9
12. KOZELSKÁ, Barbora. *Grafomotorika dětí předškolního věku* [online]. [cit. 14. 7. 2015]. Dostupné z: <http://www.grafomotorika-ostrava.cz/grafomotorika/>
13. LANGMEIER, Josef. KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Grada Publishing, Praha, 1998. ISBN 80-7169-195-X
14. LOUKOVÁ, Tereza. *Psychomotorika* [online]. [cit. 17.7. 2015]. Dostupné z: <http://www.psychomot.cz/>
15. MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Grada Publishing, a.s., Praha, 2005. ISBN 80-247-0870-1
16. PIPEKOVÁ, Jarmila et. al. – *Kapitoly ze speciální pedagogiky* 3. přepracované a rozšířené vydání. Paido, Brno 2010. ISBN 978-80-7315-198-0

17. PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. – *Pedagogický slovník*. Portál, s.r.o. Praha 2009. ISBN 978-80-7367-647-6
18. SZABOVÁ, Magdaléna. *Cvičení pro rozvoj psychomotoriky*. Portál, Praha, 1999. ISBN 80-7178-276-9
19. ŠVARÍČEK, Roman. Šedřová, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál, Praha, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0
20. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Portál, Praha, 2000. ISBN 80-7178-308-0
21. VÍTKOVÁ, Marie (ed.). *Integrativní speciální pedagogika - Integrace školní a sociální*. Paido, Brno, 2004. ISBN 80-7315-071-9
22. WOOLFSON, Richard C. *Bystré dítě – Předškolák*. Vydání první, Ottovo nakladatelství, s.r.o. Praha, 2004. ISBN 80-7360-002-1

Internetové zdroje:

1. <http://www.i-creative.cz/category/sablony-a-omalovanky/>

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Vzor testu + testy všech dětí

Příloha č. 2 – Kresby, pracovní listy testovaných dětí – ukázky z testů

Příloha č. 3 – Pracovní listy k jednotlivým lekcím

Příloha č. 4 – Ukázky vypracovaných pracovních listů k jednotlivým lekcím

Příloha č. 5 – fotografie úchopů

Příloha č. 6 – fotografie z průběhu lekcí

Příloha č. 1 - Vzor testu + testy všech dětí

Laterality

12. Laterality ruky

Za dominantní, vedoucí ruku, považujeme tu, kterou dítě vykonává převážnou většinu činností; ruka je aktivnější, obratnější. Pokud se chceme laterality více zabývat, je vhodné využít publikaci Diagnostika dítěte předškolního věku, Rozvoj grafomotoriky.

Pokud si nejsme jisti, kterou rukou bude dítě kreslit a psát, dítě ruce často střídá, je vhodné se obrátit na poradenské zařízení, které může použít validní testy laterality.

13. Laterality oka

Sledujeme, ke kterému oku dítě přiloží krasohled, kukátko (můžeme použít i papírovou ruličku), kterým okem se dívá do otvoru.

	Spontánní kresba	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
1	Kreslení nevyhledává			
2	Postava			
3	Dům			
4	Různorodost námětů			

	Grafomotorické prvky	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
5	Zuby			
6	Horní smyčka			

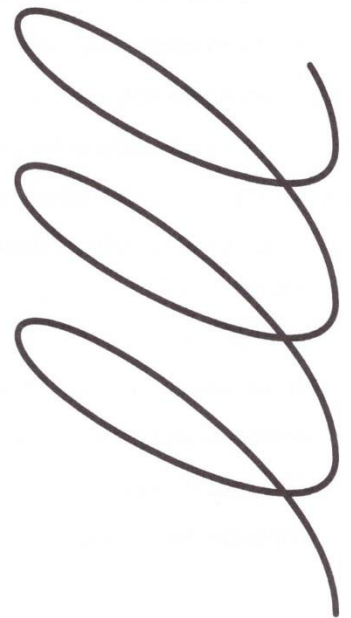
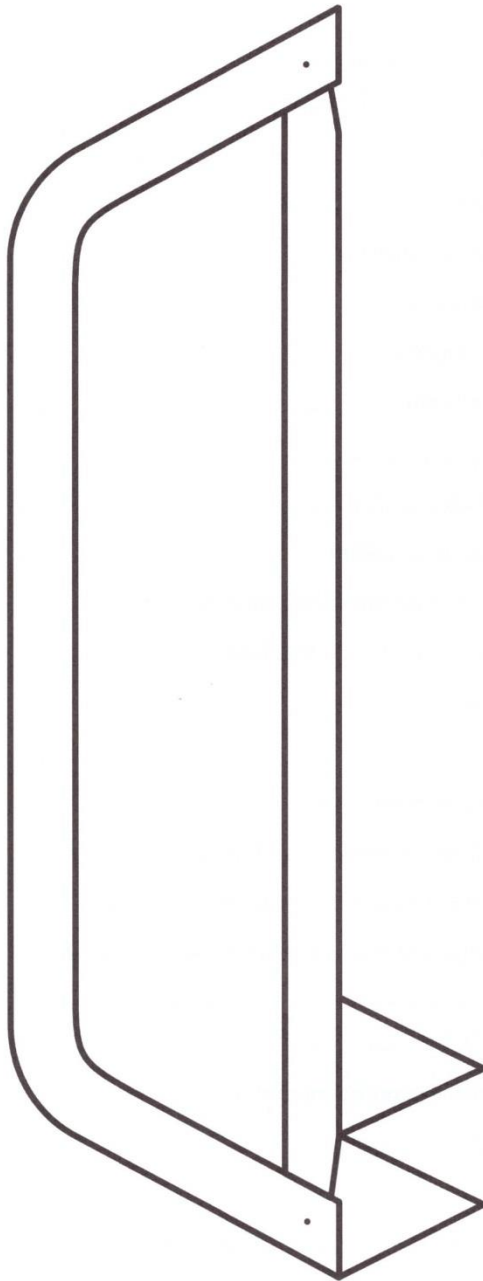
	Návyky při kreslení			
7	Držení tužky			
8	Postavení ruky			
9	Uvolnění ruky, tlak na podložku			
10	Plynulost tahů			

	Vizuomotorika	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
11	Jedna linie (rozcvičovací cviky)			

	Laterality	nevyhraněná	leváctví-	praváctví
12	Ruky			
13	Oka			

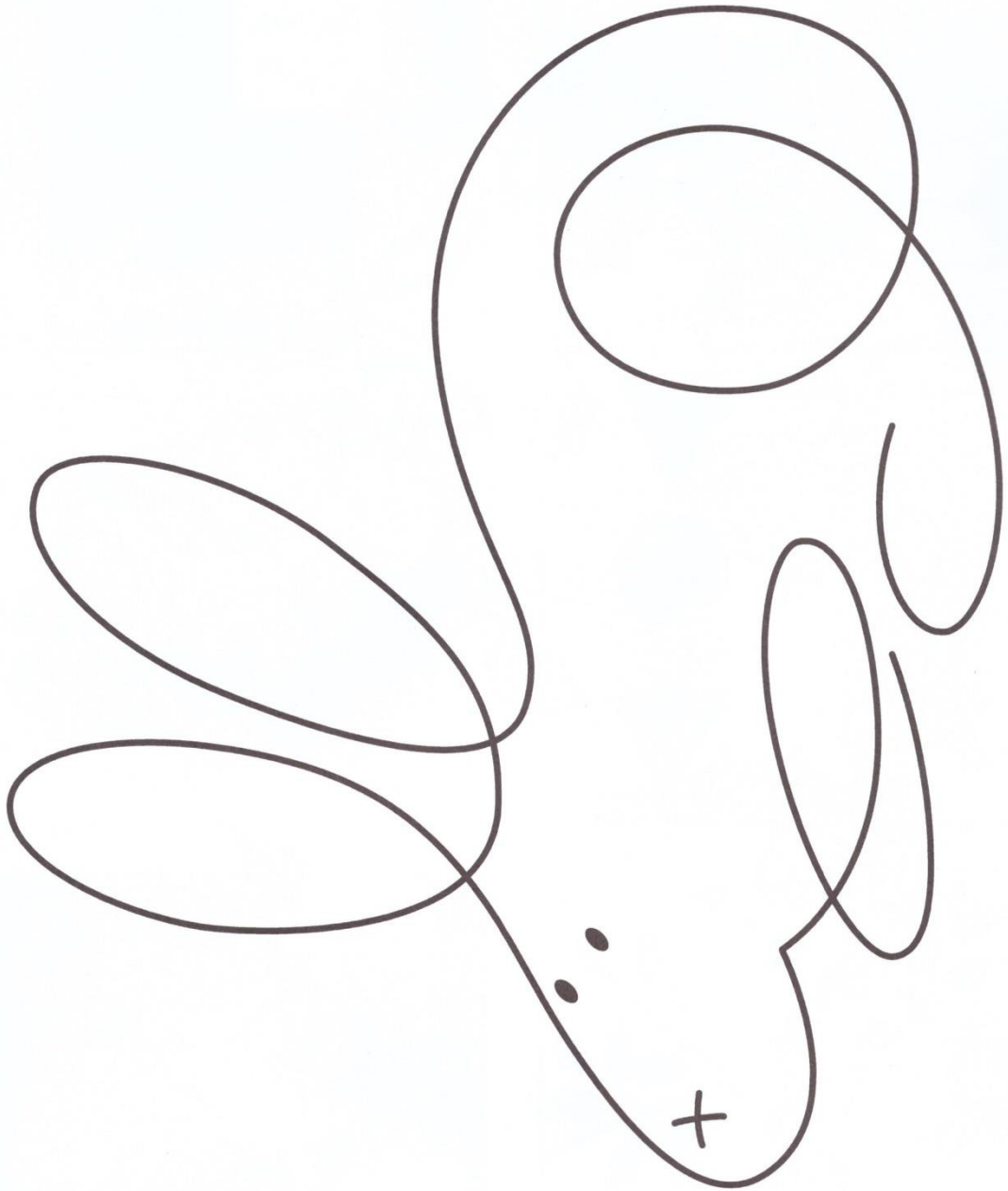

G5,6: Grafomotorické prvky

G11: Jedna linie (rozcvičovací cviky)

Alžběta - Vašek

Laterality

2. Laterality ruky
 Za dominantní, vedoucí ruku považujeme tu, kterou dítě vykonává převážnou většinu činností; ruka je aktivnější, obratnější. Pokud se chceme lateralitou více zabývat, je vhodné využít publikaci Diagnostika dítěte předškolního věku, Rozvoj grafomotoriky.
 Pokud si nejsme jisti, kterou rukou bude dítě kreslit a psát, dítě ruce často střídá, je vhodné se obrátit na poradenské zařízení, které může použít validní testy laterality.

3. Laterality oka
 Sledujeme, ke kterému oku dítě přiléhá krasohled, kukátko (můžeme použít i papírovou ruličku), kterým okem se dívá do otvoru.

Spontánní kresba	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
1 Kreslení nevyhledává			✓
2 Postava			✓
3 Dům			✓
4 Různorodost námětů			ZOHATA S DETAILY

Grafomotorické prvky	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
5 Zuby			✓
6 Horní smyčka			✓

Návky při kreslení	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
7 Držení tužky	ZDRŽE		
8 Postavení ruky	ZDRŽE		
9 Uvolnění ruky, tlak na podložku	SPEŠNĚ		
10 Plyvnost tahu	ZDRŽE		

Vizuomotorika	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
11 Jedna linie (rozsvičovací cviky)			✓

Laterality	nevyhraněná	leváctví	praváctví
12 Ruky			✓
13 Oka			✓

Laterality

2. Laterality ruky
 Za dominantní, vedoucí ruku považujeme tu, kterou dítě vykonává převážnou většinu činností; ruka je aktivnější, obratnější. Pokud se chceme lateralitou více zabývat, je vhodné využít publikaci Diagnostika dítěte předškolního věku, Rozvoj grafomotoriky.
 Pokud si nejsme jisti, kterou rukou bude dítě kreslit a psát, dítě ruce často střídá, je vhodné se obrátit na poradenské zařízení, které může použít validní testy laterality.

3. Laterality oka
 Sledujeme, ke kterému oku dítě přiléhá krasohled, kukátko (můžeme použít i papírovou ruličku), kterým okem se dívá do otvoru.

Spontánní kresba	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
1 Kreslení nevyhledává		✓	NĚMĚ ZDRŽEN!
2 Postava	✓		
3 Dům			
4 Různorodost námětů		ZDRŽE VÍ	

Grafomotorické prvky	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
5 Zuby		✓	ZDRŽENÍ!
6 Horní smyčka			✓

Návky při kreslení	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
7 Držení tužky	KŘEČENÍ		ZDRŽENÍ!
8 Postavení ruky	LEHČÍ ZDRŽENÍ, TUŽKU DRŽÍMÍ OD ZÁRUMC		
9 Uvolnění ruky, tlak na podložku	VELKÝ ZDRŽENÍ		
10 Plyvnost tahu	ZDRŽENÍ		

Vizuomotorika	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
11 Jedna linie (rozsvičovací cviky)			✓

Laterality	nevyhraněná	leváctví	praváctví
12 Ruky			✓
13 Oka			✓

Michal - Filip

Laterality

2. Laterality ruky
 Za dominantní, vedoucí ruku považujeme tu, kterou dítě vykonává převážnou většinu činností; ruka je aktivnější, obratnější. Pokud se chceme lateralitou více zabývat, je vhodné využít publikaci Diagnostika dítěte předškolního věku, Rozvoj grafomotoriky.
 Pokud si nejsme jisti, kterou rukou bude dítě kreslit a psát, dítě ruce často střídá, je vhodné se obrátit na poradenské zařízení, které může použít validní testy laterality.

3. Laterality oka
 Sledujeme, ke kterému oku dítě přiléhá krasohled, kukátko (můžeme použít i papírovou ruličku), kterým okem se dívá do otvoru.

Spontánní kresba	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
1 Kreslení nevyhledává		✓	NĚMĚ ZDRŽEN!
2 Postava			✓
3 Dům			✓
4 Různorodost námětů			

Grafomotorické prvky	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
5 Zuby	ZDRŽENÍ!		✓
6 Horní smyčka	✓	NĚMĚ ZDRŽENÍ!	

Návky při kreslení	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
7 Držení tužky	KŘEČENÍ		
8 Postavení ruky	ZDRŽENÍ		
9 Uvolnění ruky, tlak na podložku	ZDRŽENÍ		
10 Plyvnost tahu	VELKÝ ZDRŽENÍ		

Vizuomotorika	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
11 Jedna linie (rozsvičovací cviky)		✓	ZDRŽENÍ!

Laterality	nevyhraněná	leváctví	praváctví
12 Ruky			✓
13 Oka			✓

Laterality

2. Laterality ruky
 Za dominantní, vedoucí ruku považujeme tu, kterou dítě vykonává převážnou většinu činností; ruka je aktivnější, obratnější. Pokud se chceme lateralitou více zabývat, je vhodné využít publikaci Diagnostika dítěte předškolního věku, Rozvoj grafomotoriky.
 Pokud si nejsme jisti, kterou rukou bude dítě kreslit a psát, dítě ruce často střídá, je vhodné se obrátit na poradenské zařízení, které může použít validní testy laterality.

3. Laterality oka
 Sledujeme, ke kterému oku dítě přiléhá krasohled, kukátko (můžeme použít i papírovou ruličku), kterým okem se dívá do otvoru.

Spontánní kresba	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
1 Kreslení nevyhledává			✓
2 Postava			✓
3 Dům			✓
4 Různorodost námětů			ZOHATA

Grafomotorické prvky	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
5 Zuby			✓
6 Horní smyčka			✓

Návky při kreslení	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
7 Držení tužky	KŘEČENÍ		
8 Postavení ruky	ZDRŽENÍ		
9 Uvolnění ruky, tlak na podložku	VELKÝ TLAK		ZDRŽENÍ O KRESLENÍ!
10 Plyvnost tahu	ZDRŽENÍ		

Vizuomotorika	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
11 Jedna linie (rozsvičovací cviky)		✓	ZDRŽENÍ!

Laterality	nevyhraněná	leváctví	praváctví
12 Ruky			✓
13 Oka			✓

Nela - Lukáš

Laterality

2. Laterality ruky

Za dominantní, vedoucí ruku, považujeme tu, kterou dítě vykonává převážnou většinu činností; ruka je aktivnější, obratnější. Pokud se chceme laterálitou více zabývat, je vhodné využít publikaci Diagnostika dítěte předškolního věku, Rozvoj grafomotoriky.

Pokud si nejsme jisti, kterou rukou bude dítě kreslit a psát, dítě ruce často střídá, je vhodné se obrátit na poradenské zařízení, které může použít validní testy laterality.

3. Laterality oka

Sledujeme, ke kterému oku dítě přiloží krasohled, kukačku (můžeme použít i papírovou ruličku), kterým okem se dívá do otvoru.

Spontánní kresba	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
1 Kreslení nevyhledává			✓
2 Postava			✓
3 Dům			✓
4 Různorodost námětů			2022

Grafomotorické prvky	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
5 Zuby		✓	ZLEPŠENÍ
6 Horní smyčka		✓	ZLEPŠENÍ

Návky při kreslení	
7 Držení tužky	SPRÁVNĚ ÚCHOV
8 Postavení ruky	SPRÁVNĚ
9 Uvolnění ruky, tlak na podložku	SPRÁVNĚ
10 Plynulost tahů	SPRÁVNĚ

Vizuomotorika	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
11 Jedna linie (rozsvíčovací cviky)			✓

Laterality	nevyhraněná	leváctví	praváctví
12 Ruky			✓
13 Oka			✓

Laterality

2. Laterality ruky

Za dominantní, vedoucí ruku, považujeme tu, kterou dítě vykonává převážnou většinu činností; ruka je aktivnější, obratnější. Pokud se chceme laterálitou více zabývat, je vhodné využít publikaci Diagnostika dítěte předškolního věku, Rozvoj grafomotoriky.

Pokud si nejsme jisti, kterou rukou bude dítě kreslit a psát, dítě ruce často střídá, je vhodné se obrátit na poradenské zařízení, které může použít validní testy laterality.

3. Laterality oka

Sledujeme, ke kterému oku dítě přiloží krasohled, kukačku (můžeme použít i papírovou ruličku), kterým okem se dívá do otvoru.

Spontánní kresba	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
1 Kreslení nevyhledává		✓ Moc NEZVLÁDÁ	
2 Postava			✓
3 Dům			✓
4 Různorodost námětů			

Grafomotorické prvky	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
5 Zuby			✓ ZLEPŠENÍ
6 Horní smyčka			✓ ZLEPŠENÍ

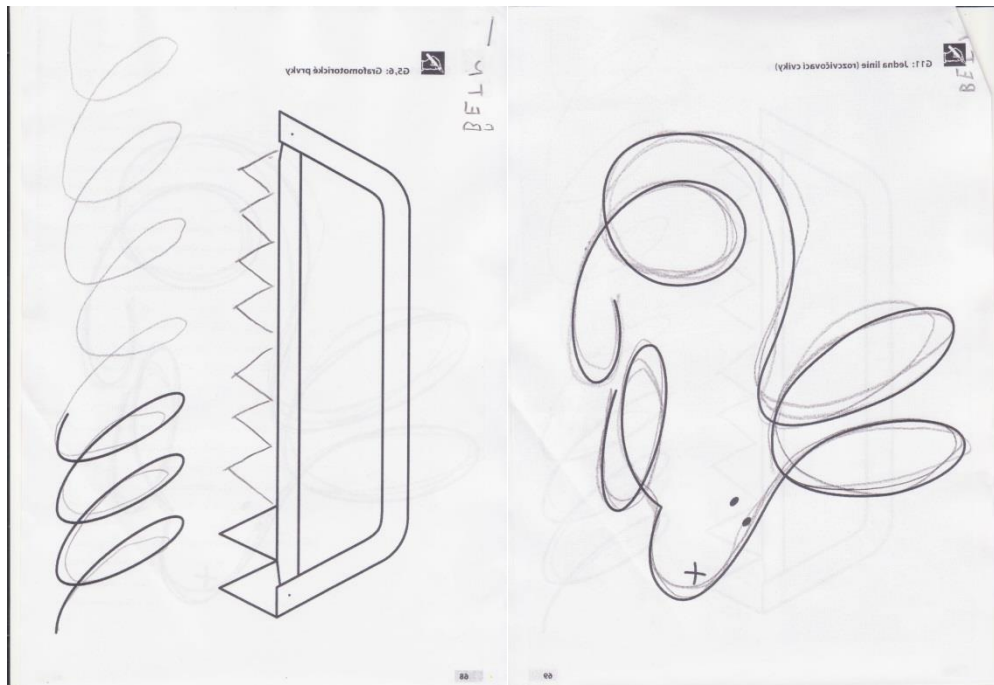
Návky při kreslení	
7 Držení tužky	SPRÁVNĚ
8 Postavení ruky	SPRÁVNĚ
9 Uvolnění ruky, tlak na podložku	SPRÁVNĚ
10 Plynulost tahů	SPRÁVNĚ ZLEPŠENÍ

Vizuomotorika	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
11 Jedna linie (rozsvíčovací cviky)		✓	TRÉNOVÉ

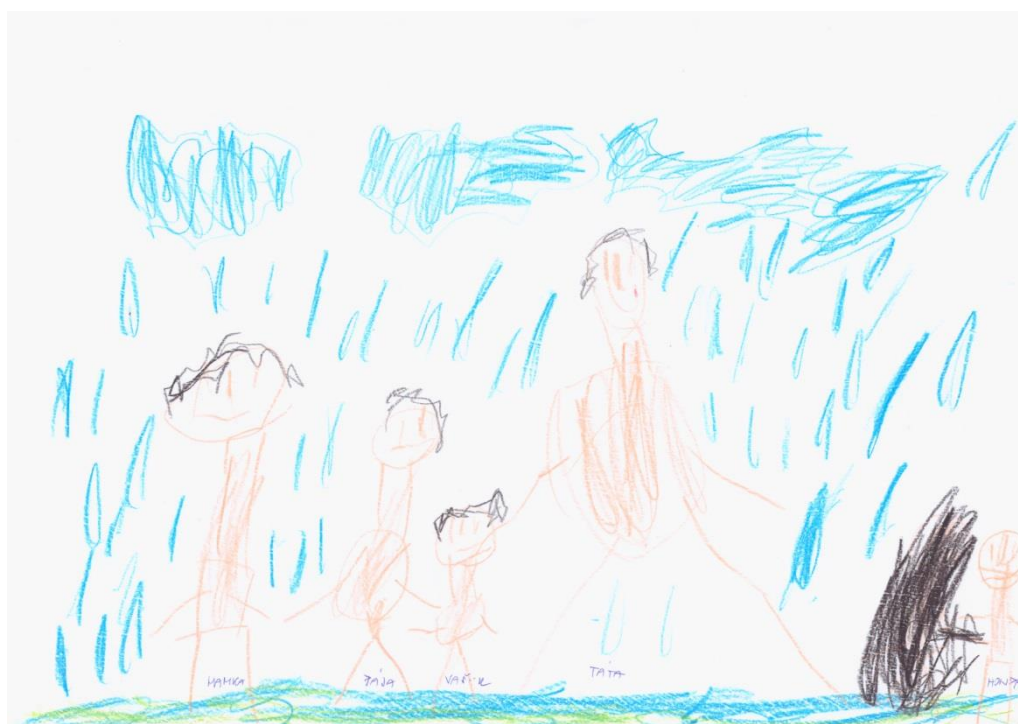
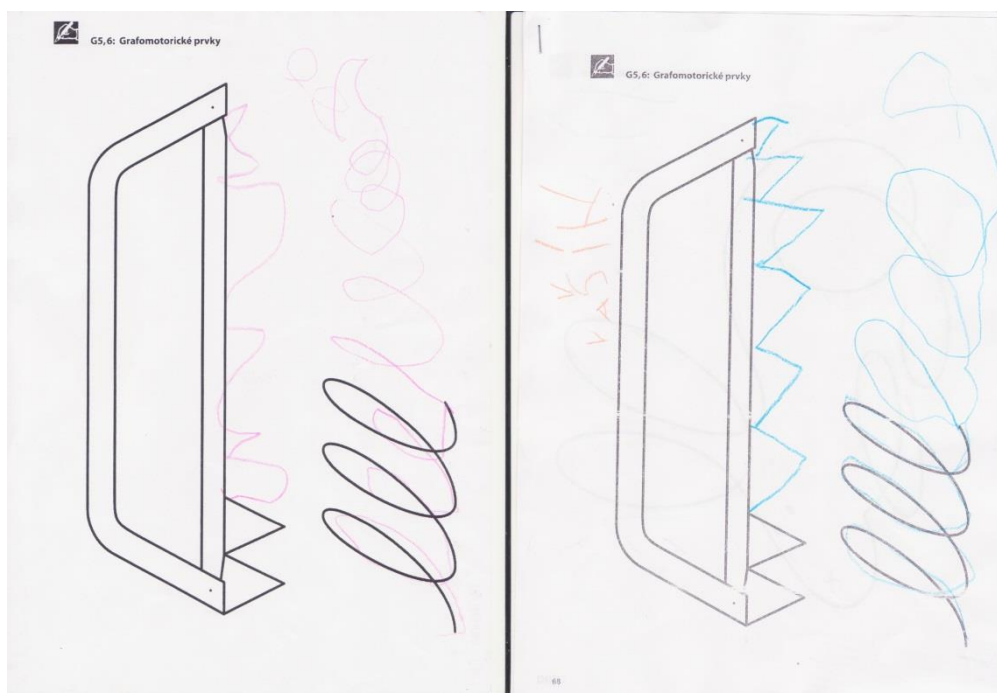
Laterality	nevyhraněná	leváctví	praváctví
12 Ruky			✓
13 Oka			✓

Příloha č. 2 – Kresby, pracovní listy testovaných dětí – ukázky z testů

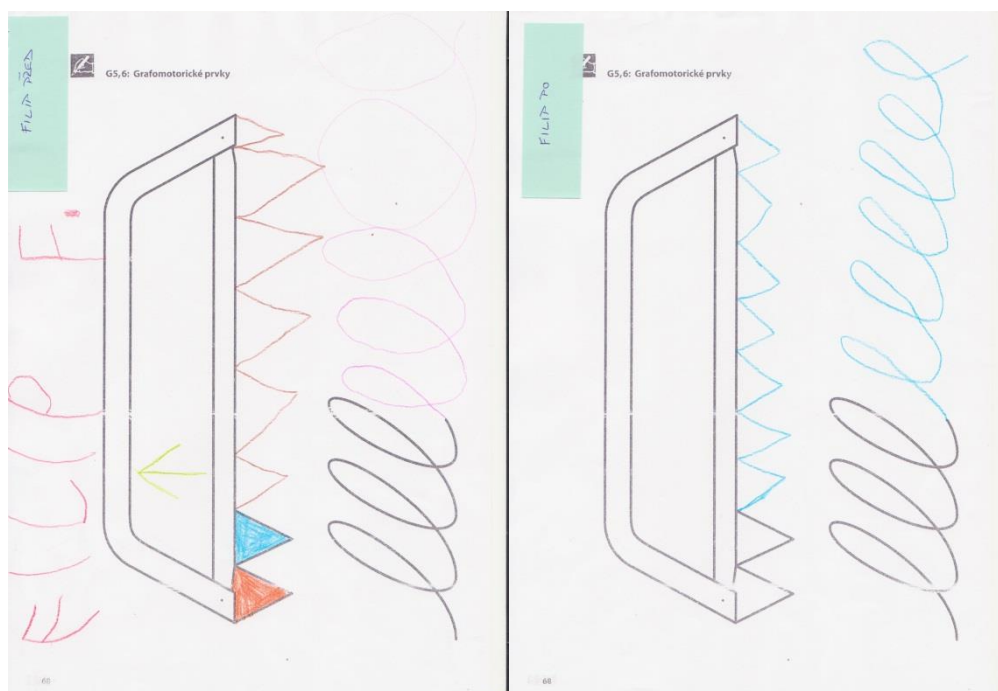
Alžběta před lekcemi – ukázka všech vypracovaných částí testu

Vašek – před a po lekcích – ukázky z testů – grafomotorické prvky

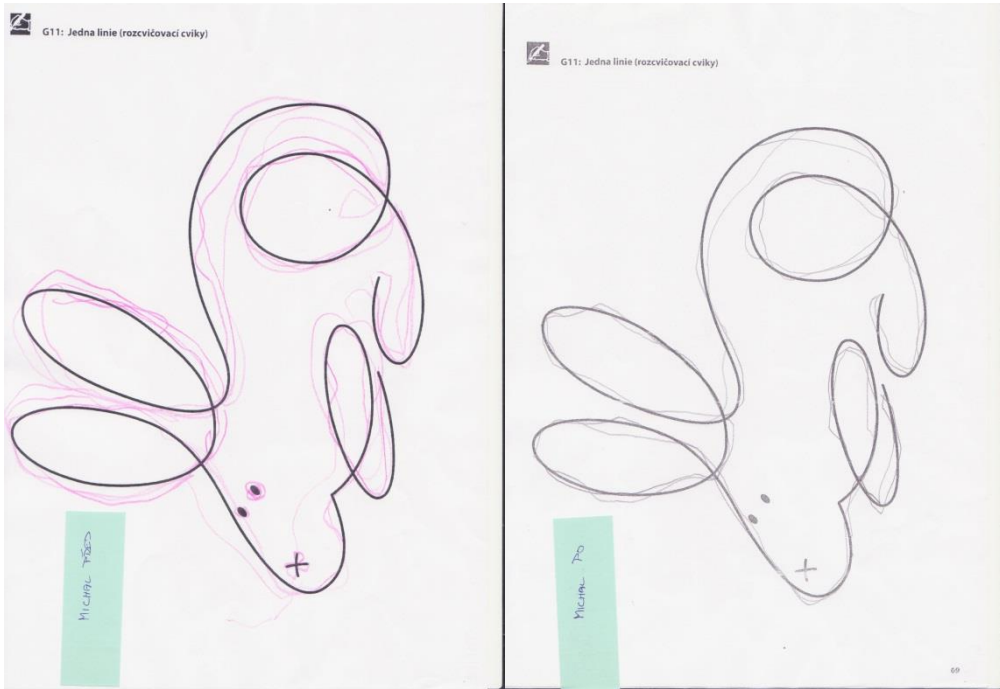

Filip před a po lekcích – ukázky z testů – grafomotorické prvky

Michal před a po lekcích – ukázky z testů - kresby domu, pracovní list – jedna linie

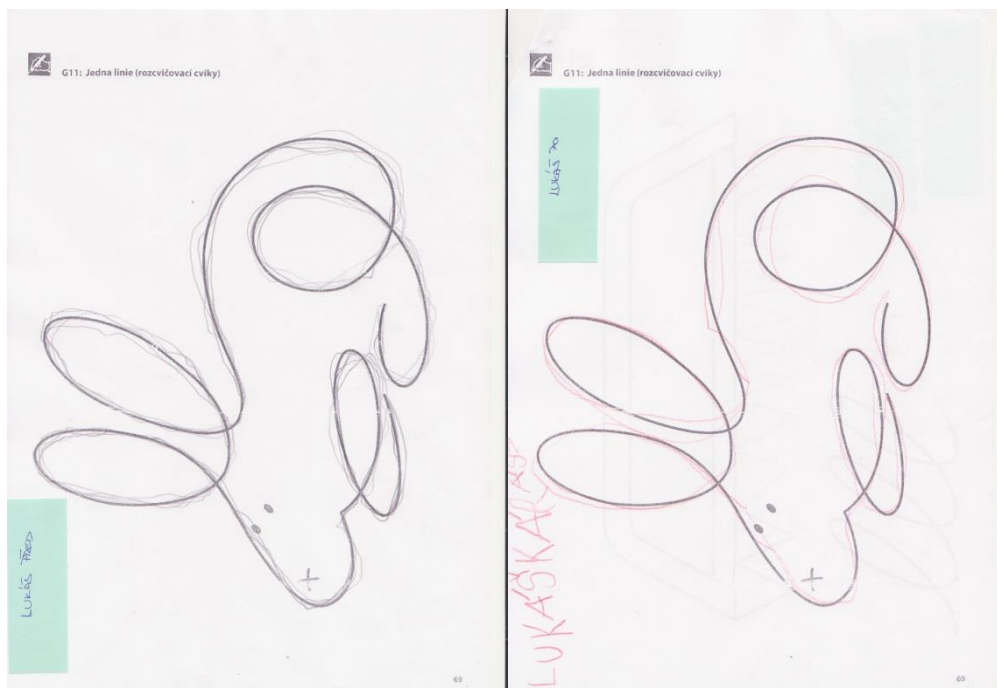

Nela před a po lekcích – ukázky z testů- kresba postavy

Lukáš před a po lekcích – ukázky z testů – jedna linie

Příloha č. 3 – Pracovní listy k jednotlivým lekcím

Lekce 1.

Pracovní list č. 1

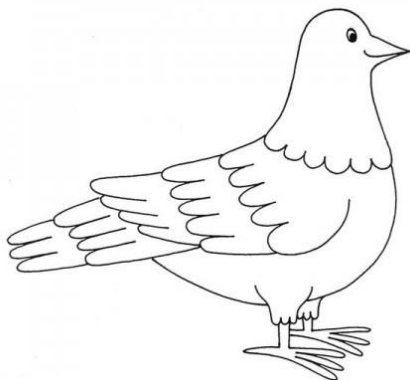
„Opice“ – „opičky neposedně pobíhají po kleci a těší se na vystoupení, protože za odměnu dostanou trs banánů“

Lekce 1

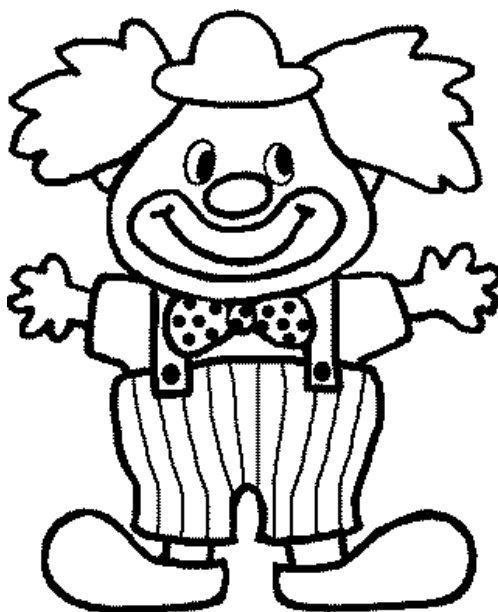
Pracovní list č. 2

„Holub“ - „ v cirkuse mají i cvičeného holuba ten má moc rád zrní.
Když mu nějaké nasypete, určitě vám předvede nějaké vystoupení“

Pracovní list č. 3

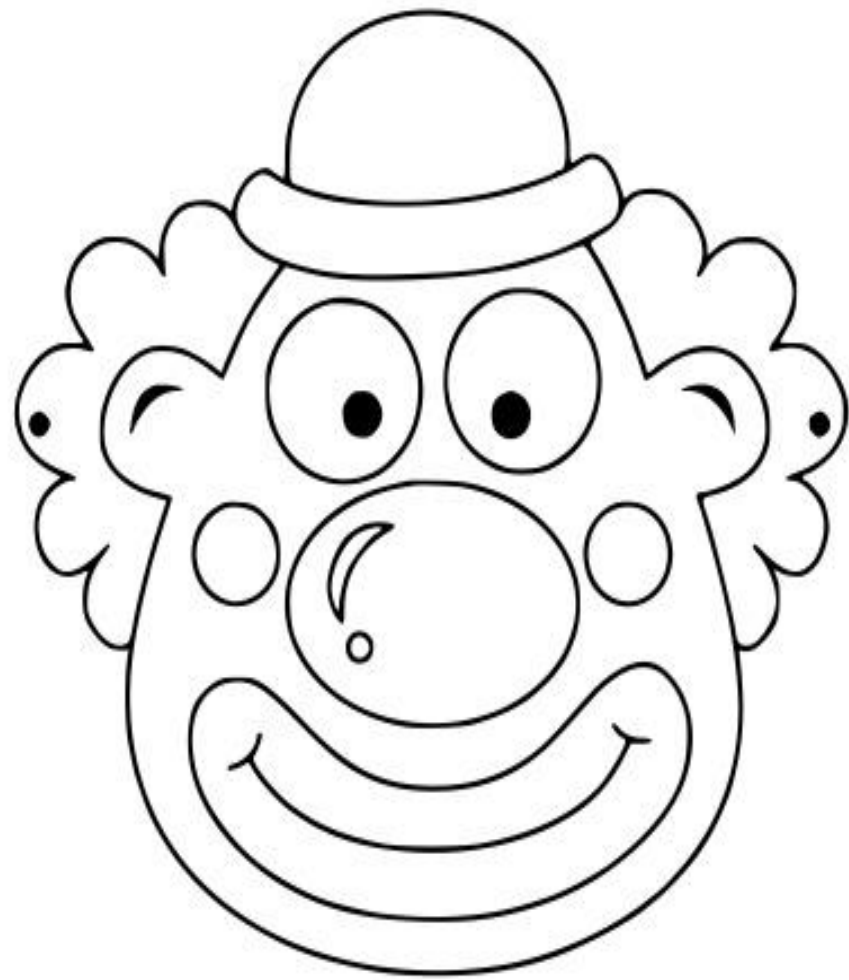
„Blechy“ – „šásek má i bleší vystoupení, ovšem to většinou skončí tak, že všechny blechy mu vyskáčou z krabičky, naťupkejte blechy okolo krabičky“

Pracovní list č. 4

„Lidé prchají z cirkusu“- „ Když šaškovi blechy vyskákaly z krabičky, lidé v publiku se lekli a z cirkusu začali všichni utíkat“

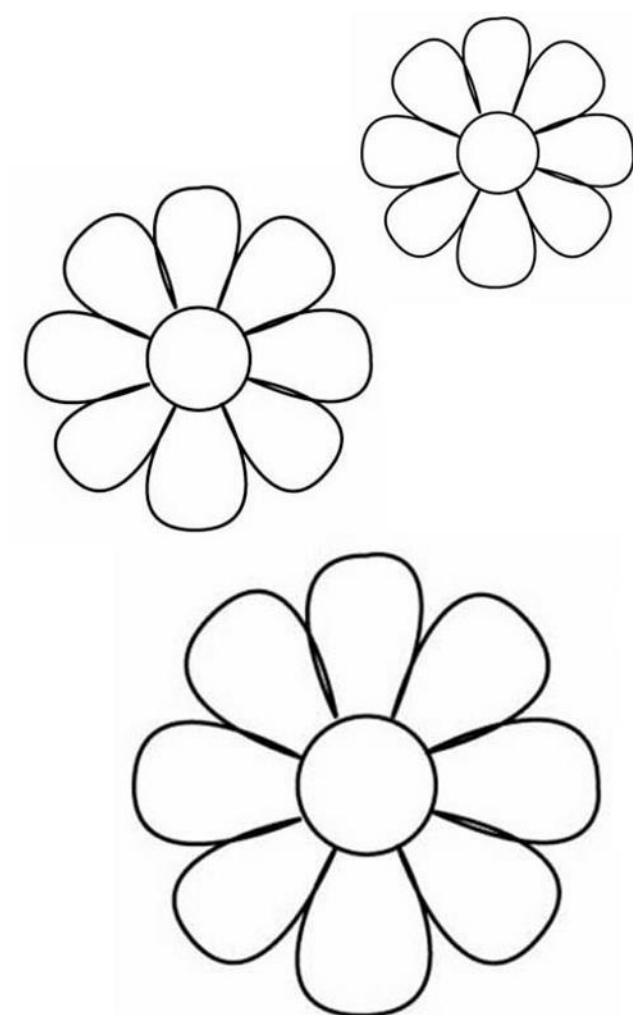

Lekce 2

Pracovní list č. 1

„Koťátko na louce“ - „dnes je venku krásný jarní den, a proto babička pustila koťátko ven, aby mohlo objevovat svět. Koťátko venku objevilo kytičky a kolem každé vesele běhalo“
Napodob kolem každé kytičky, jak koťátko běhá. Kroužíme kolem kytičky. Kružnice se mohou překrývat.

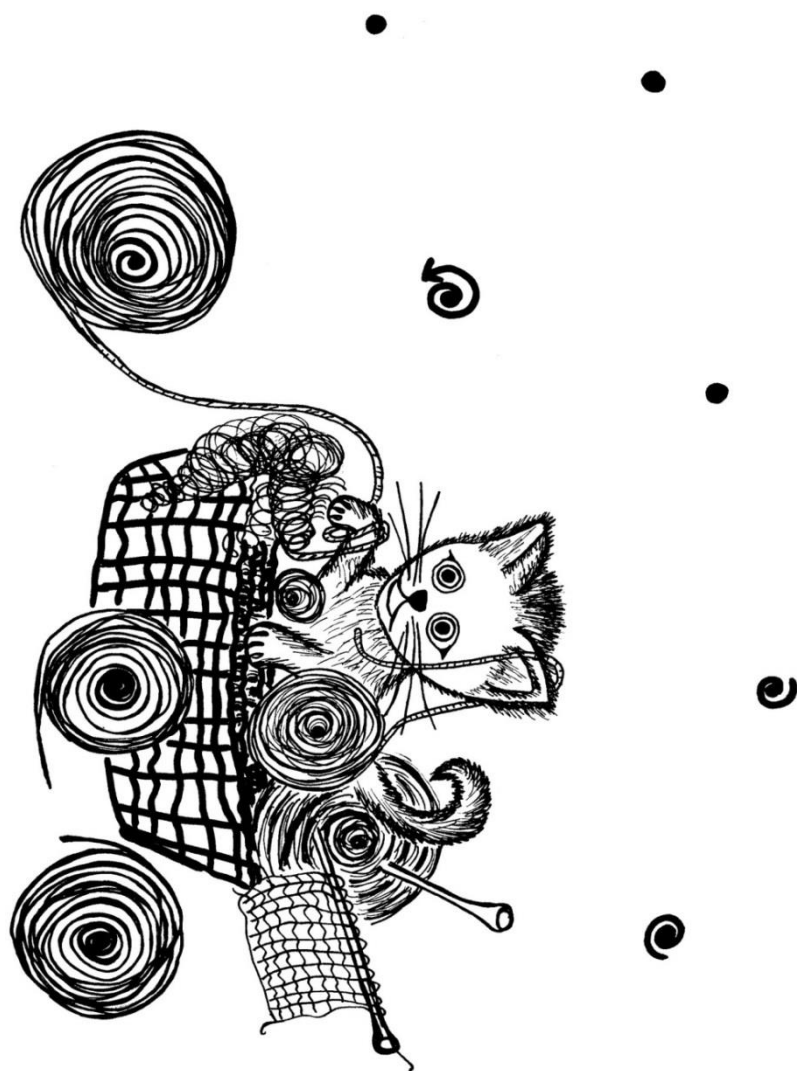
Pracovní list č. 2

„Obchod s klubičky“ – „Babičce došla vlna. Vydala se do obchodu nakoupit nová klubička“ Do prázdných políček dokresli klubička vlny. Na každé polici by mělo být tolik klubiček vlny, kolik ti je let. Výběr barev nechala babička na tobě.

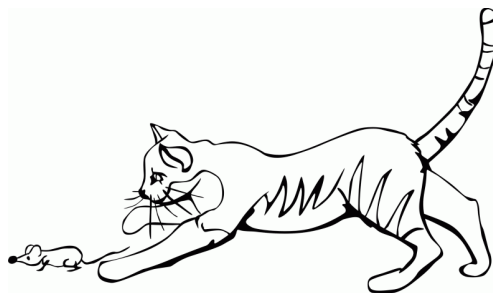
Pracovní list č. 3

„Kočátko v košíku“ – „dokresli kolem kočátka klubíčka, která vykutálelo z košíku“

Pracovní list č. 4

„Kotátko honí myšku“ – „kotátko se učí chytat myšky, zatím si s nimi jen hraje a honí je kolem stromu“ dokresli, jak kotě honí myšku.

Lekce 3

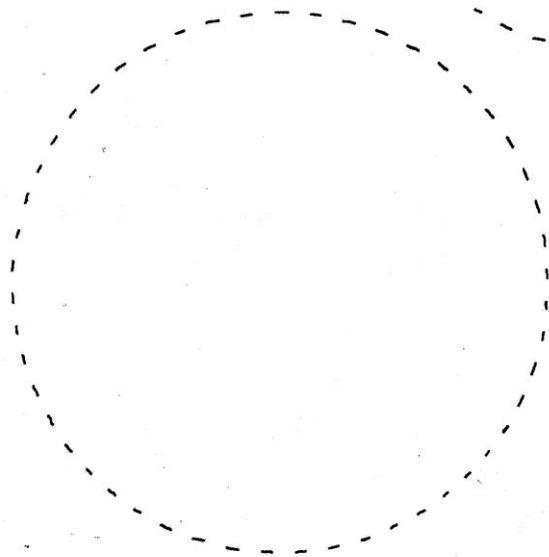
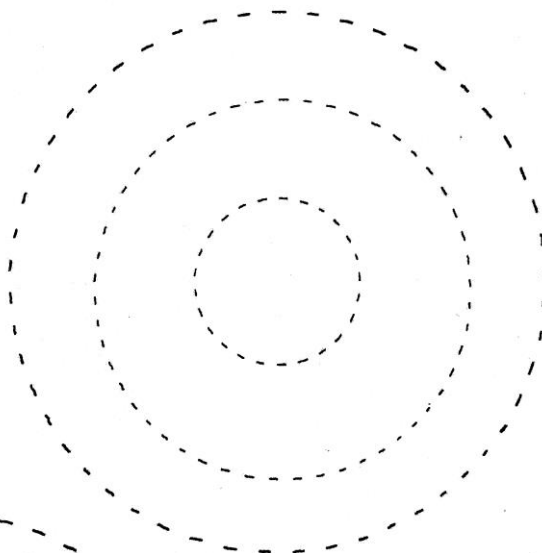
Pracovní list č. 1

„Žáby u jezírka“

V zámecké zahradě je jezírko, ve kterém žije spousta živočichů i žáby.

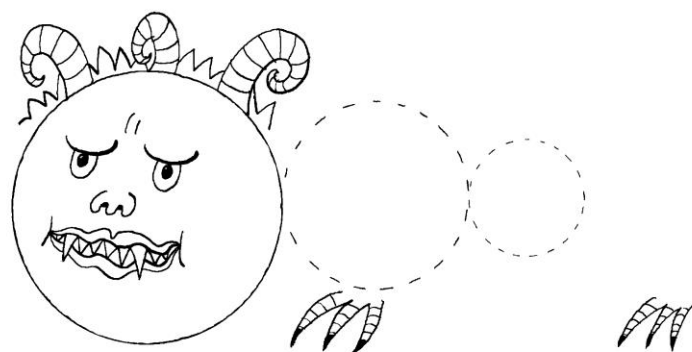
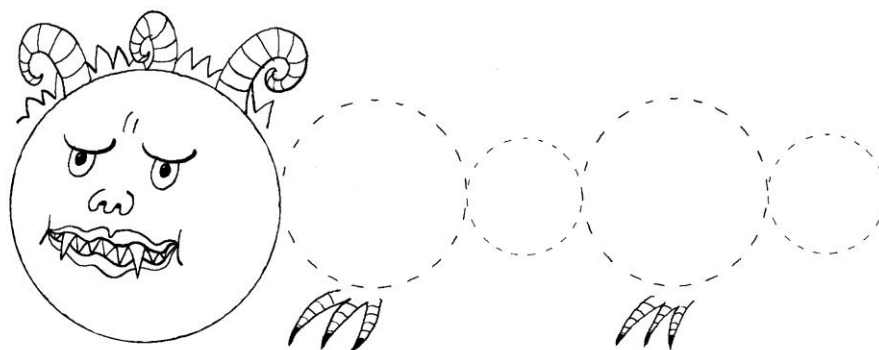
Ty když skočí do vody, tak se na hladině začnou tvořit kruhy.

Dokresli kruhy na hladině

„Strašidelní ještěři“

V zámeckém lese, v hluboké jeskyni žijí 3 strašidelní ještěři. Zlí ale nejsou, jsou to ochránci zdejšího zámku a všech lidí, kteří v něm žijí. Dokresli jim tělo.

„Vino v zámecké zahradě“

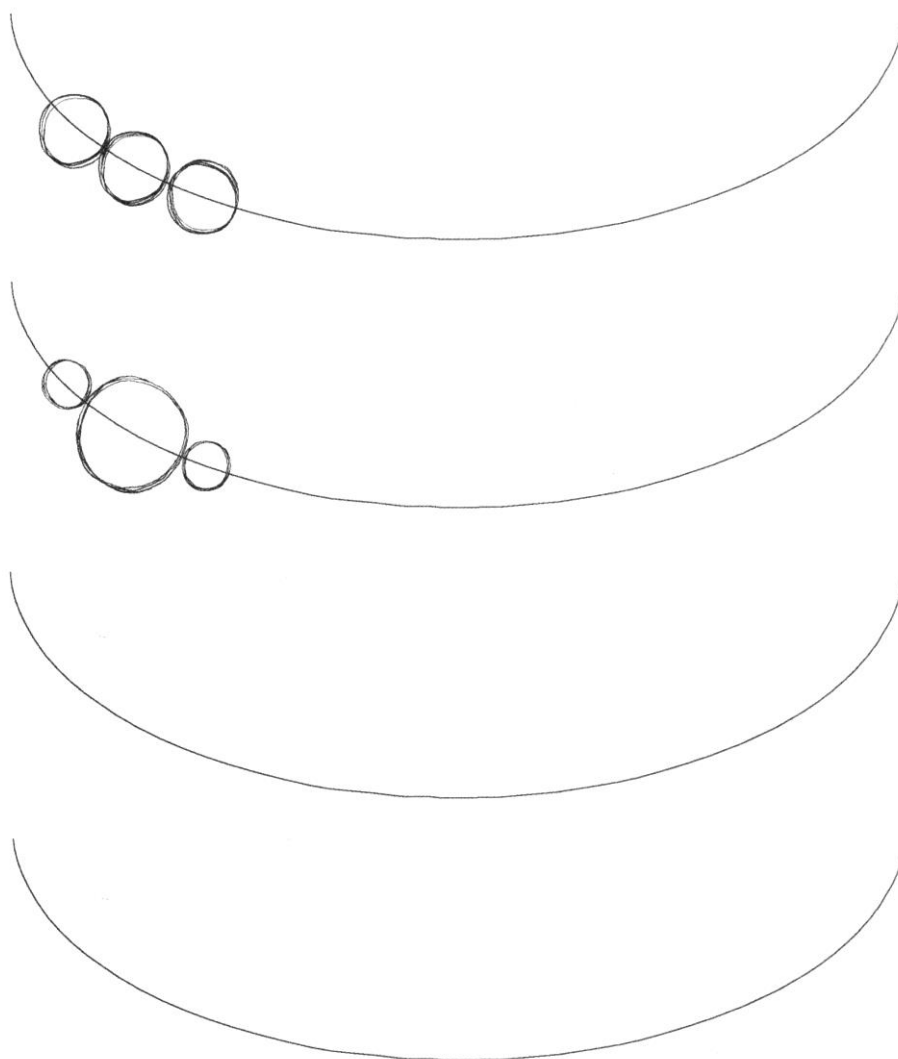
„V zámecké zahradě je vinná réva. Dokresli na ní hrozny.“

Pracovní list č. 4

„Korále“

„Navlékni princezně poztrácené korále – nejdříve obtáhni předkreslené korálky, poté doplň zbytek šňůrky.“

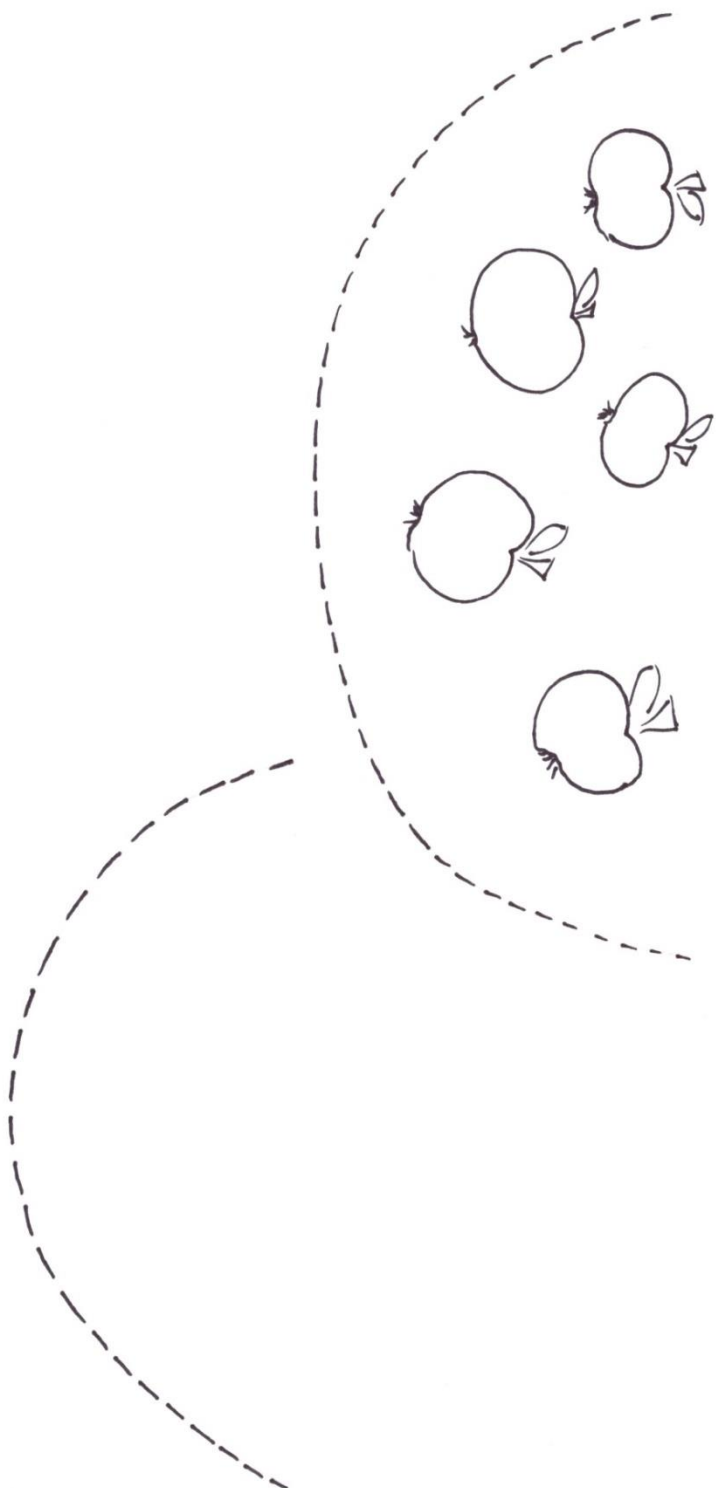

Lekce 4

VA KOLORŽEČE" - DĚTI MAJÍ U DOMU SVÉ OZDOBENÉ MÍSTO, KDE JEZDÍ NA KOLORŽEČE
SEM A TAM. ZAJEDNÍ SI S NIMI.

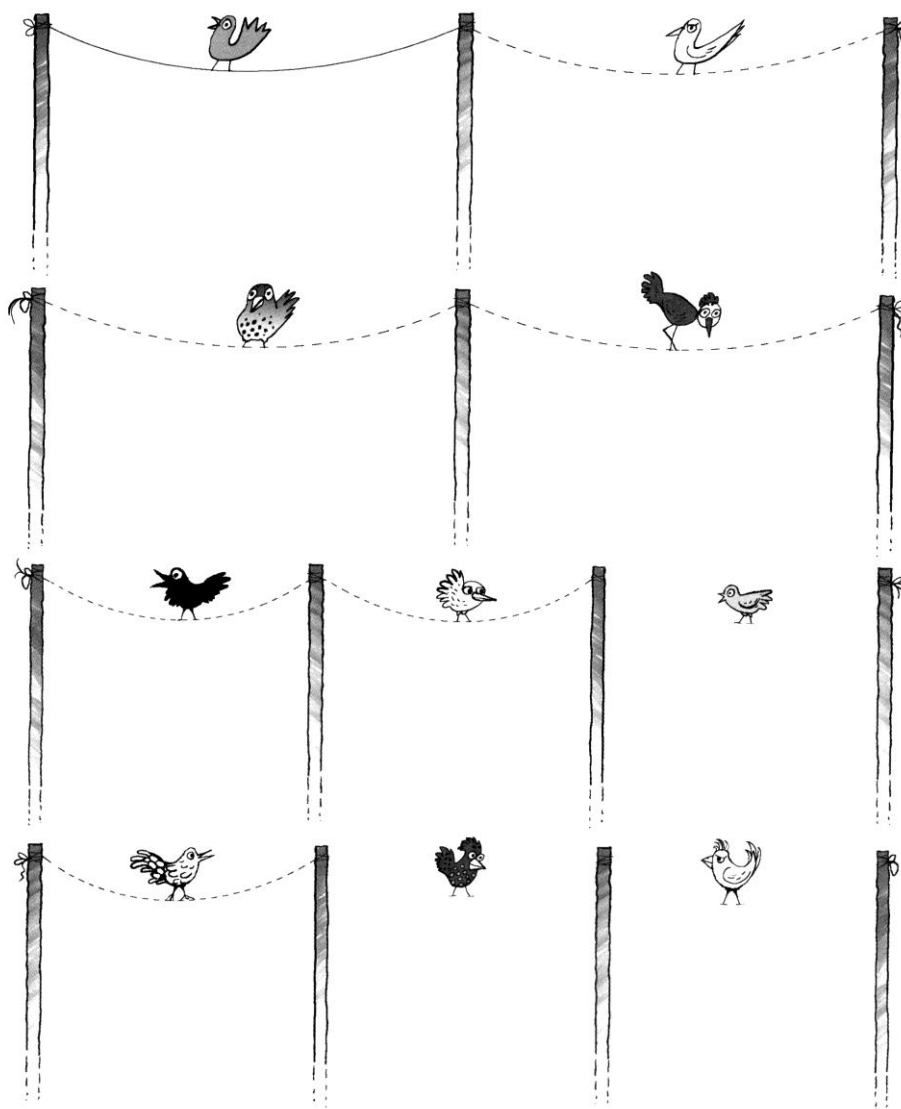

MÍSY S OVOCEM" - BRZIVO A BUDE PÉCT OVOCNÍ KOLAČ. NA LAVICE SE PRIPRAVUJE
" OVOCE. OBTAHNI MÍSH, AŤ SE JÍ OVOCE NEODKUTÁLÍ. AŽ BUDEŠ MÍT HOTOVO, TAK DO
PRÁZDNÉ MÍSH MŮŽEŠ NAKRESLIT SVÉ OBĹÍBENÉ OVOCE. "

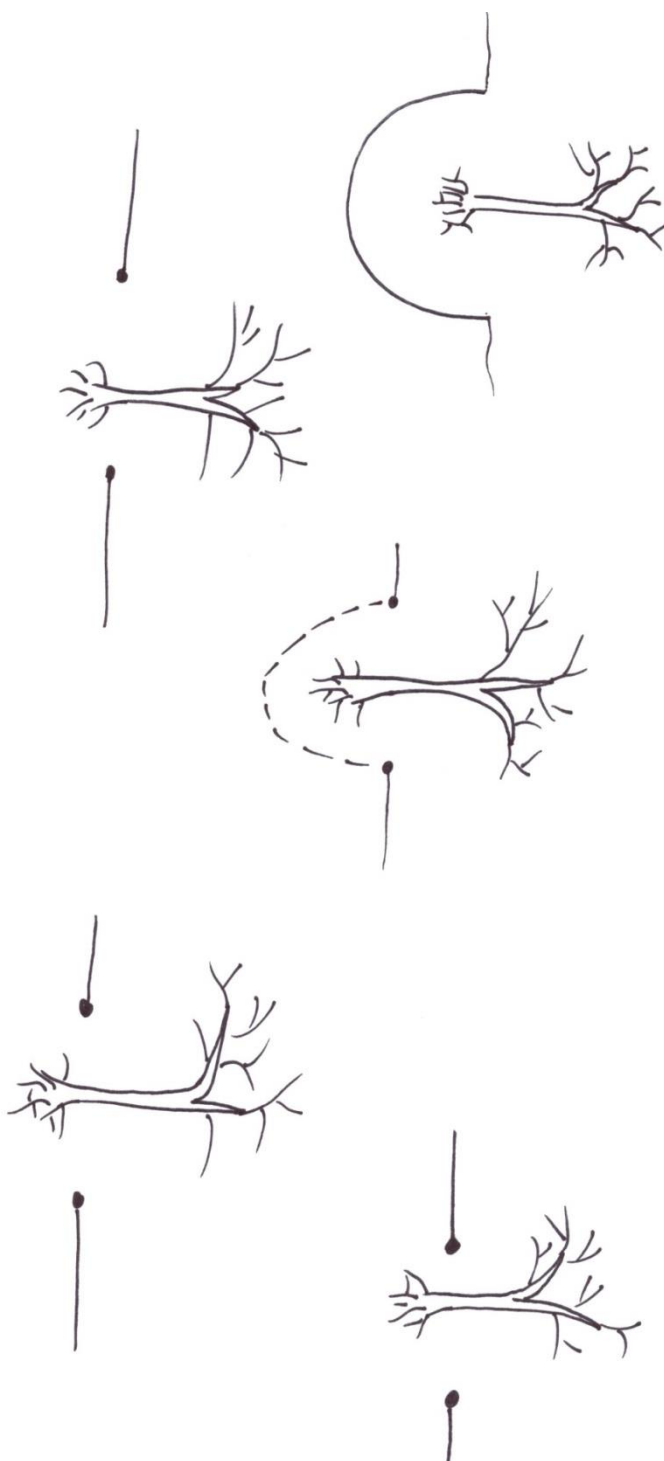

Pracovní list č.1

"SNŮŽA NA PRÁDLO" - "MAMINKA MÁ NA ZAHRADE NATAŽENÉ
SNŮŽY NA PRÁDLO. PRÁDLO TAM TEŽ NENÍ, ALE POSEDALI
NA NĚ PTÁČCI. OBTÁHNI SNŮŽY POD VŠEMI PTÁČKY."

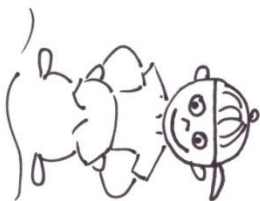
У САДѢ " - ТАТИНЕК ПОТРЕБУЈЕ ВЪКРАТ ДЪРЪ РЪО СТРОМКА. НЕДЪДЪВ ОСТАЊИ
" НЕКОМУЕБЪТ МОТОВОУ ДЪВУ . ПОТОМ ДОДЕДЕИ ДЪРЪ ОСТАТНЪИ СТРОМКАМЪ . "

" NA ZÁHRADĚ " - " PAMINKA JDE SÁZET ZÁHON S KVĚTINAMI.
POŤĚ BUDE VYHLUBIT JAMKY. "

"KULČEK" - "PĚPÍČEK NAŠEL NA PŮDĚ PŮTILE HLINĚNÝCH KULČEK, ROZHODL SE, ŽE SI JE ZKUSÍ ZAHRAŤ. POTŘEBUJE K TOMU VYHODIT JAMKY. TY UŽ VĚDÍTE VÍŠ, JAK NA TO. A JAMKY UDĚLÁŠ." PŘIPRAV MU ALESTOŇ S JAMKOU.

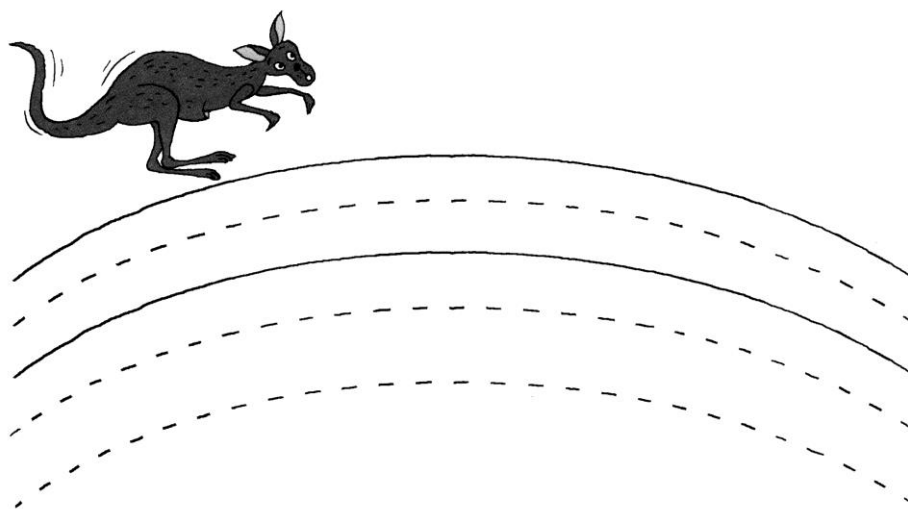

Lekce 5

Pracovní list č. 1

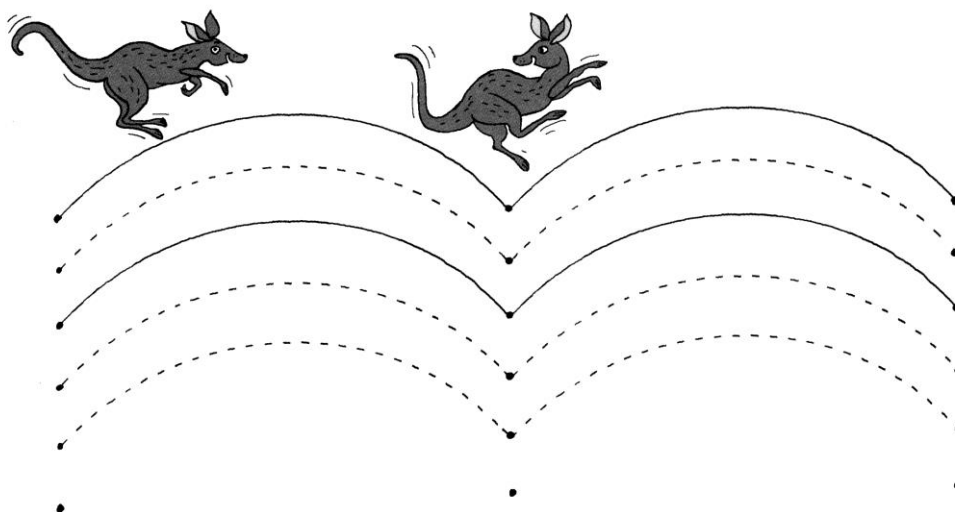
„Velký klokan“

„V ZOO žije rodinka klokanů. Táta klokan skáče dlouhými skoky.
Napodob jeho skákání.“

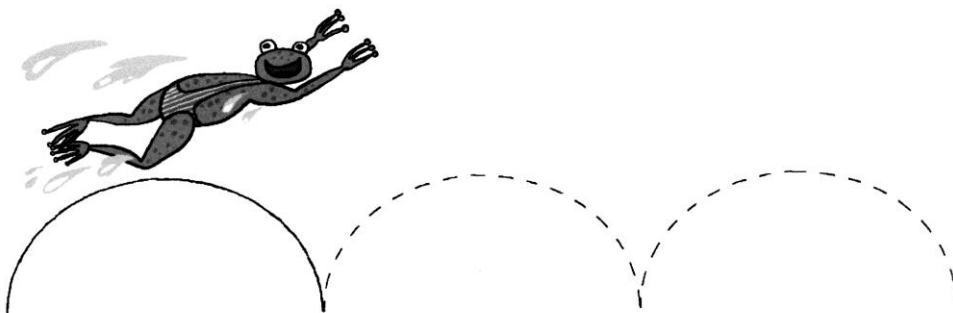
„Klokánci“

„Mlád'átka se snaží skákat, jako táta klokan. Jejich skoky nejsou ještě tak dlouhé. Napodob i jejich skákání.“

„Žába“

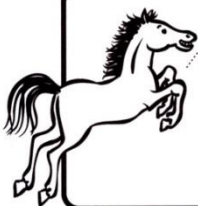
„Určitě víš, jak krásně umí skákat žába. Při skoku dělá krásné obloučky, umíš taky takové?“

„Závod zvířátek ve skoku“

„Na startovní čáru se postavila různá zvířátka. Určitě víš, jak se jmenují. Napodobit jejich skoky pro tebe nebude žádný problém.“

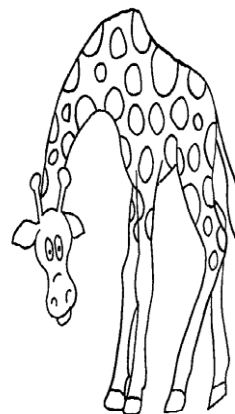
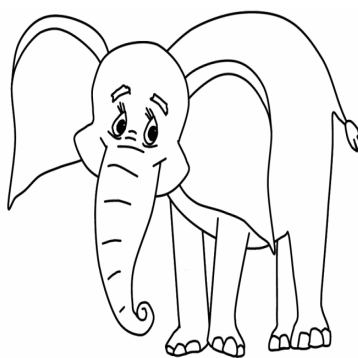
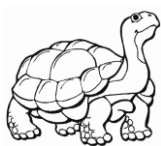
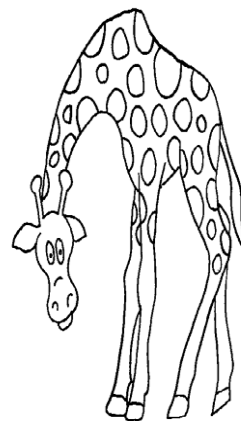
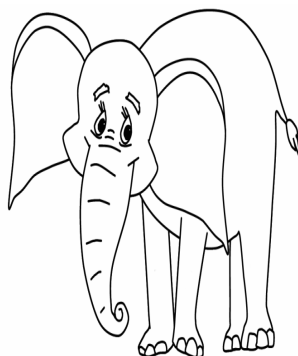
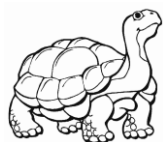
Lekce 6

PAPOUŠEK

Pracovní list č. 1

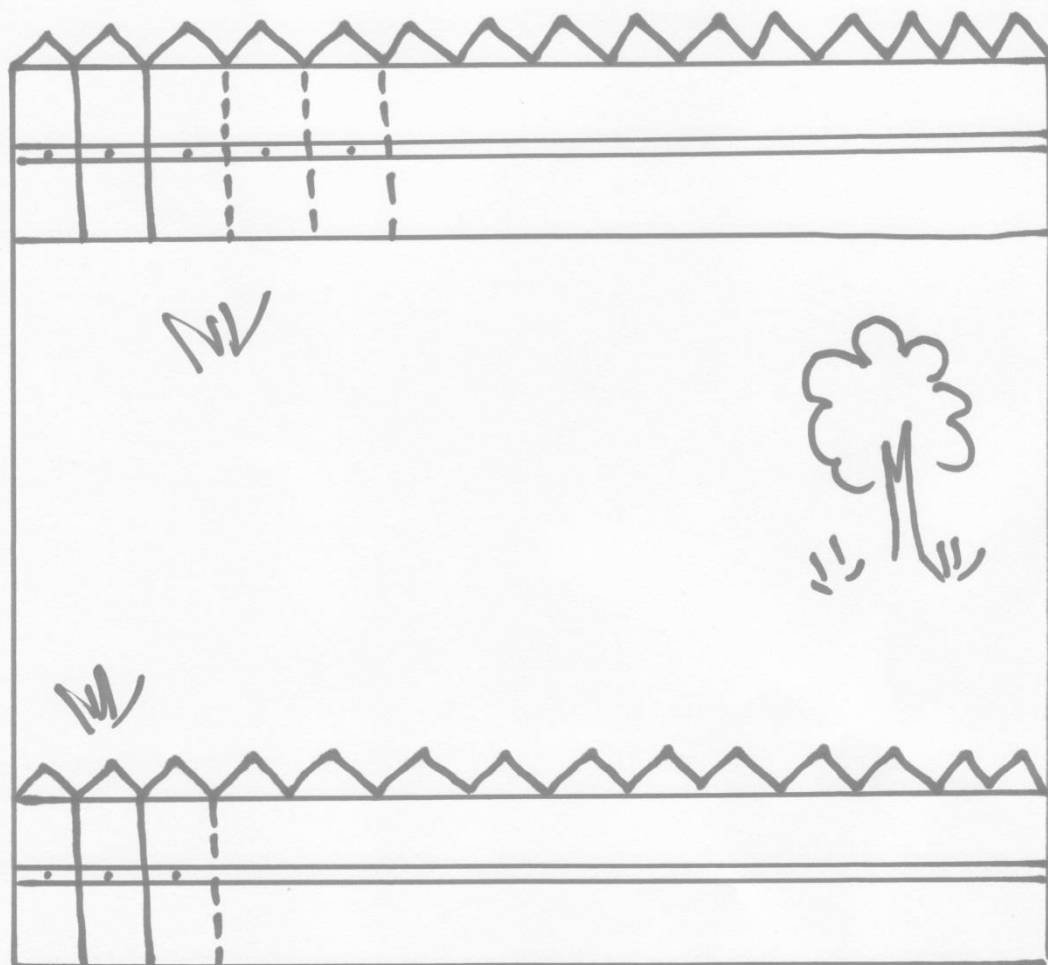
„Zvířátka“ - Propoj čarou zvířátka v horní části obrázku se zvířátky v dolní části. Čáru mezi zvířátky zopakuj několikrát.

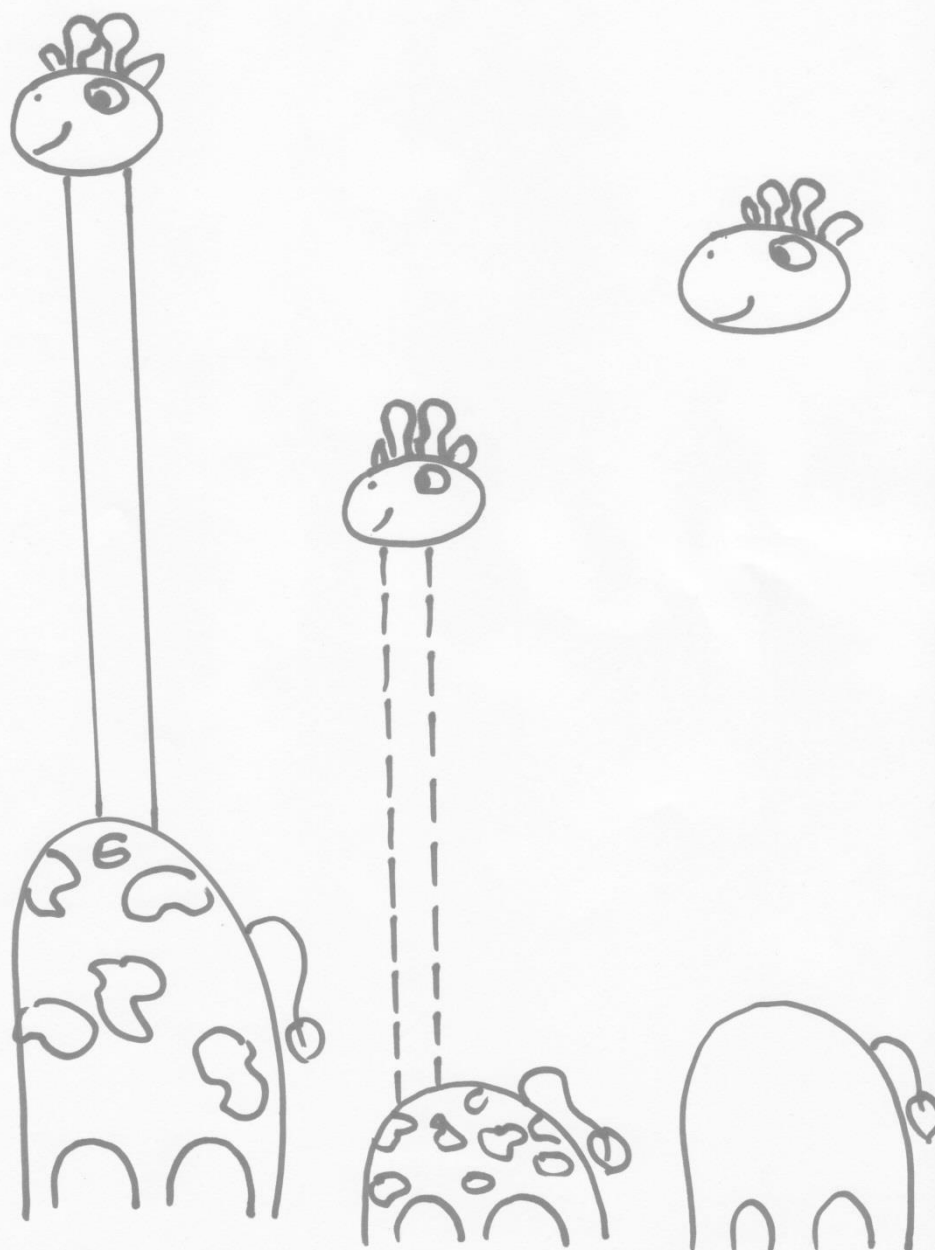
❖ „Klec se lvem“ - Aby lev neutekl je potřeba mu dokreslit mříže v kleci.

❖ **Ohrada** - Je potřeba opravit ohradu kolem výběhu. Až budeš mít ohradu hotovou můžeš do ní nakreslit nějaké zvířátko.

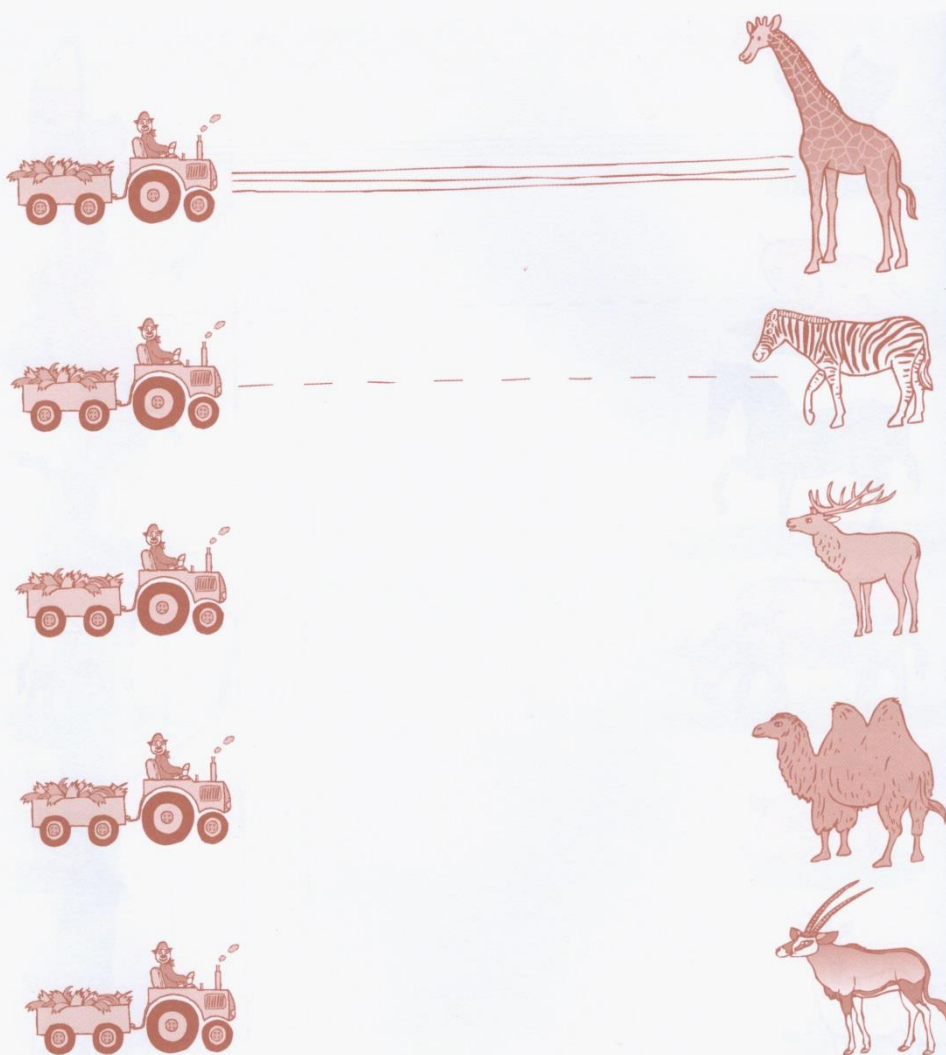
„Žirafy“ - Žirafa má dlouhý krk, dokresli každé žirafě krk.

Lekce 7

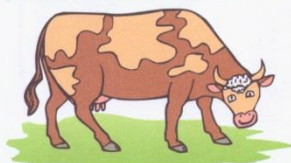
Pracovní list č. 1

„Krmení zvířátek“ – pan ošetřovatel rozvází krmení pro zvířátka traktorem. Spoj vždy traktor se zvířátkem a zvířátko pojmenuj.

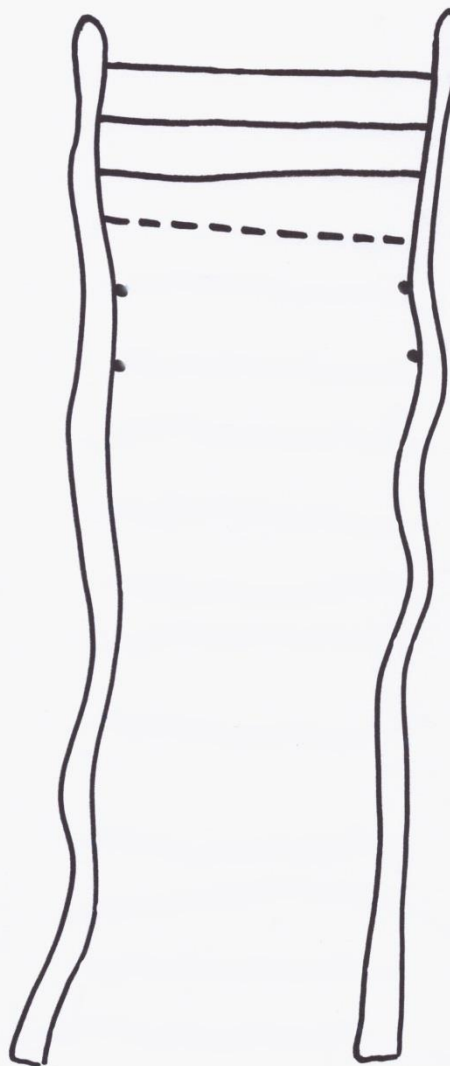
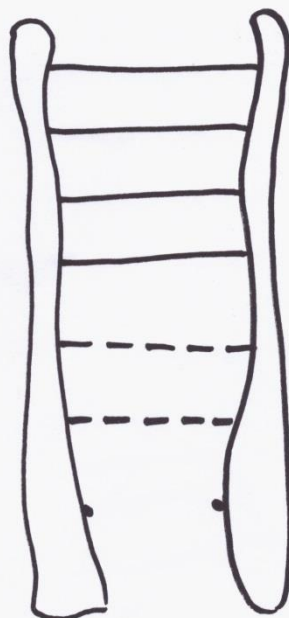
Pracovní list č. 2

„Domáci zvířátka“ – mnoho dětí v dnešní době nemá možnost vidět skutečná domácí zvířátka, proto se v naší ZOO rozhodli vybudovat malý statek, ve kterém si budou moct děti tato zvířátka prohlédnout. Spoj vždy dospělé zvíře s mláďetem. A pojmenuj je.

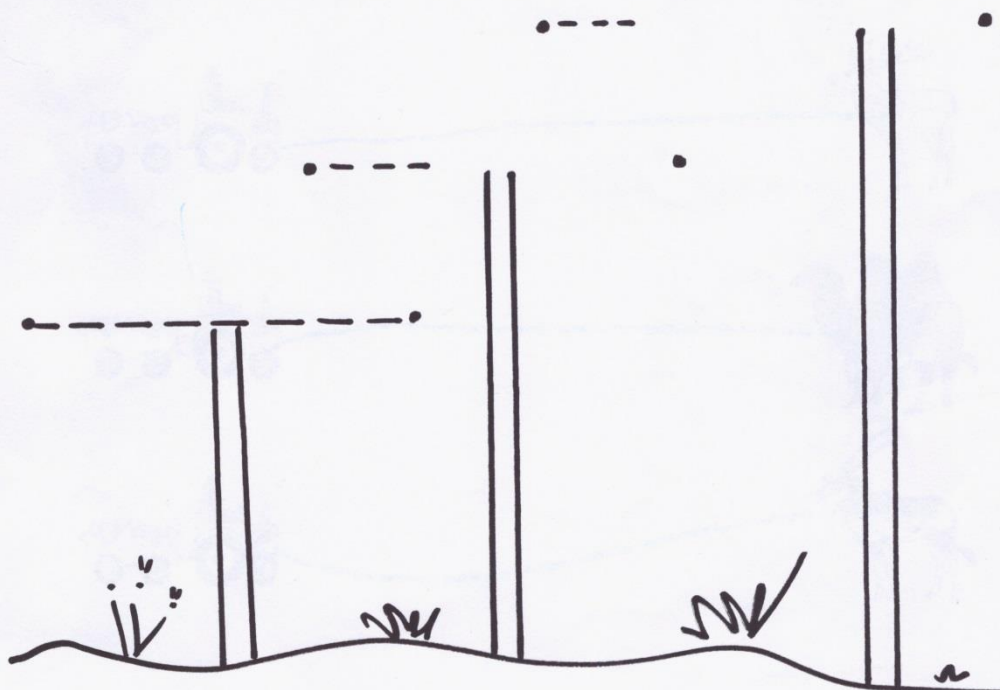
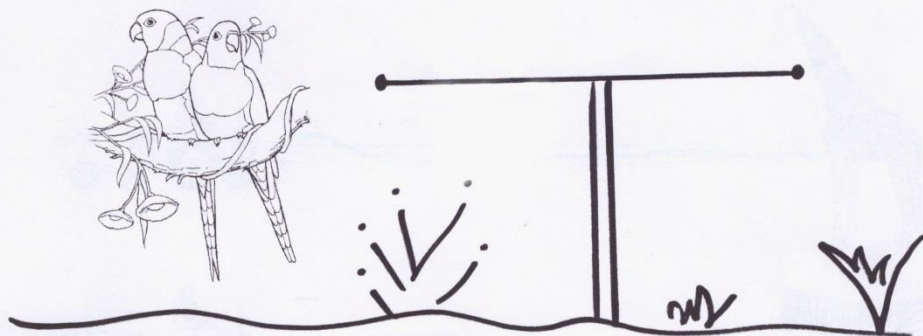
Pracovní list č. 3

„Opičí průlezky“ – opice mají rády různé prolézačky, houpačky, lana a žebříky. U žebříku chybí tyčky. Dodělej je, ať po nich mohou opice lézt.

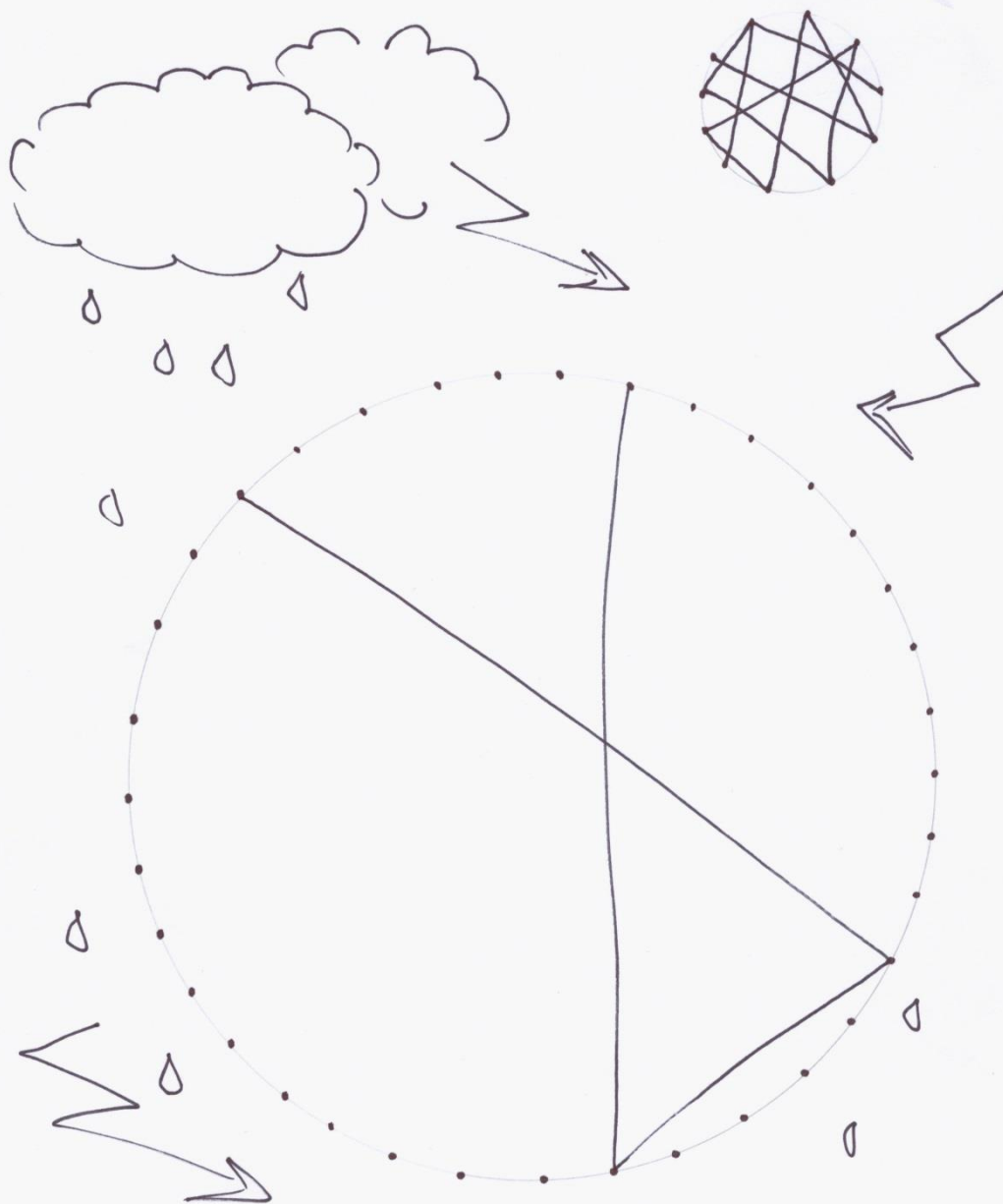
Pracovní list č. 4

„Bidýlka pro papoušky“ – Papoušci se ve svém pavilonu mohou pohybovat volně. Různě poletují, a když si chtějí odpočinout, tak si mohou sednout třeba na bidýlko. Ptáků je ale moc a je potřeba bidýlka dodělat.

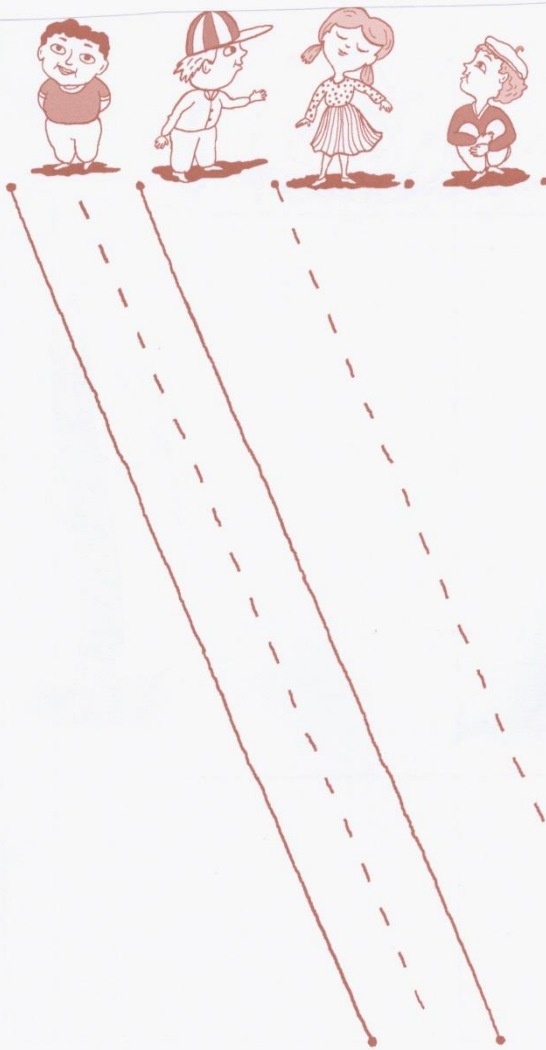
Lekce 8

„Letní bouře“ blesk létal po obloze všemi směry. Propoj body na kružnici libovolným způsobem. Podobně, jako je na malém obrázku.

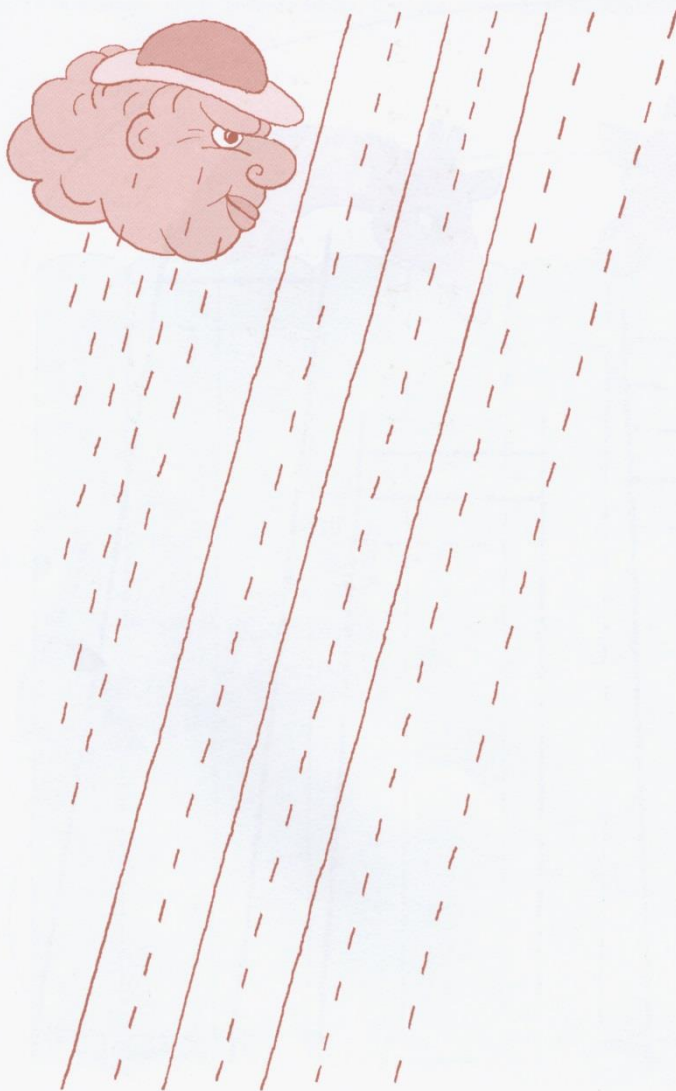
Pracovní list č. 1

„Letní skluzavka“ – Venku je krásné počasí, děti se rozhodly, že budou jezdit na skluzavkách, ale skluzavky nejsou úplně hotové. Pomůžeš jim, a skluzavky dokončíš? Skluzavku musíš vyzkoušet, jestli jezdí dobře. Proto každou čáru obtáhni víckrát.

Pracovní list č. 2

„Deštivý mrak“ – Na obloze se objevil velký černý mrak, ze kterého začalo hodně pršet.
Dokresli, jak venku prší.

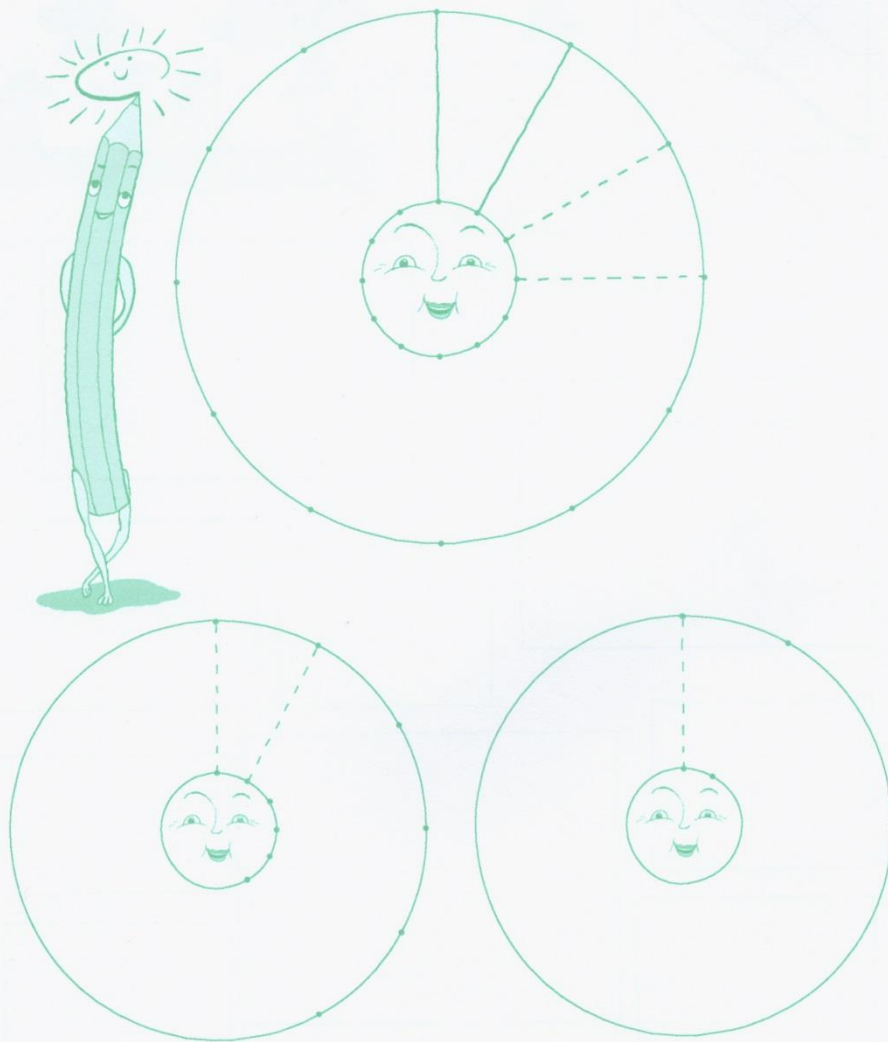
Pracovní list č. 3

„Letní louka“ – Na louce jsou dva motýli, kteří létají z květu na květ. Znázorni let motýlů, ti vylétají vždy z prostřední velké květiny na okolní malé.

Pracovní list č. 4

„Slunce“ – Dokresli sluníčkům paprsky. Čáru ved' vždy od hlavy sluníčka ven.

Lekce 9

Pracovní list č. 1

Máňa si na pískovišti začala do písku kreslit velké zuby.

„Co to kreslíš?“ divila se Boženka.

„Ale chci jít tužkám ukázat naše krokodýly. Jen se nemůžu dočkat, až se dohoupou. Tak jim zatím kreslím krokodýlí zuby.“

Nový prvek – zuby. Zvládnutí tohoto prvku závisí na zvládnutí šikmých čar a změny směru ve vedení čáry. Pokud dítě změnu směru nezvládá, nejsou zuby špičaté ale zakulacené. Je proto vhodné vrátit se a zautomatizovat šikmé čáry a posléze ke cvikům ze str. 32, 35.

Při kreslení zubů můžeme pomoci upozorněním na přizastavení, ale nezvednutí tužky z papíru, dále pak opěrnými body.

Pracovní list č. 2

Tužky se přeci jenom dost vynahoupaly a mohly se jít ke krokodýlům podívat.
Nad krokodýlími zuby nestačily žasnout.

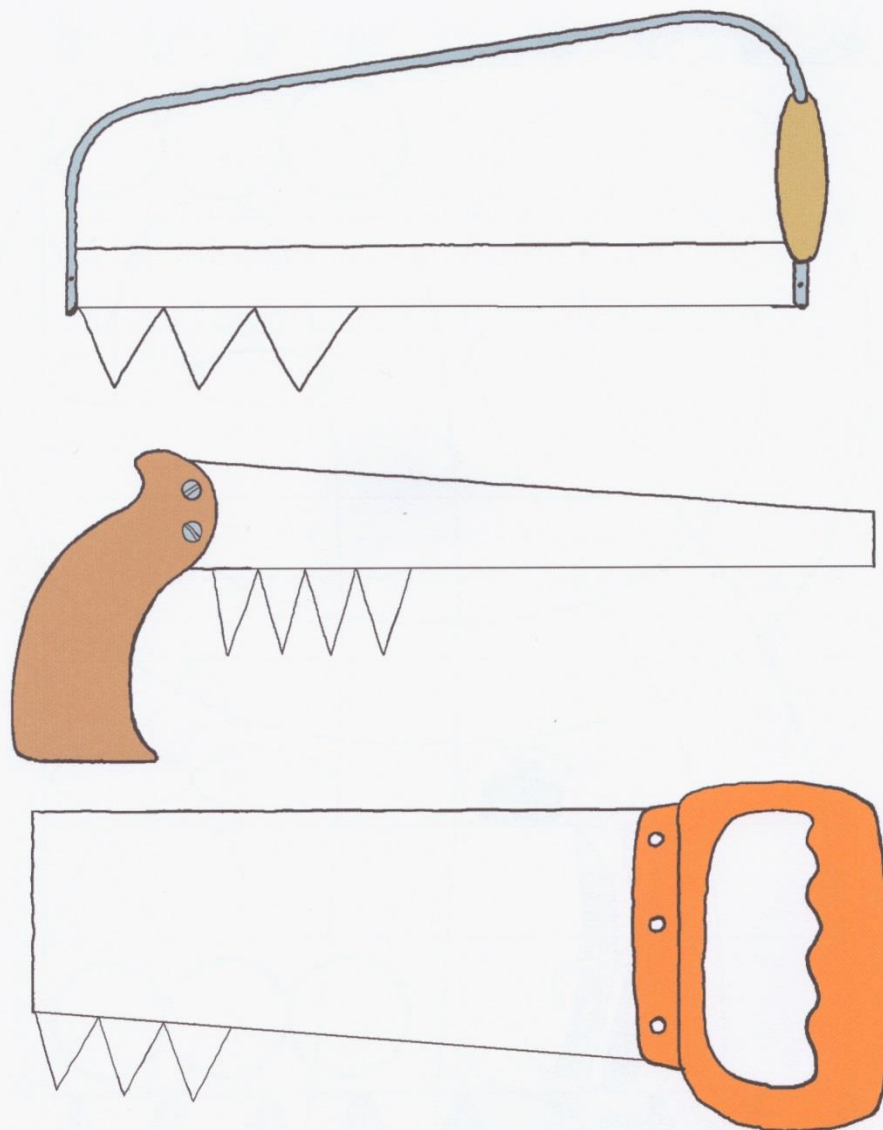
Cvik sleduje zvládnutí a procvičení změny směru, proto dbáme, aby zuby byly špičaté. Zatím nemusíme vést dítě k udržení velikosti zubu, soustředíme se pouze na změnu směru.

Pracovní list č. 3

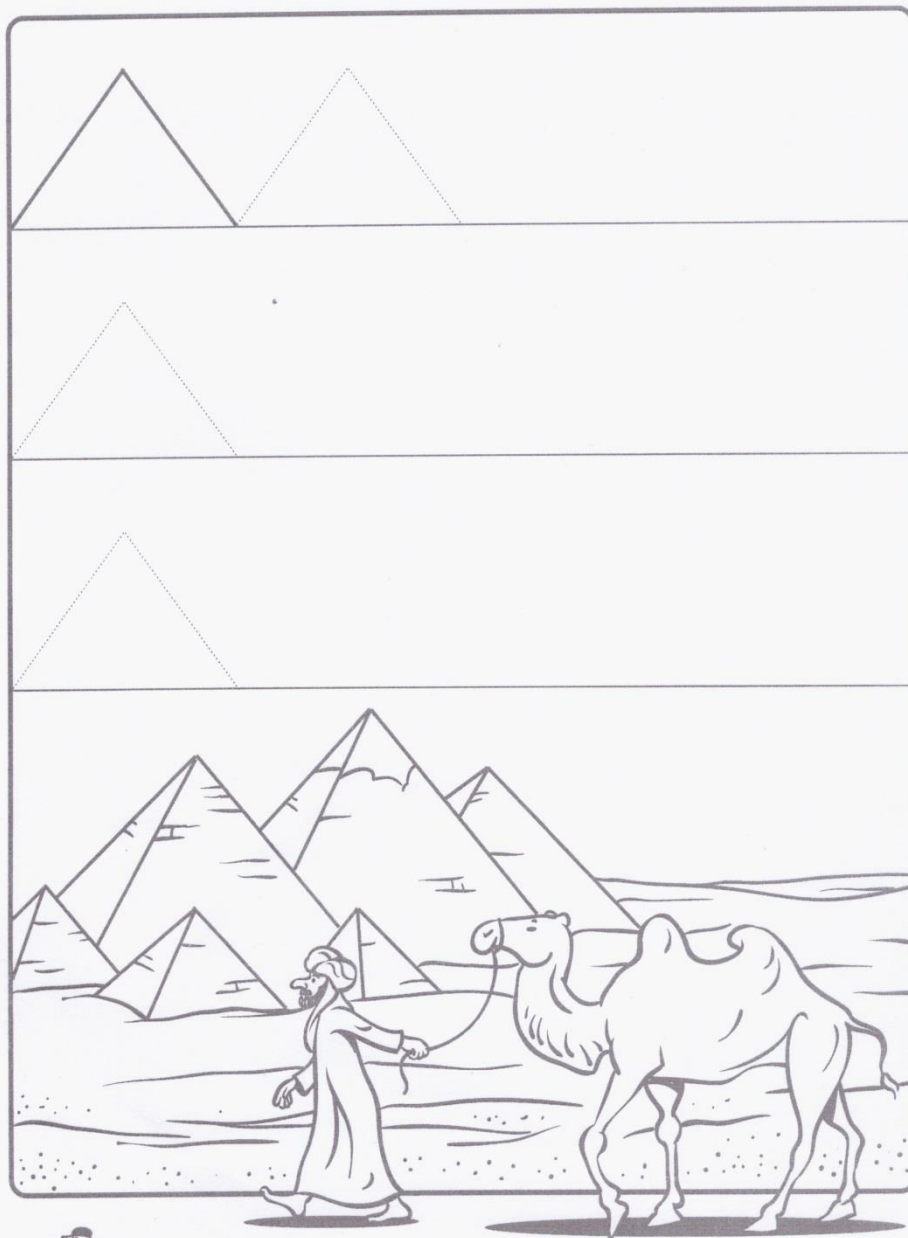
Krokodýlí zuby vypadaly skoro jako zuby na pile.

Dbáme, aby zuby byly špičaté. Pokud dítě již změnu směru a špičku zvládá, můžeme se soustředit na udržení přibližně stejné velikosti zubů.

Někdy bych se rád vypravil do Egypta.
Mají tam obrovské pyramidy,
které jsou dodnes zahaleny tajemstvím.
Nikdo neví, jak a proč je před mnoha lety lidé postavili.
Kolem pyramid se procházejí velbloudi.

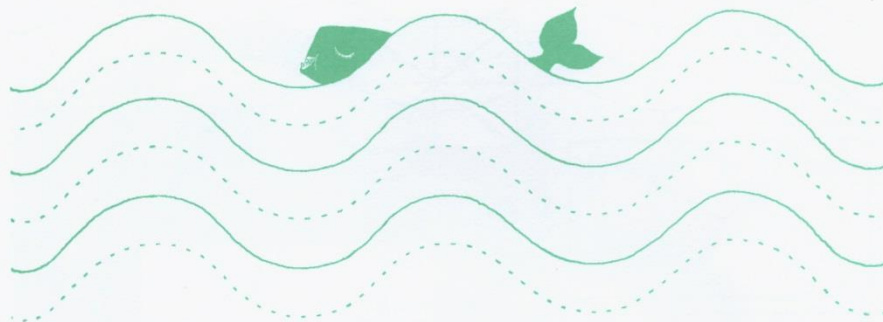

Lekce 10

Pracovní list č. 1

Kamarádky z Afriky také psaly, že na moři fouká silný vítr a dělají se často velké vlny.

Nový prvek – vlnovka, spojení horního a spodního oblouku. Při obtížích v navození vlnovky se vrátíme k procvičení oblouků. Při navození vlnovky můžeme dítěti pomoci opakovaným projížděním dráhy mezi vlnami (nejdříve prstem, později tužkou), posléze se dítě snaží vlnu nakreslit samostatně.

Tužky vzpomínaly, jak Cihličkúv Adámek běhal v horách mezi kameny.

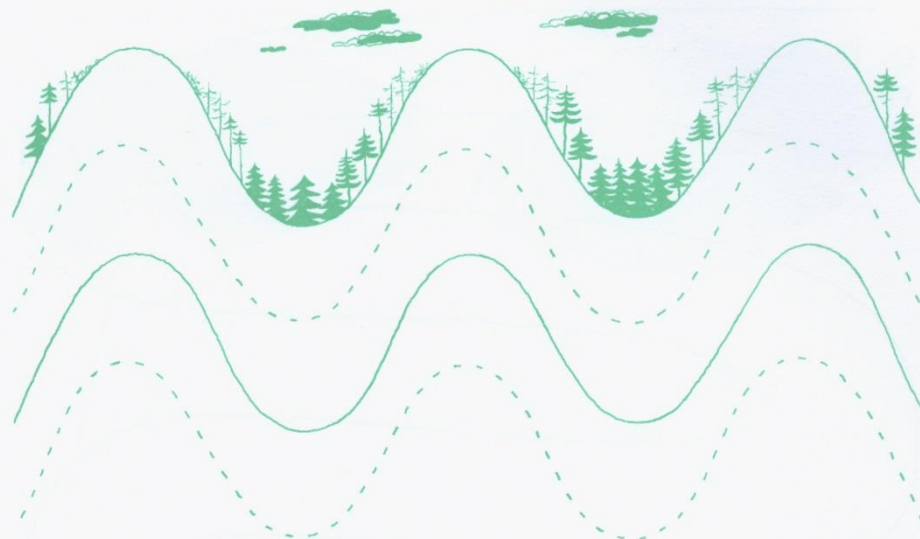
Před kreslením vlnovky je vhodné „vytyčit trasu“ prstem, aby dítěti byl jasný směr vyhnutí se překážce. Kreslíme zleva doprava.

Pracovní list č. 3

Také napsaly, že vlny na moři tužkám pana architekta Cihličky připomněly vysoké kopce v Alpách.

Zpočátku můžeme projíždět jako dráhy, později kreslí dítě samostatně. Kreslíme zleva doprava.

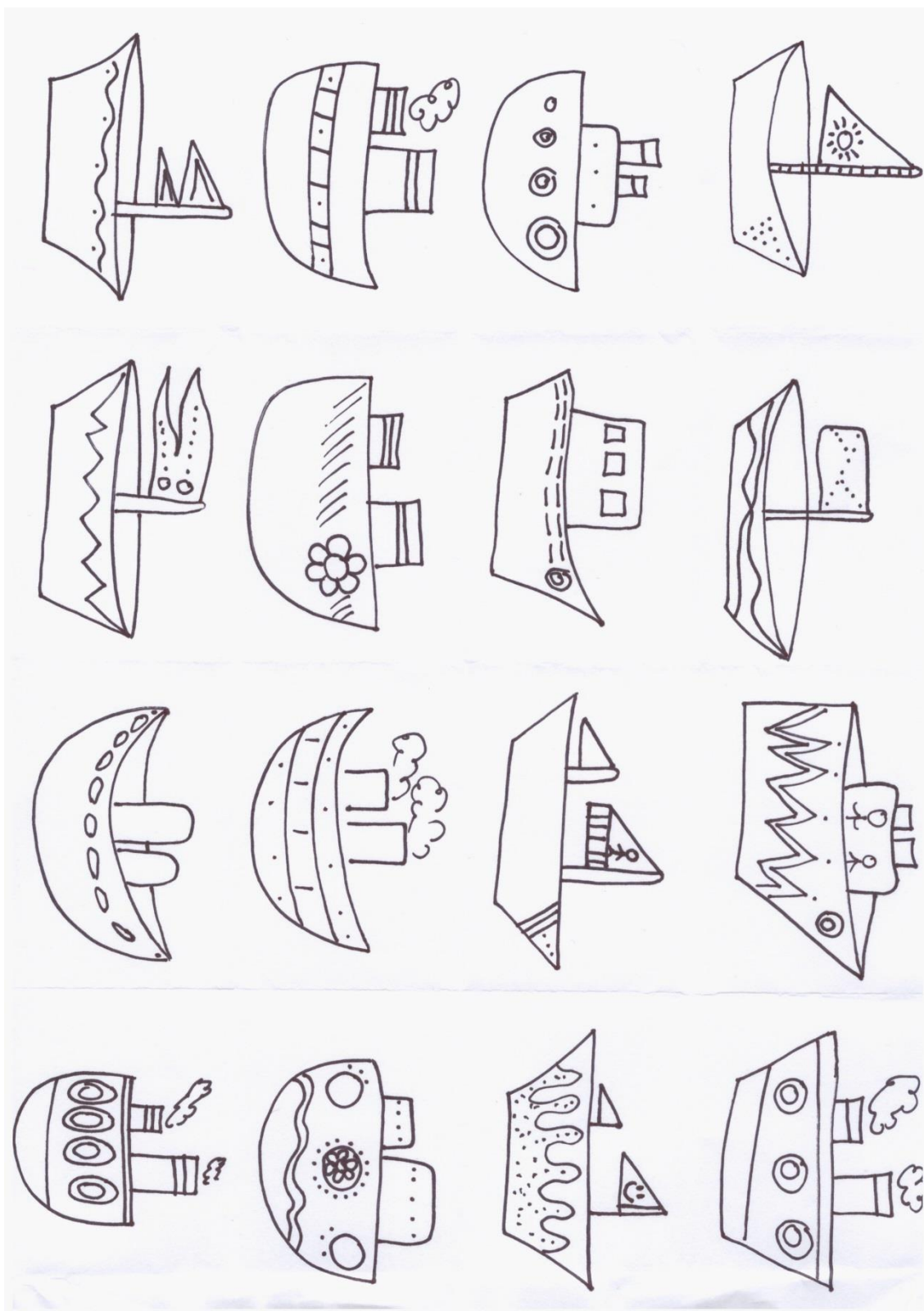
Pracovní list č. 4

Někdy je vítr slabší a vlny jsou daleko menší.

Kreslíme zleva doprava.

Lodky na hru

Příloha č. 4 – Ukázky vypracovaných pracovních listů k jednotlivým lekcím
Lekce 1 – Michal – Nela – Alžběta - Vašek

Lekce 2 – Alžběta – Vašek – Lukáš - Filip

BETKY

Pracovní list č. 2

„Obchod s klubíčky“ – „Babička došla vlna. Vyšla se do obchodu nakoupit nová klubíčka“
Do prázdných políček dokresli klubíčka vlny. Na každé polici by mělo být tolik klubíček vlny, kolik ti je let. Vyběr barev nechala babička na tobě.

VÁŠÍK

Pracovní list č. 2

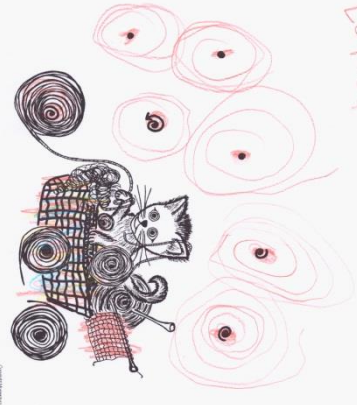
„Obchod s klubíčky“ – „Babička došla vlna. Vyšla se do obchodu nakoupit nová klubíčka“
Do prázdných políček dokresli klubíčka vlny. Na každé polici by mělo být tolik klubíček vlny, kolik ti je let. Vyběr barev nechala babička na tobě.

LUKÁŠ

Pracovní list č. 3

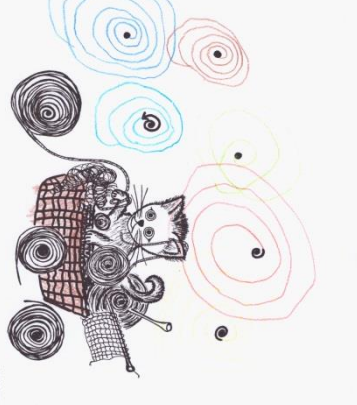
„Koťátko v košíku“ – „dobresli kolem koťátka klubíčka, která vykadělo z košíku“

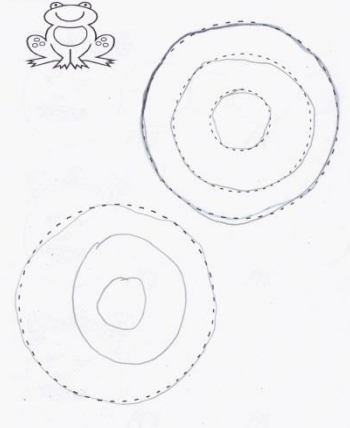
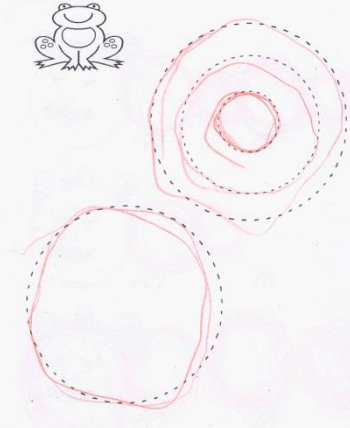
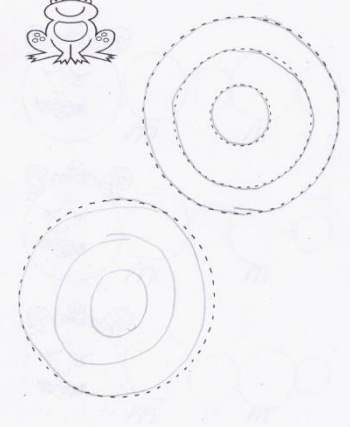
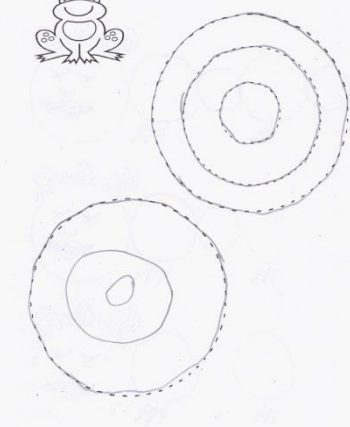
FILIP

Pracovní list č. 3

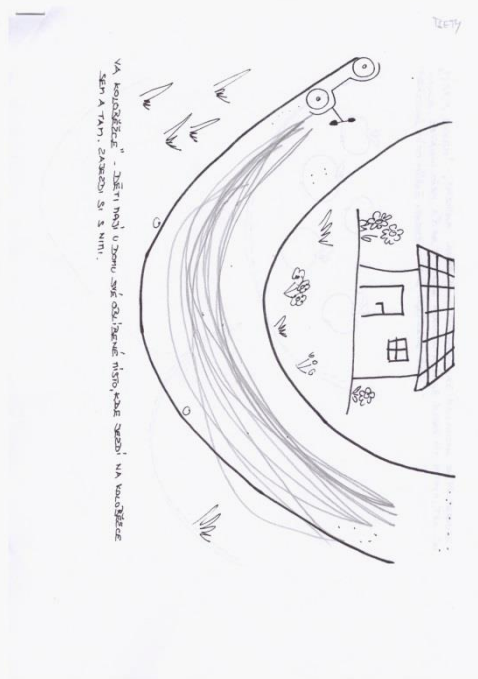
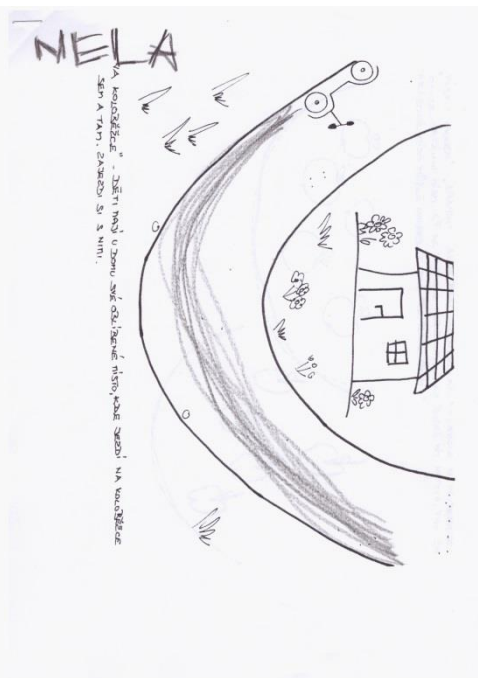
„Koťátko v košíku“ – „dobresli kolem koťátka klubíčka, která vykadělo z košíku“

Lekce 3 – Nela – Vašek – Alžběta - Michal

<p>„Žáby u jezírka“ V zámecké zahradě je jezírko, ve kterém žije spousta živočichů i žáby. Ty když skočí do vody, tak se na hladině začnou tvořit kruhy. Dokresli kruhy na hladině</p> 	<p>VÁŠEK</p> <p>„Žáby u jezírka“ V zámecké zahradě je jezírko, ve kterém žije spousta živočichů i žáby. Ty když skočí do vody, tak se na hladině začnou tvořit kruhy. Dokresli kruhy na hladině</p>
<p>„Žáby u jezírka“ V zámecké zahradě je jezírko, ve kterém žije spousta živočichů i žáby. Ty když skočí do vody, tak se na hladině začnou tvořit kruhy. Dokresli kruhy na hladině</p> 	<p>„Žáby u jezírka“ V zámecké zahradě je jezírko, ve kterém žije spousta živočichů i žáby. Ty když skočí do vody, tak se na hladině začnou tvořit kruhy. Dokresli kruhy na hladině</p>

Lekce 4 – Vašek – Nela – Michal - Alžběta

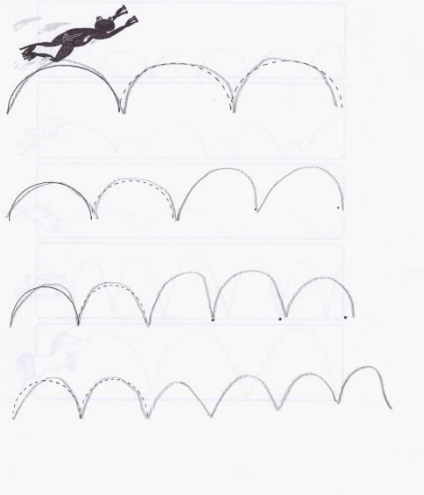

Lekce 5 – Vašek – Alžběta – Alžběta - Vašek

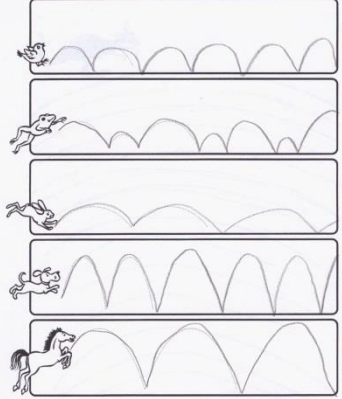
„Žába“
„Uřídíš, jak krásně umí skákat žába. Při skoku dělá krásné obloučky, umíš taky takové?“

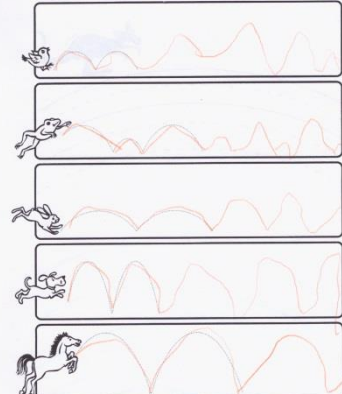
„Žába“
„Uřídíš, jak krásně umí skákat žába. Při skoku dělá krásné obloučky, umíš taky takové?“

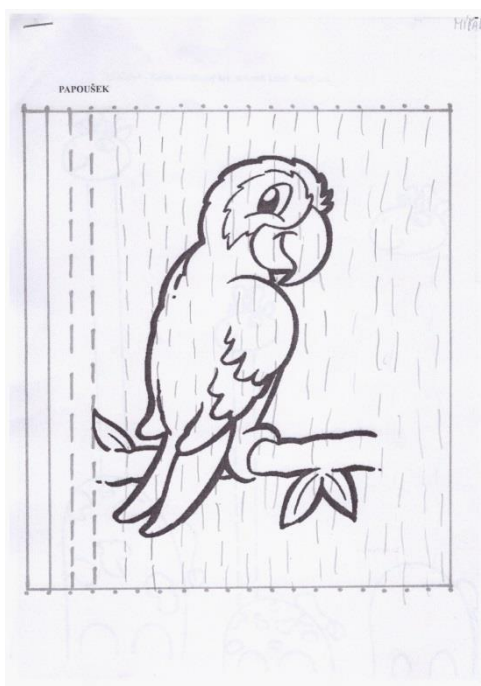
„Závod zvířátek ve skoku“
„Na startovní čáře se postavila různá zvířátka. Uřídíš, jak se jmenují. Napodobíš jejich skoky pro tebe nebude žádný problém.“

„Závod zvířátek ve skoku“
„Na startovní čáře se postavila různá zvířátka. Uřídíš, jak se jmenují. Napodobíš jejich skoky pro tebe nebude žádný problém.“

Lekce 6 – Michal – Filip - Vašek

Lekce 7 – Vašek – Alžběta – Michal - Lukáš

1276

„Krmení zvířátek“ – pan ošetřovatel rozvádí krmení pro zvířátka traktorem. Spoj vždy traktor se zvířátkem a zvířátko pojmenuj.

VÁŠEK

12

BETM

„Krmení zvířátek“ – pan ošetřovatel rozvádí krmení pro zvířátka traktorem. Spoj vždy traktor se zvířátkem a zvířátko pojmenuj.

12

1276

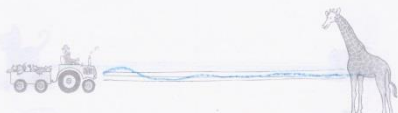
„Krmení zvířátek“ – pan ošetřovatel rozvádí krmení pro zvířátka traktorem. Spoj vždy traktor se zvířátkem a zvířátko pojmenuj.

12

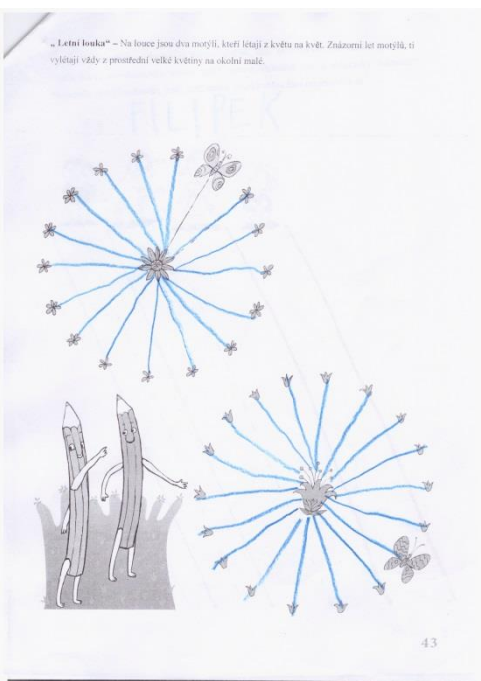
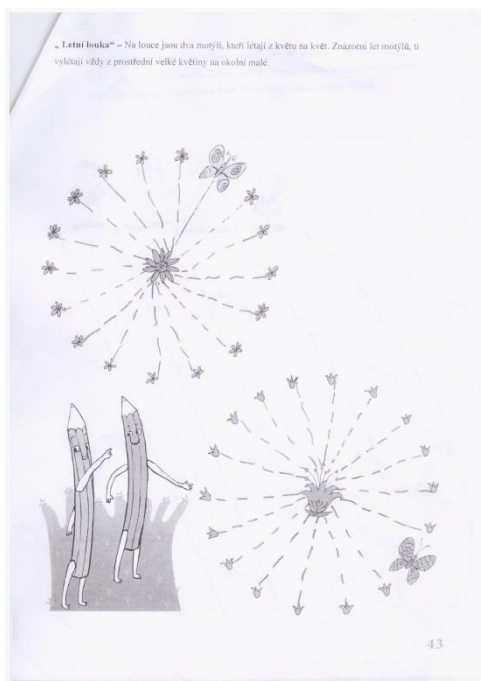
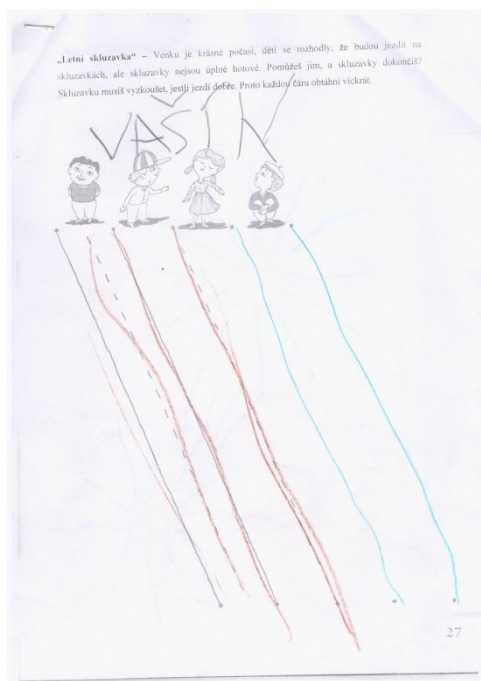
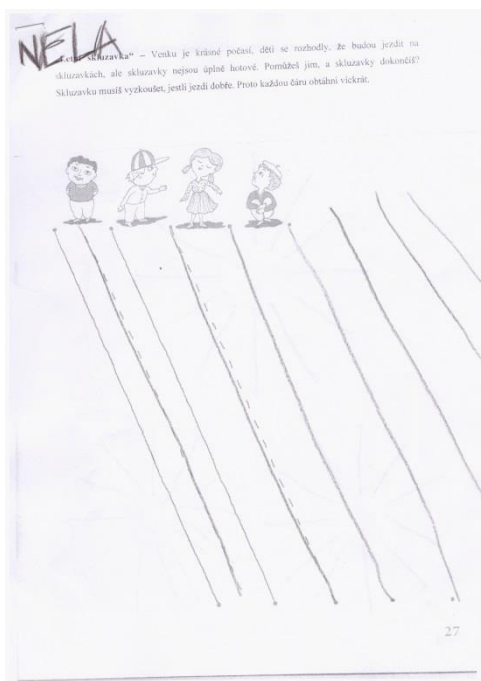
1276

„Krmení zvířátek“ – pan ošetřovatel rozvádí krmení pro zvířátka traktorem. Spoj vždy traktor se zvířátkem a zvířátko pojmenuj.

12

Lekce 8 – ukázka vypracovaných listů – Nela – Vašek, Michal - Filip

Lekce 9 – Nela – Filip – Alžběta - Lukáš

Někdy bych se rád vypravil do Egypta.
Mají tam obrovské pyramidy.
když jsou částečně zchátralé napoprvé.
Někdo neví, jak a proč je před mnoha lety lidé postavili.
Kolem pyramid se procházejí velbloudi.

BET Y B

Máta si na přelomky začala do písku kreslit velké zuby.
„Co to kreslíš?“ divila se Bůžena.
„Ale chci jí takřka ukázat naše krokodýly. Jen se nemůže dočkat, až se dohooupí. Tak jim zatím kreslím krokodýly zuby.“

37

Někdy bych se rád vypravil do Egypta.
Mají tam obrovské pyramidy.
které jsou částečně zchátralé napoprvé.
Někdo neví, jak a proč je před mnoha lety lidé postavili.
Kolem pyramid se procházejí velbloudi.

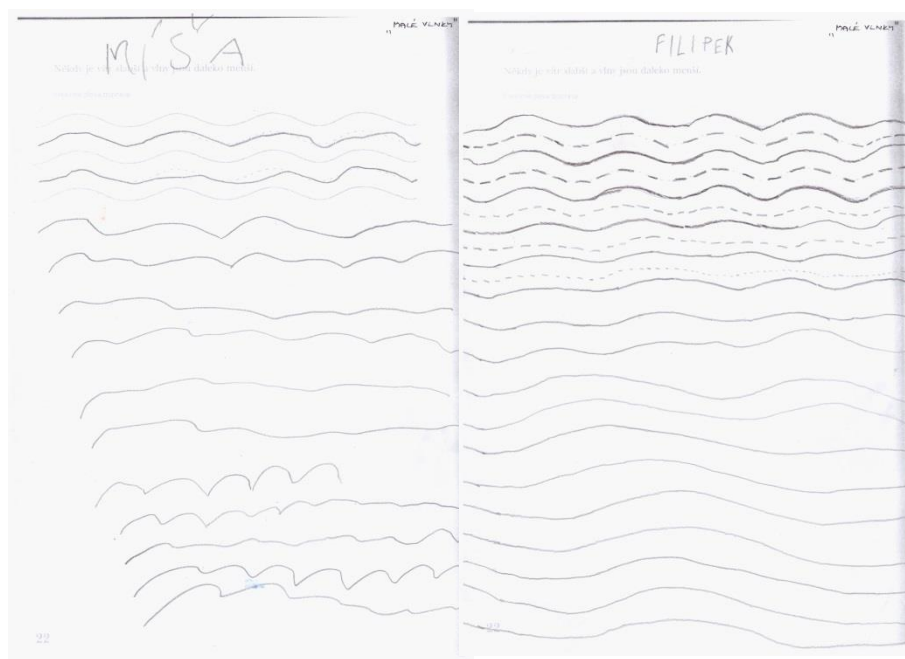
LUKAS KRAS

Máta si na přelomky začala do písku kreslit velké zuby.
„Co to kreslíš?“ divila se Bůžena.
„Ale chci jí takřka ukázat naše krokodýly. Jen se nemůže dočkat, až se dohooupí. Tak jim zatím kreslím krokodýly zuby.“

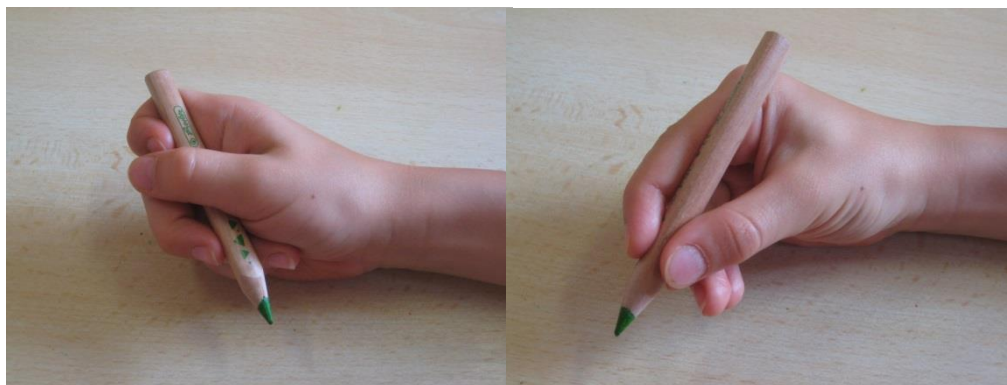
37

Lekce 10 – „Malé vlnky“ – Michal, Filip, Lukáš, Vašek

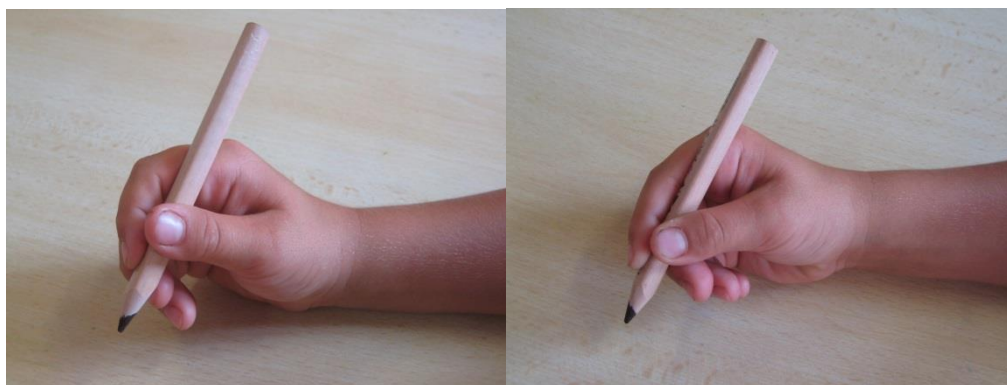

Příloha č. 5 – fotografie úchopů při procvičování

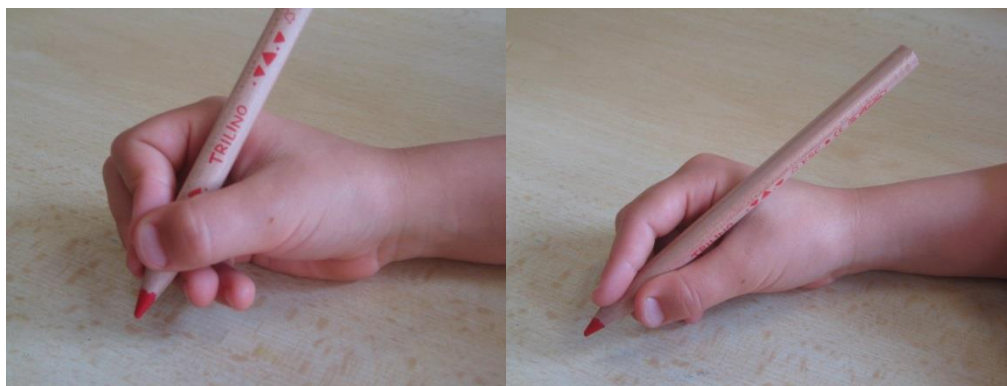
Nela

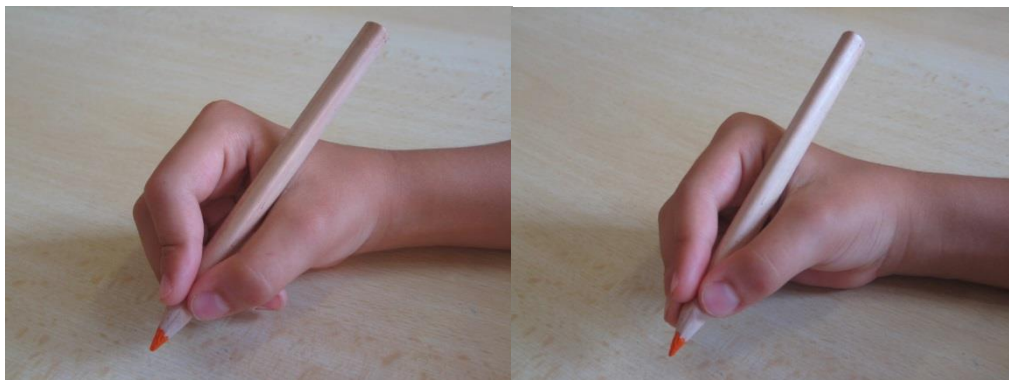
Vašek

Michal

Filip

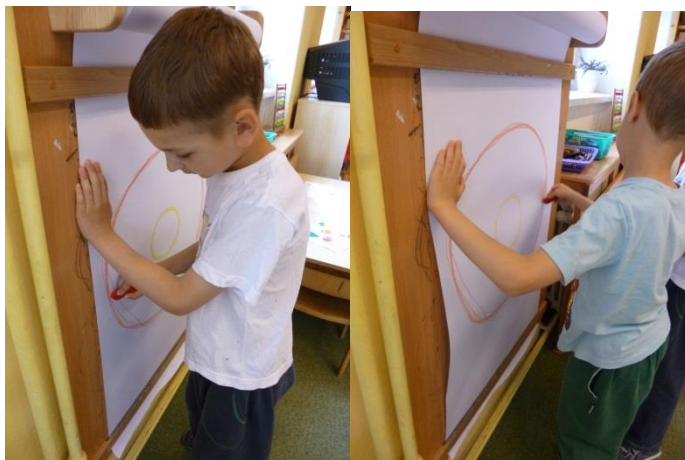

Lukáš

Příloha č. 6 – fotografie z průběhu lekcí

Ukázka společné práce – lekce č. 3

Ukázka společné práce dětí – lekce č. 10

